

Riksrevisjonen

Dokument nr. 3:9 (2002–2003)

Riksrevisjonens undersøkelse av
bevaringen og sikringen av
samlingene ved fem statlige museer

Dokument nr. 3:9

(2002–2003)

Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved fem statlige museer

Til Stortinget

Riksrevisjonen legger med dette fram Dokument nr. 3:9 (2002–2003) Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved fem statlige museer.

Riksrevisjonen, 16. september 2003.

For Riksrevisorkollegiet

Bjarne Mørk-Eidem
riksrevisor

Innhold

	Side
1 Innledning	1
2 Oppsummering av undersøkelsen	1
2.1 Oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand	1
2.2 Styringen av arbeidet med bevaringen og sikringen av museenes samlinger	2
3 Departementenes kommentarer	3
3.1 Utdannings- og forskningsdepartementet	3
3.2 Kultur- og kirkedepartementet	5
4 Riksrevisjonens bemerkninger	5
5 Departementenes svar	6
5.1 Utdannings- og forskningsdepartementet	6
5.2 Kultur- og kirkedepartementet	6
6 Riksrevisjonens uttalelse	7
Vedlegg: Rapport	9

Utdannings- og forskningsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet

Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved fem statlige museer

1 INNLEDNING

Museene har en viktig oppgave i forvaltningen av den kulturhistoriske og naturhistoriske arv. Hovedoppgavene er å samle inn, bevare og sikre, forske og formidle og stille ut materielle vitnemål om menneskene og deres omgivelser. For at samlingene skal kunne benyttes i forskning og formidling i et lengst mulig tidsperspektiv, må de forvaltes på en slik måte at de er best mulig beskyttet mot kontinuerlig nedbrytende prosesser og plutselige ødeleggelser.

Både Utdannings- og forskningsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet har ansvar for viktige statlige museer. Universitetenes ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger er nedfelt i lov av 15. mai 1995 om universiteter og høyskoler § 2 nr. 6.

Overordnede mål og prinsipper for bevaring og sikring av museumssamlinger framgår av St.meld. nr. 61 (1991–92) Kultur i tiden og St.meld. nr. 22 (1999–2000) Kjelder til kunnskap og oppleving, som begge er framlagt av Kultur- og kirkedepartementet. I St.meld. nr. 61 framholdes det som en primær oppgave å bevare det kilde- og dokumentasjonstilfang som tidligere tider har etterlatt seg, og det understrekes at det er et kontinuerlig behov for å vedlikeholde og konservere innsamlet materiale. Både for lav prioritering av langsiktige bevaringsoppgaver og manglende sikring mot ødeleggelser framholdes som en fare for det framtidige kunnskapsgrunnlaget. Betydningen av bevaring og sikring gjentas i St.meld. nr. 22 (1999–2000) Kjelder til kunnskap og oppleving. I meldingen påpekes det at tilstanden til de norske museumssamlingene er alarmerende dårlig. Det er stort etterslep i registreringen, og mange samlinger oppbevares under forhold som gir liten beskyttelse mot nedbrytende faktorer som lys, temperatur, fuktighet, manglende rengjøring og skadedyr.

Riksrevisjonens undersøkelse omfatter de kulturhistoriske og de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo, Bergen Museum, Nasjonalgalleriet og

Arkeologisk museum i Stavanger. Formålet med undersøkelsen har vært å kartlegge hvordan museenes samlinger bevares og sikres, og hvordan bevarings- og sikringsarbeidet styres. Styringsundersøkelsen omfatter ikke Arkeologisk museum i Stavanger.

Riksrevisjonens rapport om undersøkelsen følger som trykt vedlegg. Utkast til rapporten ble i brev av 8. april 2003 lagt fram for Kultur- og kirkedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet. Kultur- og kirkedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet har i brev av henholdsvis 13. og 19. mai 2003 avgitt uttalelse til de forholdene som er tatt opp i rapporten. Departementenes merknader er gjengitt i kapittel 3.

2 OPPSUMMERING AV UNDERSØKELSEN

Riksrevisjonens undersøkelse er basert på en kartlegging av oppbevaringsforholdene og samlingenes tilstand i museenes utstillingslokaler og magasiner. Kartleggingen er gjennomført av Norsk institutt for kulturminneforskning.

Det er videre gjennomført en analyse av hvordan de forskjellige nivåene i styringskjeden fra departement til museum ivaretar hensynet til å bevare og sikre museenes samlinger i styringen av museumsvirksomheten. Styringsundersøkelsen er blant annet basert på informasjon fra stortingsmeldinger og stortingsproposisjoner samt planer, rapporter, møtereferater og andre relevante dokumenter som gjelder styringen av museene i 2000 og 2001. Det er foretatt intervjuer av ledere og saksbehandlere i Utdannings- og forskningsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet som har vært involvert i styringen av museene, og av ledelsen ved Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen og de aktuelle museene.

2.1 Oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand

Undersøkelsen viser at de fem museenes samlinger i mange tilfeller oppbevares under forhold som gir

utilstrekkelig beskyttelse mot nedbrytende faktorer, og at de tiltakene som er truffet for å sikre samlingene mot risikoen for tyveri og plutselige ødeleggelser, til dels er utilstrekkelige. Ved flere museer bærer samlingene preg av mangel på både direkte konservering og preventive tiltak. I noen tilfeller viser gjenstandene ikke tegn til omfattende skader selv om oppbevaringsforholdene er ugunstige. Nedbrytende prosesser forløper imidlertid langsomt. En videre oppbevaring under dårlige forhold må forventes å medføre større skader på gjenstandene.

Klima representerer et av de største problemene ved oppbevaringsforholdene. Ved alle museene som omfattes av undersøkelsen, er det påvist ugunstige klimaforhold. Under slike forhold akselereres mekaniske, kjemiske og biologiske nedbrytingsprosesser.

Lysforholdene er også av vesentlig betydning for bevaringen av samlingene. Med unntak av Nasjonalgalleriet anses lysforholdene som tilfredsstillende. Dette skyldes i mindre grad at gjenstandene er skjermet mot lys, men at de enten er pakket ned eller ikke er lysømtålige. Ved Nasjonalgalleriet kan lysforholdene over tid medføre skader på utstilte malerier.

Samlingene ved universitetsmuseene er utsatt for biologisk nedbryting. Det ble funnet eksempler på angrep fra mugg, insekter og skadedyr. Ved alle museene er det eksempler på at de nærmeste omgivelsene har en nedbrytende effekt på gjenstandene. Blant annet bruker flere institusjoner syreholdig materiale ved innpakning av gjenstander. I noen tilfeller er renholdet av utstillingene og magasinene også mangelfullt.

De fysiske forholdene i magasinene er i mange tilfeller lite tilfredsstillende. Dårlig utforming og innredning medfører økt slitasje på gjenstandene. Hovedproblemene er mangelfull tilgang og gjenfinningsforhold, plassmangel og manglende tilrettelegging for evakuering.

Brannsikring er generelt høyt prioritert, selv om det er forskjeller mellom de enkelte museene. Med unntak for Arkeologisk museum i Stavanger og Nasjonalgalleriet vurderes sikringen mot tyveri og hærværk som utilstrekkelig. Også sikringen mot vannskade er i mange tilfeller mangelfull. Vannførende rør som er ført gjennom lokalene, og manglende vedlikehold av vinduene anses som sentrale problemer.

Mangler ved oppbevaringsforholdene er i vesentlig grad relatert til bygningsmessige forhold. Utilstrekkelig vedlikehold og dårlig isolasjonsevne er sentrale problemer. Flere av bygningene er verneverdige, og dette begrenser mulighetene til å gjennomføre nødvendige ombygginger for å bedre bevaringsmiljøet. Ved Nasjonalgalleriet viser undersøkelser at bygningen ikke vil tåle regulering av klimaet til det nivået gjenstandene bør ha. Ved Bergen Museum representerer mangelen på vedlikehold et betydelig problem. Bygningsmessige forhold har også stor betydning for magasinforholdene ved mu-

seene. Med unntak for Arkeologisk museum i Stavanger var magasinforholdene ved museene lite tilfredsstillende. Av 51 undersøkte magasineneheter ble bare ett magasin vurdert som svært bra. Store deler av museenes samlinger oppbevares i magasiner, særlig ved universitetsmuseene og Arkeologisk museum i Stavanger.

Undersøkelsen viser at oppbevaringsforhold og sikringstiltak gjennomgående er bedre ved Nasjonalgalleriet og Arkeologisk museum i Stavanger enn ved universitetsmuseene. Ved Bergen Museum og de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo må forholdene anses som lite tilfredsstillende. Ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo er det også avdekket mangler knyttet til oppbevaring og sikring.

2.2 Styringen av arbeidet med bevaringen og sikringen av museenes samlinger

Undersøkelsen viser at både Utdannings- og forskningsdepartementet og ledelsen ved universitetene i liten grad gir faglige føringer for universitetsmuseenes virksomhet. Verken i departementets tildelingsbrev eller i universitetenes virksomhetsplan eller disponeringsskriv fastsettes mål for arbeidet med å bevare og sikre museenes samlinger. Det har under intervjuer kommet til uttrykk behov for klarere føringer fra universitetsledelsen og departementet.

Undersøkelsen viser at både Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen har iverksatt tiltak for å klargjøre det overordnede ansvaret for museumsvirksomheten ved universitetet. Ved begge universitetene var de ulike enhetene ved universitetsmuseene tidligere organisert som en del av institutter ved ulike fakulteter. Som en følge av omorganiseringen ved Universitetet i Oslo i 1999 og Universitetet i Bergen i 2002 er museene nå etablert som selvstendige enheter med status på linje med fakultetene. Når det gjelder klargjøringen av ansvaret for bevaringen spesielt, har de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo gitt uttrykk for at det til dels er uklart om det er samlingsseksjonene eller konserveringsseksjonen som har myndighet til å fatte beslutninger som gjelder bevaring av gjenstandene. Ved Bergen Museum synes det i stor grad å være opp til den enkelte samlingsansvarlige å ta stilling til hvordan arbeidet med bevaring skal prioriteres.

Norsk institutt for kulturminneforskning har anført at de naturhistoriske museene ikke på samme måte som kulturhistoriske museer har tradisjon for tilsetting av personale med spesialkompetanse innen bevaring, og at dette til dels kan forklare at forholdene ved de naturhistoriske samlingene på enkelte områder er dårligere enn ved de kulturhistoriske museene. De naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo har opplyst at de tidligere ikke har lagt nok vekt på behovet for kompetanse, men at det nå er opprettet en egen seksjon for konservering, og at en

har tatt i bruk formell naturvitenskapelig konservatorkompetanse. Ved de naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum synes kompetansen innen bevaring å være mangelfull. Det synes også å være behov for bedre samordning av konserveringskompetansen mellom de naturhistoriske og de kulturhistoriske samlingene.

Undersøkelsen viser at det ved universitetsmuseene er et betydelig etterslep i registreringen av gjenstander. Det framgår videre at museene har overordnet oversikt over oppbevaringsforholdene, men at de mangler detaljert og systematisk kjennskap til bevaringssituasjonen. Museene har heller ikke utarbeidet noen plan for bevaringsarbeidet. Ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo er det satt i gang et REVITA-prosjekt (revitaliseringsprosjekt), der siktemålet blant annet er å skaffe seg oversikt og utarbeide en handlingsplan. Et tilsvarende arbeid er til nå ikke satt i gang ved Bergen Museum eller de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo. Det er gjennom undersøkelsen også påvist mangler knyttet til planverk for sikring mot brann og tyveri samt redningsplaner for krisesituasjoner. Dels er planverk ikke utarbeidet, dels er det ikke oppdatert.

Undersøkelsen viser at det er etablert dialog mellom museene og universitetsledelsen og internt ved museene der bevaring og sikring inngår. Den skriftlige rapporteringen er imidlertid mangelfull. Grunnen er at rapporteringen internt i museene og fra museene til universitetsledelsen hovedsakelig inneholder opplysninger om enkelttiltak som er gjennomført, uten at det rapporteres systematisk i forhold til oppnådde mål og resultater. De samme svakhetene forventes å gjøre seg gjeldende for rapporteringen om bevaring og sikring som departementet har bedt om for 2001.

Undersøkelsen viser at Kultur- og kirkedepartementet har gitt klarere føringer for sikringsarbeidet enn for bevaringsarbeidet ved Nasjonalgalleriet. I tildelingsbrevet til museet i 2000 og 2001 er bedring av sikrings- og bevaringsforholdene satt opp som et eget resultatmål. Det er angitt resultatindikatorer for sikring, men ikke for bevaring. Museet har under intervju gitt uttrykk for at departementet de senere årene har vektlagt arbeidet med sikringen av samlingene mer enn arbeidet med bevaringen. Norsk institutt for kulturminneforskning vurderer sikringsforholdene ved museet som mer tilfredsstillende enn bevaringsforholdene.

Det framgår av undersøkelsen at Nasjonalgalleriet ikke har utarbeidet helhetlige virksomhetsplaner eller bevaringsplaner. Konserveringsavdelingens arbeid har i stor grad vært styrt av utlånsvirksomheten.

Nasjonalgalleriet har opplyst at museet har bedre kompetanse på konservering av malerier og kunst på papir enn på konservering av skulpturer. Tilsvarende har Norsk institutt for kulturminneforskning framholdt at kompetansen innen skulptur- og rammekonservering kan synes å være mangelfull, og at oppbe-

varingsforholdene for skulpturene ikke er tilfredsstillende, verken i magasiner eller i utstillinger.

Undersøkelsen viser at Kultur- og kirkedepartementet har stilt krav om at Nasjonalgalleriet rapporterer gjennomførte tiltak og oppnådde resultater på bevaringsområdet. Museets årsrapport inneholder opplysninger om tiltak som er iverksatt innen bevaringsområdet, men det rapporteres ikke systematisk om oppnådde resultater.

3 DEPARTEMENTENES KOMMENTARER

3.1 Utdannings- og forskningsdepartementet

Oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand

Utdannings- og forskningsdepartementet viser til at det er stor forskjell mellom museumstypene når det gjelder omfang på samlingene. Kunst- og kunstimuseene har små samlinger og liten tilvekst regnet i totalmengden av gjenstander sammenliknet med kulturhistoriske og naturhistoriske museer. Departementet mener at den store forskjellen i samlingsomfang og tilvekst blant de fem museene er for lite problematisert i forhold til både metodeopplegg og resultater i Riksrevisjonens rapport. De økonomiske konsekvensene av å kunne være i stand til å håndtere tilveksten særlig ved de naturhistoriske museene er ikke uvesentlig for forståelsen av noen av resultatene i rapporten.

Departementet viser til at Riksrevisjonens undersøkelse i hovedsak er konsentrert om enheter der oppbevarings- og/eller sikringsforholdene var mangelfulle i forhold til aksepterte normer, og som samtidig har gjenstander som er av udiskutabel verdi for museet. De undersøkte enhetene utgjør rundt 20 % av alle utstillings- og magasinenheter ved de tre universitetsmuseene. Departementet anser at Riksrevisjonens undersøkelse er et nyttig bidrag for å synliggjøre sider ved de vilkårene som universitetsmuseene arbeider under.

Utdannings- og forskningsdepartementet hevder at rapporten i liten grad drøfter hvor alvorlig avvik fra de ulike normene vil være for samlingene, og hvilke tidsaspekter det her er tale om. Det er også i liten grad differensiert mellom ulike museumstyper og samlingsgjenstander i forhold til normene, selv om for eksempel mangelfulle lysforhold trolig er mer skadelig for en malerisamling enn for enkelte typer geologiske samlinger. Departementet bemerker at slike spørsmål burde vært bredere drøftet i rapporten.

Departementet viser til at normene synes å representere en tilnærmet idealtilstand for oppbevaring og sikring av museenes samlinger ut fra dagens kunnskaper og teknologi, mens for eksempel Bergen Museum har drevet innsamling og bevaring siden 1825, og dagens hovedbygg er fra 1865/98 (naturhistorie) og 1927 (kulturhistorie).

Forholdene ved Bergen Museum, både ved den kulturhistoriske og den naturhistoriske avdelingen, vurderes i stor grad som kritikkverdige. Samtidig vurderes samlingene ved Bergen Museum, Nasjonalgalleriet og Arkeologisk museum i Stavanger å være i bedre stand enn samlingene ved de øvrige museene i undersøkelsen. Departementet har merket seg at samlingene ved den naturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum ikke viser tegn til omfattende skader selv om oppbevaringsforholdene til dels er svært lite gunstige målt i forhold til de revisjonskriteriene som er benyttet i undersøkelsen.

Departementet viser til konklusjonen i undersøkelsen, hvor det framgår at mangler ved oppbevaringsforholdene i vesentlig grad er relatert til bygningsmessige forhold. Med de moderne kravene som stilles til oppbevaring og sikring, vil det ifølge departementet trolig være begrensede muligheter for å gjennomføre nødvendige ombygginger innenfor eksisterende bygningsmasse. Det vil være behov for større investeringer for å få tilfredsstillende forhold for samlinger og magasiner. Departementet har arbeidet med å løfte fram museenes behov særskilt. I budsjettssammenheng har imidlertid museenes behov blitt sett i sammenheng med det øvrige byggebehovet i sektoren. I en ekstern rapport er det konkludert med et betydelig vedlikeholds- og nybyggbehov for universitets- og høgskolesektoren. Departementet er i gang med å kvalifisere nybyggbehovet nærmere, ettersom beregningene i stor grad bygger på innmeldte behov fra sektoren som ennå ikke er behandlet i departementet. Vedlikeholdsbehovet er stort ved flere universiteter, særlig ved Universitetet i Oslo, som er den institusjonen som har opplevd størst studenttilstrømming. Universitetet i Oslo har blant annet prioritert museumsbygg for de kulturhistoriske samlingene som planlegges lokalisert til Sørenga. Både ved Universitetet i Oslo og ved Universitetet i Bergen har imidlertid bygg til blant annet informatikk, jus, naturvitenskapelige fag og odontologi vært prioritert høyere enn museumsbygg.

Styringen av arbeidet med bevaring og sikring av samlingene

Departementet viser til at universitetenes ansvar for å bevare og sikre samlingene er fastlagt i universitets- og høgskoleloven, og fastslår videre at departementet har det overordnede ansvaret for universiteter og høgszkoler.

Videre er de kulturhistoriske museene gitt ansvar etter kulturminneloven som sorterer under Miljøverndepartementet. Det er fastsatt at tiltakshavere skal finansiere utgravinger samt registrering og vern av det gjenstandsmaterialet som tilfaller museene i denne sammenheng. Det er Riksantikvaren som avgjør hvilke ressurser som tilfaller museene for å utføre dette arbeidet. Utdannings- og forskningsdepartementet legger til grunn at departementet ikke har

finansieringsansvar for oppgaver som er regulert på denne måten i kulturminneloven.

Det følger av økonomireglementet i staten at hvert departement skal fastsette mål og resultatkrav innenfor sine ansvarsområder. Av kommentarer til økonomireglementet følger det også at rapportering og kontroll må ha et rimelig omfang i forhold til den nytten dette gir. Resultatindikatorer for universiteter og høgszkoler har i stor grad vært knyttet til utdannings- og forskningsaktivitetene. Universitetenes ansvar for bevaring og sikring ved museene er imidlertid tatt inn som et viktig mål i de årlige tildelingsbrevene fra departementet fra og med 1999. Universitetene er også bedt om å prioritere museene innenfor den rammebevilgningen som gis. I tildelingsbrevet for 1995 ble universitetene bedt om å utarbeide en sikringsplan. Universitetene er også bedt om å rapportere om status og planlagte tiltak for bevaring og sikring ved universitetsmuseene i budsjetttrundskriv. Dersom departementet skulle definere detaljerte delmål for bevaringsarbeidet, ville en gå inn på en vesentlig del av universitetenes faglige ansvarsområde. En bevaringsstrategi bør utarbeides med utgangspunkt i en samlingsfilosofi, noe som i stor grad er knyttet opp mot faglige vurderinger.

Departementet framholder at en gjennom rapporteringen fra universitetene har fått overordnet kjennskap til bevarings- og sikringsarbeidet ved museene. Departementet har lenge vært klar over at arbeidet på dette området ikke har vært optimalt. Det er derfor målsettinger om dette har vært tatt inn i tildelingsbrevet.

Bevaring og sikring, og behovet for ressurser til dette, har også vært diskutert på etatsstyringsmøter med institusjonene. Bevilgningene til universitetsmuseene inngår i de generelle rammebevilgningene til det enkelte universitet, og det blir således opp til hvert universitet å fordele knappe ressurser til de ulike formålene.

Departementet framholder at museene ved universitetene i Oslo og Bergen har fått endret organisasjonsstruktur i samsvar med hva som ble foreslått i NOU 1996:7 Museum, mangfold, minne, møtestad. Departementet antar at endringene vil gjøre det lettere å ha oversikt over samlingene og å lage samlingsplaner. Imidlertid må en forvente at det vil kunne ta litt tid før organisasjonen har satt seg og en kan se resultater av organisasjonsendringene. Departementet forventer at omstruktureringen vil gi seg utslag i bedre organisering og styring av universitetsmuseene.

Departementet opplyser at tilgangen på konserveringskompetanse er blitt bedre etter at Universitetet i Oslo startet sin utdanning innen konservering. Utdannings- og forskningsdepartementet antar at dette på sikt kan bidra til å redusere restansene på konserveringssiden, særlig hvis det kombineres med utviklingen av en samlingsfilosofi basert på realistiske økonomiske rammer. Med utgangspunkt i den

store årlige tilveksten til universitetsmuseenes samlinger vil det imidlertid være vanskelig å komme å jour med alle restanser uten å øke ressurstilgangen til museene.

Tiltak som universitetsmuseene har gjennomført eller planlagt etter at Riksrevisjonen gjennomførte sin undersøkelse

Utdannings- og forskningsdepartementet opplyser at de tre universitetsmuseene har planlagt og gjennomført en rekke tiltak for å bedre oppbevaringsforholdene og styringen av bevarings- og sikringsarbeidet etter at Riksrevisjonens undersøkelse ble gjennomført. Dette omfatter bygningsmessige utbedringer og tiltak for blant annet å bedre ventilasjon og sikring av samlingene mot brann, tyveri og hærverk. Det er videre foretatt opprydding og flytting av samlinger til mer egnede lokaler.

På det styringsmessige området er det blant annet planlagt og gjennomført tiltak for å bedre registrering og dokumentasjon av samlingene samt museenes oversikt over bevaringssituasjonen. Videre er det gjennomført tiltak for å styrke kompetansen innen forebyggende konservering. Museene er også i gang med å utarbeide de planene som mangler.

3.2 Kultur- og kirkedepartementet

Kultur- og kirkedepartementet mener at de standardene som er lagt til grunn for undersøkelsen, til dels er meget høye, og at det kan være vanskelig å forholde seg til kriteriene fordi de er generelt formulert. Departementet peker på at bevaringen av kunstverk i Nasjonalgalleriet ikke er fullgod, men at den ikke er så dårlig at en står overfor umiddelbare skadevirkninger. Problemer med klima (kontrollert temperatur, luftfuktighet og ventilasjon), overlys og trange magasinarealer er på lengre sikt en trussel mot bevaringen. De foretatte utredningene viser at en total klimaregulering av bygningen vil by på bygningsmessige problemer og bli kostbar. Problemene med klima og magasiner må finne sin løsning i forbindelse med utbyggingen i området ved Tullinløkka, rehabilitering av eksisterende bygning og opprustning av institusjonen ved inkorporeringen i Nasjonalmuseet for kunst.

Departementet viser til at all museumsvirksomhet er en balanse mellom kravene til bevaring og til formidling. Innenfor de gitte økonomiske rammer søker Nasjonalgalleriet å ivareta sine forpliktelser overfor begge områdene uten at noen av dem blir skadelidende. Derfor har en stor andel av museets årlige bevilgning de siste årene vært benyttet til sikring og bevaring av samlingene.

Departementet bemerker at skulptur- og rammekonservering ikke er uforsvarlig lavt prioritert ved Nasjonalgalleriet sammenliknet med konservering av maleri og kunst på papir. Skulptur er ikke like ømfintlig som de øvrige kunstverkene i samlingen.

Det anses derfor som forsvarlig å prioritere den forebyggende konserveringen av maleri og kunst på papir. Når det gjelder kompetanse innenfor direkte konservering av skulptur, mener Nasjonalgalleriet at det innenfor de aktuelle økonomiske rammene er riktig å hente inn kompetansen fra andre institusjoner ved behov. Tilsvarende gjelder for konservering av rammer.

Kultur- og kirkedepartementet framhever at bevaring av gjenstander må bygge på museets faglige vurderinger, og at hensynet til bevaring står sentralt i hele Nasjonalgalleriets virksomhet. Departementet har imidlertid merket seg Riksrevisjonens påpekning om at departementet har et klart styringsansvar når det gjelder bevaring.

4 RIKSREVISJONENS BEMERKNINGER

Riksrevisjonens undersøkelse viser at samlingene ved fem av de største statlige museene i mange tilfeller oppbevares under forhold som gir utilstrekkelig beskyttelse mot nedbrytende faktorer. I flere tilfeller er det ikke truffet tiltak som sikrer samlingene mot tyveri og plutselige ødeleggelser. Det er til dels avdekket manglende oversikt og orden, noe som reduserer samlingenes verdi for forsknings- og formidlingsformål.

Riksrevisjonen vil bemerke at oppbevaringsforholdene i museene er vurdert i forhold til alminnelig aksepterte faglige normer for hvordan samlinger skal beskyttes mot nedbrytende faktorer og risikoen for plutselige ødeleggelser. Norsk museumsutvikling har lagt tilsvarende normer til grunn i sin generelle faglige veiledning av norske museer. Riksrevisjonen viser til at de fem undersøkte museene er blant de største museene i landet, og at de forvalter samlinger av stor nasjonal betydning. Riksrevisjonen er av den oppfatning at kravene til oppbevaringsforholdene derfor må være høye nok til å sikre at samlingene bevares i et langtidsperspektiv.

Undersøkelsen viser også at det fra overordnet myndighet i liten grad gis føringer for bevaring og sikring av samlingene, spesielt når det gjelder museene under Utdannings- og forskningsdepartementet. Styringsdialogen er i flere tilfeller mangelfull, da det i varierende grad fastsettes mål og rapporteres resultater. Riksrevisjonen stiller derfor spørsmål ved om den overordnede styringen og den lokale ledelsen av museene er så mangelfull at tiltak er nødvendig.

Riksrevisjonen har merket seg at Utdannings- og forskningsdepartementet framhever at den gjennomførte omorganiseringen av museene ved universitetene i Oslo og Bergen vil tydeliggjøre ansvarsforholdene og gjøre det lettere å ha oversikt over samlingene. Departementet peker også på at den etablerte utdanningen innen konservering ved Universitetet i Oslo vil kunne bidra til å øke museenes kompetanse når det gjelder bevaring og sikring.

Riksrevisjonen er innforstått med at det er store forskjeller i samlingsomfang og tilvekst blant de museene undersøkelsen omfatter. Etter Riksrevisjonens vurdering bør det, uansett omfang og museumstype, iverksettes tilfredsstillende bevarings- og sikringstiltak som bedrer sikkerheten og mulighetene for langtidsbevaring av samlingene.

5 DEPARTEMENTENES SVAR

5.1 Utdannings- og forskningsdepartementet

Saken har vært forelagt Utdannings- og forskningsdepartementet som i brev av 30. juni 2003 har svart:

«Jeg viser til brev fra Riksrevisjonen datert 12. juni 2003 om ovennevnte sak.

Riksrevisjonens undersøkelse er et nyttig bidrag til å synliggjøre sider ved de vilkår som universitetsmuseene arbeider under. Jeg har merket meg at Riksrevisjonen konkluderer med at de mangler i oppbevaringsforholdene som påpekes i rapporten i vesentlig grad er relatert til bygningsmessige forhold. Flere av bygningene der samlingene oppbevares, er verneverdige. Med moderne krav som stilles til oppbevaring og sikring vil det trolig være begrensede muligheter for å gjennomføre de nødvendige ombygninger innenfor eksisterende bygningsmasse. Det tilsier at det vil være behov for større investeringer for å få til tilstrekkelig gode oppbevaringsforhold. Uten slike investeringer vil flere av de mest vesentlige mangler som det pekes på i rapporten ikke kunne rettes på. I rapporten fra Riksrevisjonen stilles også spørsmål om mål- og resultatstyring av universitetsmuseene er god nok. Det er imidlertid ikke uten videre gitt at en økt vektlegging av en slik styringsfilosofi vil kunne løse problemene med dårlige klimaforhold grunnet bygningsmassen.

Når det gjelder revisjonskriteriene som er benyttet i undersøkelsen er det viktig å være klar over at de faglige normene som er lagt til grunn ikke er gjort gjeldende for universitetsmuseene. Dette gjorde Utdannings- og forskningsdepartementet Riksrevisjonen oppmerksom på i brev av 12.12.01 og 19.05.03. Normene er utledet fra publikasjoner utgitt av Norsk museumsutvikling (NMU), som er et organ underlagt Kulturdepartementet uten myndighet i forhold til universitetsmuseene. Det kan også synes som at de faglige normene primært er utviklet mot ivaretagelse av kunst- og kulturhistoriske samlinger. De naturhistoriske museene er således målt opp mot standarder som ikke i alle sammenhenger er like relevante for dem. Et annet moment i denne sammenhengen er at Riksrevisjonens undersøkelse i hovedsak er konsentrert om et utvalg enheter der oppbevarings- og/eller sikringsforholdene er mangelfulle i forhold til de ovennevnte faglige normer og som samtidig har gjenstander av udiskutabel verdi

for museet. Disse forholdene må tas i betraktning når resultater/funn fra undersøkelsen skal vurderes. Departementet har imidlertid merket seg de svakheter som påpekes i Riksrevisjonens rapport.

Riksrevisjonen påpeker at overordnet myndighet i liten grad gir føringer for bevaring og sikring av samlingene, og at dette særlig gjelder museer under Utdannings- og forskningsdepartementet. Departementet har i budsjetttrundskriv bedt universitetene om å rapportere om status og planlagte tiltak med hensyn til bevaring og sikring ved universitetsmuseene. Imidlertid er det universitetene selv som i lov om universiteter og høyskoler er pålagt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde universitetsmuseer. Departementet ville gå inn på en vesentlig del av universitetenes faglige ansvarsområde, dersom det fra sentralt hold skulle defineres detaljerte delmål for bevaringsarbeidet. Forskningshensyn vil jo være av avgjørende betydning for samlingsfilosofien ved denne type museer.

Riksrevisjonen har bemerket at det i flere tilfeller ikke er truffet tiltak for å sikre samlingen mot tyveri og plutselige ødeleggelser. Det er gjennom undersøkelsen også påvist mangler knyttet til planverk for sikring mot brann og tyveri samt redningsplaner for kritesituasjoner. Jeg vil imidlertid framheve at både mens Riksrevisjonen gjennomførte sin undersøkelse og i etterkant av denne, er det iverksatt flere tiltak på sikringsområdet. Ved universitetet i Oslo har det f.eks. vært gjennomført tiltak både i forhold til brann- og tyverisikring. Jeg vil i den sammenheng også vise til at departementet i 2002 ga en ekstraordinær tildeling på 10 millioner kroner til bevaring og sikring av universitetsmuseene.

Jeg har merket meg at Riksrevisjonen også har påpekt svakheter ved den interne styringen av museene. På dette området forventer jeg at omorganiseringene som er gjennomført både ved universitetsmuseene i Bergen og Oslo, på sikt vil gi seg utslag i bedret oversikt over samlingene, bedret rapportering samt at det blir lettere å planlegge tiltak.

Departementet vil søke å følge opp Riksrevisjonens rapport for å få til forbedringer. Enkelte tiltak bør innenfor nåværende økonomiske ramme kunne rette opp en del av de svakheter som er påvist. Dersom det skal skje forbedringer av vesentlig betydning for forholdene som samlingene oppbevares under, vil det imidlertid kreve betydelige økonomiske investeringer i forhold til nybygg og ombygninger.

Her må oppfølgingen ses i sammenheng med den gjennomgang av hele bygningsmassen i universitets- og høyskolesektoren som departementet nå er i ferd med å gjennomføre.»

5.2 Kultur- og kirkedepartementet

Saken har vært forelagt Kultur- og kirkedepartementet som i brev av 11. juli 2003 har svart:

«Vi viser til Riksrevisjonens brev av 11. juni 2003 der vi ble bedt om uttalelse til ovennevnte.

Vi anser rapporten og prosessen i forkant av den som et verdifullt bidrag til vårt arbeid med å legge til rette for og følge opp bevarings- og sikringsforholdene i museene. Selv om rapporten omhandler to konkrete museer i vår ansvarsportefølje, har de prinsipielle og metodiske aspektene i rapporten overføringsverdi til andre museer, som vi samhandler med. Dette vil bli tatt hensyn til i vårt videre arbeid på museumsfeltet.

Nasjonalgalleriets problemer med uhensiktsmessige lokaler er omtalt i St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving* (ABM-meldingen).

Nasjonalgalleriets bygningsproblemer og det faktum at nåværende bygning vanskelig kan utbedres for å tilfredsstille krav til klima m.m., utgjør en av flere årsaker til at Nasjonalmuseet for kunst er etablert. Denne nye institusjonen, samorganisert av Nasjonalgalleriet, Museet for samtidskunst, Kunstindustrimuseet i Oslo og Norsk arkitekturmuseum, skal få løst bygningsbehovene sine i et bygge- og ombyggings-prosjekt i Tullinløkka-området, slik intensjonen er formulert i ABM-meldingen. Vi omtaler for øvrig prosessen fram til byggeprosjekt i St.prp. nr. 1 (2002–2003) Tillegg nr. 4. Vår uttrykkelige intensjon er med andre ord å finne bygningsmessige løsninger som gjør at Nasjonalgalleriet og de andre virksomhetene i Nasjonalmuseet for kunst kan få lokaler som legger til rette for rasjonelt og langsiktig bevaringsarbeid.

Tiltak med sikte på å bedre bevaringen av samlingene er satt inn, bl.a. ved at interims-styret for prosjektet i 2002 igangsatte et ekstraordinært katalogiseringsprosjekt i de institusjonene som inngår i Nasjonalmuseet for kunst. Dette prosjekt blir videreført i 2003 av det nye styret for Nasjonalmuseet. IKT-basert registrering og grunnkatalogisering er en nødvendig forutsetning for å ha oversikt og orden og bl.a. kunne lage hensiktsmessige planer for mer langsiktig bevaringsarbeid.

Vi har ellers merket oss Riksrevisjonens påpeking av departementets styringsansvar når det gjelder bevaringsarbeidet. Vi vil derfor tydeliggjøre dette feltet i vår samhandling og dialog med museene.»

6 RIKSREVISJONENS UTTALELSE

Riksrevisjonen konstaterer at det er enighet om behovet for å bedre bevaringen og sikringen av samlingene ved de undersøkte museene.

Riksrevisjonen har merket seg at både Utdannings- og forskningsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet framholder at flere av de mest vesentlige manglene ved oppbevaringsforholdene ved de undersøkte museene ikke vil kunne rettes på uten at det foretas betydelige investeringer i bygningsmassen. Utdannings- og forskningsdepartementet gir likevel uttrykk for at det er mulig å rette opp en del av de svakhetene som er påvist gjennom tiltak som kan gjennomføres innenfor nåværende økonomiske ramme. Riksrevisjonen vil i denne sammenhengen understreke at departementet har det overordnede ansvar for å påse at samlingene bevares og sikres på en forsvarlig måte, og forutsetter at det gjennomføres styringsmessige forbedringer på alle nivåer i styringskjeden fra departementet til museum.

Riksrevisjonen har merket seg at både Utdannings- og forskningsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet har iverksatt tiltak med siktemål å bedre oppbevaringsforholdene og styringen av bevarings- og sikringsarbeidet. Riksrevisjonen forutsetter at dette arbeidet videreføres, og understreker betydningen av at bevaring og sikring av samlingene forankres i alminnelig aksepterte faglige normer som er tilpasset det enkelte museum.

Saken sendes Stortinget.

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 2. september 2003

Bjarne Mørk-Eidem

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Wenche Lyngholm

Helga Haugen

Eirik Larsen Kvakkestad

Vedlegg

Rapport

**Bevaringen og sikringen av samlingene ved fem statlige
museer**

Innhold

	Side
1 Innledning	11
1.1 Bakgrunn	11
1.2 Formål og problemstillinger	11
1.2.2 Problemstillinger	11
2 Metode og gjennomføring	12
2.1 Valg av revisjonsobjekter	12
2.2 Metode	12
3 Revisjonskriterier	14
3.1 Lovverk og stortingsdokumenter	14
3.1.1 Lovverk	14
3.1.2 Stortingsmeldinger og stortingsproposisjoner	14
3.2 Regelverket for økonomiforvaltningen i staten	14
3.2.1 Departementets styring av virksomheter	14
3.2.2 Intern styring i virksomheten	15
3.3 Faglige normer	16
3.3.1 Normer for hvordan samlingene skal bevares og sikres	16
3.3.2 Normer for hvordan bevaringsarbeidet skal styres og planlegges	18
4 Faktadel	19
4.1 Oversikt over museene	19
4.1.1 Universitetet i Oslo (UiO)	19
4.1.2 Universitetet i Bergen (UiB)	19
4.1.3 Nasjonalgalleriet (NG)	20
4.1.4 Arkeologisk museum i Stavanger (AmS)	20
4.2 Oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand	20
4.2.1 Generell informasjon	20
4.2.2 Klima	22
4.2.3 Lys	24
4.2.4 Biologisk nedbryting	25
4.2.5 Utstillings- og magasininteriør	25
4.2.6 Renhold av utstillinger og magasiner	26
4.2.7 Fysiske faktorer (bare magasiner)	26
4.2.8 Sikring (brann, tyveri/hærverk og vannskade)	27
4.2.9 Generelt om magasinforholdene og samlingenes tilstand	29
4.2.10 Norsk institutt for kulturminneforsknings hovedvurderinger	31
4.3 Styringen av arbeidet med å bevare og sikre samlingene	31
4.3.1 Utdannings- og forskningsdepartementets styring av bevarings- og sikringsarbeidet ved universitetene i Oslo og Bergen	31
4.3.2 Den interne styringen av bevarings- og sikringsarbeidet ved Universitetet i Oslo	33
4.3.3 Den interne styringen av bevarings- og sikringsarbeidet ved Universitetet i Bergen	37
4.3.4 Kultur- og kirkedepartementets styring av bevarings- og sikringsarbeidet ved Nasjonalgalleriet ..	41
4.3.5 Den interne styringen av bevarings- og sikringsarbeidet ved Nasjonalgalleriet	43
5 Vurderinger og konklusjoner	46
5.1 Oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand	46
5.2 Styring	46
5.2.1 Museene under Utdannings- og forskningsdepartementet	46
5.2.2 Nasjonalgalleriet	48
Undervedlegg: Dokumentoversikt	49

1 Innledning

1.1 BAKGRUNN

Museene har en viktig oppgave i forvaltningen av vår kulturhistoriske og naturhistoriske arv. I henhold til Det internasjonale museumsrådets (ICOM) definisjon av «museum» har museene følgende oppgaver: De skal samle inn, bevare og sikre, forske i, formidle og stille ut materielle vitnemål om menneskene og deres omgivelser¹. For at samlingene skal kunne benyttes i forskning og formidling i et lengst mulig tidsperspektiv, må de forvaltes på en slik måte at de er best mulig beskyttet mot kontinuerlig nedbrytende prosesser og plutselige ødeleggelser.

I de senere år har betydningen av bevaringen og sikringen av museumssamlinger fått økt oppmerksomhet. I flere europeiske land er det blitt avdekket at samlinger av stor nasjonal og internasjonal betydning oppbevares på en måte som ikke gir tilfredsstillende beskyttelse mot nedbrytende prosesser, og at tiltakene som skal beskytte samlingene mot plutselige ødeleggelser, ikke er tilstrekkelige. Når det gjelder tilstanden til norske museumssamlinger generelt, heter det i St.meld. nr. 22 (1999–2000) Kjelder til kunnskap og oppleving fra Kulturdepartementet, som ble behandlet av Stortinget høsten 2000:

«Stoda for dei norske museumssamlingane sett under eitt er diverre alarmerande dårleg. Statistikk og undersøkingar frå dei siste åra gjev for det fyrste eit bilete av etterslep innan registrering, noko som inneber at dette tilfanget i liten grad er tilgjengeleg for forskning og formidling. Samstundes vanskeleggjør det arbeidet med innsamlingsplanar. Museumsstatistikken for 1998 tyder på at 20–30 pst. av samlingane ved musea er uregistrerte. Mange samlingar er dessutan dårleg oppbevarte med mangelfull kontroll av ljøs, temperatur, råme, ureining og skadedyr. Kulturhistoriske gjenstander vert i stort omfang oppbevarte på loft og i kjellarar, ofte i verneverdige bygningar, med dårleg trygging mot nedbrytande krefter.»

Det er registrert om lag 700 museer² i Norge, og av disse er 30 organisert som statsinstitusjoner. Undersøkelsen omhandler hvordan samlingene i noen av de største og viktigste statlige museene i Norge oppbevares, og i hvilken tilstand de befinner seg. Undersøkelsen omfatter også styringen av arbeidet

med å bevare og sikre samlingene. Museene som inngår i undersøkelsen, sorterer under Kultur- og kirkedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet.

1.2 FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER

Formålet med revisjonen har vært å undersøke om bevaringen og sikringen av museenes samlinger er i samsvar med Stortingets forutsetninger og museumsfaglige normer, og om Stortingets forutsetninger, statlig regelverk og museumsfaglige normer er fulgt i styringen av bevarings- og sikringsarbeidet.

Bevaringstiltak kan deles inn i to hovedgrupper:

- *Forebyggende konservering*, det vil si kontroll av gjenstandenes omgivelser, oppbevaringsforhold og håndtering, i den hensikt å hindre og/eller redusere nedbrytende faktorer. Det foretas ikke direkte inngrep i gjenstanden.
- *Direkte konservering*, det vil si direkte behandling/inngrep i en gjenstand for å forsinke nedbrytende prosesser. Restaurering, ved forsøksvis tilbakeføring av en gjenstand til tidligere form, utseende, kvalitet og funksjon, kan i enkelte tilfeller være en integrert del av konserveringen.

Forebyggende konservering er viktig for bevaringen av samlingene. Dersom tilstanden til en samling er dårlig, vil årsaken ofte være manglende satsing på forebyggende konservering. Dessuten vil direkte konservering av enkeltgjenstander som deretter legges tilbake til ugunstige oppbevaringsforhold, være lite hensiktsmessig. I undersøkelsen er derfor hovedvekten lagt på forebyggende konservering.

1.2.2 Problemstillinger

Undersøkelsen er konsentrert om følgende problemstillinger:

- 1 Er bevaringen og sikringen av museenes samlinger i samsvar med overordnede målsettinger og museumsfaglige normer?
- 2 Er den interne styringen ved museene med hensyn til bevaringen og sikringen av samlingene i samsvar med statlig regelverk og faglige normer?
- 3 Er Kultur- og kirkedepartementets og Utdannings- og forskningsdepartementets styring av museene med hensyn til bevaringen og sikringen av samlingene i samsvar med Stortingets forutsetninger og statlig regelverk?

¹ St.meld. nr. 22 (1999–2000), s. 75.

² Statistisk sentralbyrå (SSB) utarbeider årlig statistikk over museer. Norsk museumsutvikling har registrert ca. 700 institusjoner som hvert år får tilsendt statistikk skjema.

2 Metode og gjennomføring

2.1 VALG AV REVISJONSOBJEKTER

I undersøkelsen er det valgt ut fem statlige museer: De to museene ved Universitetet i Oslo: Universitetets kulturhistoriske museer og Universitetets naturhistoriske museer, Bergen Museum ved Universitetet i Bergen, Nasjonalgalleriet og Arkeologisk museum i Stavanger. De tre førstnevnte er universitetsmuseer³, og er avdelinger/enheter under universitetene i Oslo og Bergen som sorterer under Utdannings- og forskningsdepartementet. De to sistnevnte er statlige virksomheter som sorterer direkte under Kultur- og kirkedepartementet.

Museene som omfattes av undersøkelsen, tilhører hovedtypene kulturhistoriske, naturhistoriske og kunsthistoriske museer.⁴ Universitetsmuseene er store og viktige museer, ikke bare i forhold til øvrige statlige museer, men i forhold til det norske museumslandskapet samlet sett. Universitetsmuseene forvalter 12 % av rapporterte kunstgjenstander, 43 % av alt kulturhistorisk materiale i Norge og 99 % av alt naturhistorisk materiale.⁵ De tre universitetsmuseene som inngår i undersøkelsen, er de største av landets fem universitetsmuseer. Nasjonalgalleriet har en av de største og mest betydningsfulle samlingene av kunsthistoriske gjenstander i Norge og er det klart største av de to kunsthistoriske museene som staten eier.⁶

2.2 METODE

For å belyse problemstillingene i analysen er det gjennomført to uavhengige undersøkelser. Den ene består i en kartlegging av oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand. Den andre er en analyse av hvordan de forskjellige nivåene i styringskjeden fra departement til museum ivaretar hensynet til bevaring og sikring av museenes samlinger i styringen av museumsvirksomheten.

Undersøkelsen av oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand

Undersøkelsen av oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand er gjennomført av Norsk institutt for kulturminneforskning våren 2002 på oppdrag av Riksrevisjonen. Undersøkelsen er i hovedsak konsentrert om enheter⁷ hvor det oppbevares gjenstander av udiskutabel verdi for museet, og hvor oppbevarings- og/eller sikringsforholdene ikke var i samsvar med aksepterte normer. I tillegg er det lagt vekt på å dekke følgende aspekter: flest mulig material- og ansvarsområder, ulike klimatiske forhold og sikringstiltak, ulike områder i samme bygning (for eksempel nord- og sørside, kjeller og loft), og som hovedregel skulle minst ett fjernlager ved hvert museum.

Valg av enheter ved museene er basert på opplysninger innhentet gjennom en spørreundersøkelse (spørreskjema) og/eller opplysninger innhentet ved samtale med forskjellige fagpersoner ved institusjonene. En konsekvens av denne styrte utvelgelsen av enheter ved museene er at undersøkelsen ikke gir et fullstendig eller representativt bilde av oppbevaringsforholdene ved de utvalgte museene. Undersøkelsen omfatter imidlertid en så vesentlig del av museenes samlinger at den må kunne sies å gi klare indikasjoner på oppbevaringsforholdene ved museene generelt. Tilstandsregistreringen omfatter totalt 77 utvalgte enheter ved de fem museene. Dette utgjør rundt 20 % av alle utstillings- og magasin enheter ved de tre universitetsmuseene. Feltarbeidet ved Nasjonalgalleriet omfattet om lag 25 % av utstillingsenhetene og alle magasinene. Ved Arkeologisk museum i Stavanger ble hovedutstillingen og alle magasinene undersøkt.

I kartleggingen har Norsk institutt for kulturminneforskning benyttet skjemaet til Norsk Museumsutvikling «Tilstandsregistrering av museer og samlinger». Skjemaet er delt inn i to hoveddeler. Norsk institutt for kulturminneforskning kartlegging er basert på del 2 av skjemaet, som går spesifikt på hver oppbevaringsenhet. Dataene er bearbeidet i en egen database som Norsk Museumsutvikling har utviklet

³ De fem universitetsmuseene er: de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo, de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo, Bergen Museum, Vitenskapsmuseet i Trondheim og Universitetsmuseet i Tromsø.

⁴ SSB opererer med følgende fire hovedtyper museer: kunst- og kunstindustrimuseer, kulturhistoriske museer, naturhistoriske museer og blandede kulturhistoriske/naturhistoriske museer.

⁵ Se NOU 1996:7 Museum, Mangfald, minne, møtestad, side 61.

⁶ Det andre kunsthistoriske museet er Museet for samtidskunst, som forvalter kunstgjenstander fra tiden etter 1945. Dette er det eneste av de tre statlige museene dette departementet forvalter, som ikke inngår i undersøkelsen.

⁷ Begrepet enhet kan innebære et fysisk avgrenset lokale, deler av et fysisk avgrenset lokale (dersom det er svært forskjellige forhold i lokalet, kan man dele det opp) eller en enhet som er sammensatt av flere tilstøtende lokaler med relativt like forhold. Hovedsakelig er dette magasiner eller utstillingslokaler. I enkelte tilfeller oppbevares gjenstander i lokaler som primært har en annen funksjon, for eksempel korridorer.

til dette formålet. Skjemaets del 1 gjelder blant annet krav til planlegging og styring av arbeidet med bevaring og sikring av samlinger og er benyttet som utgangspunkt ved utarbeidelse av vurderingskriterier for styringsundersøkelsen.

Kartleggingen av oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand er gjennomført ved inspeksjon av bygninger og oppbevaringslokaler og ved visuell vurdering av samlingenes tilstand. Konservatorer fra Norsk institutt for kulturminneforskning har gått gjennom de utvalgte magasinene og utstillingslokalene ved museene og foretatt en totalvurdering av oppbevaringsforhold, sikringstiltak og samlingenes tilstand opp mot normene for dette (se punkt 3.3.1). Vurderingen er i stor grad basert på faglig skjønn, men det er også gjort målinger av relativ fuktighet, temperatur, synlig lys og ultrafiolett lys. Ved vurderingen har en benyttet en skala med følgende inndeling: svært bra, tilfredsstillende, ikke tilfredsstillende og dårlig.

Undersøkelsen omfatter i det alt vesentlige kunst-, kultur- og naturhistoriske gjenstander.⁸

Styringsundersøkelse

Undersøkelsen av styringen av museumsvirksomheten omfatter de berørte departementene, universitetene og det enkelte museum. Undersøkelsen av styringen omfatter de samme museene som er kartlagt med hensyn til oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand, med unntak av Arkeologisk museum i Stavanger.

Datainnsamlingen i styringsundersøkelsen er gjennomført ved hjelp av dokumentanalyse og intervjuer av ledere og saksbehandlere som har vært involvert i styringen av museene i Utdannings- og forskningsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet. Videre er det gjennomført intervjuer av ledelsen ved Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen og de aktuelle museene. Referatene fra intervjuene er verifisert, og merknader er tatt hensyn til ved utarbeidelsen av faktabeskrivelsen. Dokumentstudiene har vært konsentrert om stortingsmeldinger og stortingsproposisjoner som angår museene, og planer, rapporter, møtereferater og andre relevante dokumenter som gjelder styringen i årene 2000 og 2001. Ved hjelp av disse dokumentene er det kartlagt hvordan arbeidet med bevaringen og sikringen av museenes samlinger er styrt og rapportert. En fullstendig liste over hvilke dokumenter som har vært gjennomgått, er tatt inn i et eget vedlegg.

⁸ Det var i hovedsak samlinger og gjenstander ved Nasjonalgalleriet som ble kategorisert som kunsthistoriske. Unntaket ved de andre institusjonene var samlingene med kirkekunst ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo og Bergen Museum, samt mindre deler av samlinger ved den naturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum, der det dreier seg om akvareller og tegninger. Det kan selvsagt argumenteres for at en del gjenstander fra for eksempel vikingskipfunn og arkeologi kan klassifiseres som kunsthistoriske gjenstander, men da det ikke har vært mulig å vurdere samlingene på gjenstandsni-vå, måtte en gjøre en overordnet kategorisering som både var lettfattelig for leseren og mulig å gjennomføre for prosjektgruppen.

3 Revisjonskriterier

Krav til bevaring og sikring av samlinger i statlige museer følger av lov og av Stortingets forutsetninger i forbindelse med behandlingen av stortingsmeldinger og stortingsproposisjoner. Krav til styring av museene og deres arbeid med å bevare og sikre samlingene er i tillegg utledet fra økonomireglementet for staten og instruks fastsatt av Kultur- og kirkedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet. Krav til hvordan museumssamlinger skal oppbevares og sikres, og hvordan arbeidet med dette skal styres, er videre basert på konserveringsfaglige normer.

3.1 LOVVERK OG STORTINGS-DOKUMENTER

3.1.1 Lovverk

Universitetene har i henhold til universitetsloven § 2 nr. 6 ansvaret for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumststillinger. Riksrevisjonen legger til grunn at drift av museer omfatter bevaring av samlingene. Denne tolkningen baserer seg på det innholdet Kulturdepartementet har lagt i begrepet «drift av museer» i St.meld. nr. 22 (1999–2000) Kjelder til kunnskap og oppleving. Her framholdes det at oversikt, kontroll og vedlikehold av museumssamlinger er et viktig fundament for all museumsdrift, og at dette blant annet stiller krav til registrering, gode oppbevaringsbevaringsforhold og rutiner for forsvarlig håndtering.⁹

3.1.2 Stortingsmeldinger og stortingsproposisjoner

Overordnede mål og prinsipper for bevaring og sikring av museumssamlinger er blitt forelagt Stortinget i St.meld. nr. 61 (1991–92) Kultur i tiden og St.meld. nr. 22 (1999–2000) Kjelder til kunnskap og oppleving, som begge er fremmet av Kulturdepartementet. I St.meld. nr. 61 framholdes det som en primær oppgave å bevare det kilde- og dokumentasjonstilfanget som tidligere tider har etterlatt seg, og det understrekes at det er et kontinuerlig behov for vedlikehold og konservering av innsamlet materiale. Både for lav prioritering av langsiktige bevaringsoppgaver og manglende sikring mot ødeleggelser framholdes som en fare for vårt framtidige kunn-

skapsgrunnlag.¹⁰ Betydningen av bevaring og sikring gjentas i St.meld. nr. 22. I meldingen slås det fast at bevaring er en sentral oppgave for museene.¹¹

Kulturdepartementet har i de årlige budsjettproposisjonene siden midten av 1990-årene satt opp som et resultatmål at bevarings- og sikringsforholdene i Nasjonalgalleriet, Museet for samtidskunst, og Arkeologisk museum i Stavanger skal bedres. Det har dessuten vært formulert resultatmål for å oppnå en tilfredsstillende katalogisering av gjenstander.¹²

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet har i budsjettproposisjonene siden budsjettbehandlingen for 1997 fastslått at universitetene har ansvaret for å drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumststillinger.¹³ Dette er i hovedsak en gjentakelse av de oppgaver museene er pålagt i medhold av universitetsloven.

3.2 REGELVERKET FOR ØKONOMI-FORVALTNINGEN I STATEN

Krav til departementenes styring av virksomheter og intern styring i virksomhetene er fastlagt i økonomireglementet med funksjonelle krav. Ytterligere krav til den interne styringen i virksomhetene er fastlagt i instruks fastsatt av Kultur- og kirkedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet.¹⁴

3.2.1 Departementets styring av virksomheter

Departementet har det overordnede ansvar for at underliggende virksomheter følger lover, regler og instruks, og at det er etablert forsvarlige interne kontrollrutiner i underliggende virksomhet.¹⁵

Kultur- og kirkedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet skal utarbeide årlige til-

¹⁰ St.meld. nr. 61 (1991–92), s. 218.

¹¹ St.meld. nr. 22 (1999–2000), s. 83–84.

¹² St.prp. nr. 1 (1994–95); St.prp. nr. 1 (1995–96); St.prp. nr. 1 (1996–97); St.prp. nr. 1 (1997–98); St.prp. nr. 1 (1998–99); St.prp. nr. 1 (1999–2000); St.prp. nr. 1 (2000–2001).

¹³ St.prp. nr. 1 (1996–97); St.prp. nr. 1 (1997–98); St.prp. nr. 1 (1998–99); St.prp. nr. 1 (1999–2000); St.prp. nr. 1 (2000–2001).

¹⁴ Hovedinstruks fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF) om økonomiforvaltningen ved institusjonene i universitets- og høyskolesektoren; Kulturdepartementets (KD) økonomiinstruks for Nasjonalgalleriet, Museet for samtidskunst og Arkeologisk museum i Stavanger.

¹⁵ Funksjonelle krav, 1–0.

⁹ St.meld. nr. 22 (1999–2000), s. 83–84.

delingsbrev til underliggende virksomheter. Tildelingsbrevet skal inneholde en presisering av overordnede mål og en konkretisering av disse i form av hensiktsmessige resultatkrav, og skal påpeke strategiske utfordringer med prioritering og angivelse av eventuelle satsingsområder.¹⁶ Det legges til grunn at Kultur- og kirkedepartementet i tildelingsbrev til underliggende museer skal presisere overordnede mål for bevaring og sikring og konkretisere disse i form av hensiktsmessige resultatkrav. Det legges videre til grunn at Utdannings- og forskningsdepartementet i tildelingsbrev til universitetene presiserer overordnede mål for universitetenes virksomhet og konkretiserer disse i form av hensiktsmessige resultatkrav. Universitetene skal med utgangspunkt i tildelingsbrevet utarbeide disponeringsskriv til universitetsmuseene, jamfør nærmere omtale av disponeringsskriv i avsnitt nedenfor. Universitetene forutsettes i disponeringsskrivet til universitetsmuseene å presisere overordnede mål for bevaring og sikring og konkretisere disse i form av hensiktsmessige resultatkrav. I tildelingsbrev/disponeringsskriv skal det også angis hvilke indikatorer som skal brukes for å vurdere oppnådde resultater og sikre nødvendig oppfølging og kontroll av virksomheten, og det skal stilles krav om hensiktsmessig rapportering av årlige resultater.¹⁷ Det enkelte departement kan også stille krav om at en virksomhet skal avgi rapporter i løpet av året.¹⁸

Det skal etableres en styringsdialog mellom Kultur- og kirkedepartementet og underliggende museer og mellom Utdannings- og forskningsdepartementet og universitetene. Styringsdialogen skal formaliseres i en møtekalender, og det bør avholdes minst to møter hvert år.¹⁹ Videre skal det etableres en styringsdialog mellom universitetene og universitetsmuseene, jamfør nærmere omtale av styringsdialog innad i en virksomhet i avsnittet nedenfor. Det legges til grunn at styringsdialogen museene deltar i, omfatter bevaring og sikring.

Begge departementene skal på sine områder etablere ordninger som gir kontroll med at underliggende virksomheter utfører sine oppgaver i overensstemmelse med de mål og retningslinjer som er angitt i tildelingsbrevet og i gjeldende lover og regler.²⁰

3.2.2 Intern styring i virksomheten

Virksomhetslederen²¹ har ansvaret for at økonomiforvaltningen innenfor sitt ansvarsområde skjer i overensstemmelse med lover, regler og instruksjoner som gjelder. Dette omfatter også oppfølging av de målene og resultatkravene som omtales i tildelingsbrevet.²²

Ved universitetene og ved museene under Kultur- og kirkedepartementet skal det fastsettes regler om ansvarsforhold og delegering av myndighet. I den enkelte enhet må retningslinjene suppleres med bestemmelser, blant annet om hvilke tjenestemenn som gjør hvilke av de angitte oppgavene.²³ Med utgangspunkt i dette legges det til grunn at universitetene og museene har klarlagt myndighets- og ansvarsforhold i tilknytning til bevaring og sikring av samlingene.

Universitetene delegerer budsjett-disponeringsmyndighet til museene, som underliggende driftsenheter, og virksomhetslederen skal derfor utstede disponeringsskriv med tilsvarende temaer som i et tildelingsbrev.²⁴

Med utgangspunkt i tildelingsbrevet og eventuelt disponeringsskriv skal det utarbeides årsplan/virksomhetsplan. Den skal utdype og konkretisere hvordan virksomheten skal oppnå de målene og gjennomføre de oppdragene som er fastsatt.²⁵ Universitetsmuseene skal, som avdelinger under universitetene med budsjett-disponeringsmyndighet, utarbeide egne virksomhetsplaner.²⁶ Det legges til grunn at oppgaver knyttet til bevaring og sikring av samlingene inngår i museenes virksomhetsplaner.

Virksomhetsplanen bør inneholde en langsiktig plan og årets plan, som også omfatter bevaring og sikring. Den langsiktige planen bør inneholde en strategi for oppnåelse av mål på lengre sikt og en vurdering av behov for strukturelle endringer. Årets plan bør inneholde mål og resultatkrav som i henhold til prioriteringer i tildelingsbrevet/disponeringsskrivet og eventuelt andre styringssignaler skal nås i løpet av året. Videre bør planen angi virkemidler, konkretisere resultatansvar på avdelinger/relevante enheter, inkludert hvilke resultatindikatorer som skal benyttes, og angi hvordan ressursbruk og

²¹ «Virksomhetslederen» kan her bety både den administrative leder og styret, jf. innledningen til funksjonelle krav. Virksomhetene som omfattes av undersøkelsen, har et styre. Forholdet mellom styret og den administrative lederen fastlegges i instruks for hver enkelt virksomhet, jf. kommentarene til økonomireglementet, § 8.

²² Funksjonelle krav, 2–0.

²³ Kulturdepartementets økonomiinstruks for Nasjonalgalleriet, Museet for samtidskunst og Arkeologisk museum i Stavanger, 2.2; Hovedinstruks fra KUF om økonomiforvaltningen ved institusjonene i universitets- og høyskolesektoren, 2.2, jf. Økonomireglementet, § 8 og Funksjonelle krav, 2–0.

²⁴ Jf. Økonomireglementet, § 8; Funksjonelle krav, 2–1.1; Hovedinstruks fra KUF om økonomiforvaltningen ved institusjonene i universitets- og høyskolesektoren, 3.1.

²⁵ Økonomireglementet, § 3.4; Funksjonelle krav, 2–1.2.

²⁶ Jf. Funksjonelle krav, 2–1.2.

¹⁶ Funksjonelle krav, 1–1.2, punkt b.

¹⁷ Funksjonelle krav, 1–1.2, punktene c og d.

¹⁸ Økonomireglementet, § 11.3.

¹⁹ Funksjonelle krav, 1–2.

²⁰ Økonomireglementet, § 20.1

resultater på en hensiktsmessig måte skal følges opp, rapporteres og kontrolleres.²⁷

Det skal internt i virksomheten etableres en styringsdialog mellom virksomhetsledelsen og avdelinger/relevante enheter om mål og resultater.²⁸ Det forutsettes at universitetenes ledelse har etablert en slik dialog med universitetsmuseene, formalisert ved en møtekalender, og at bevaring og sikring inngår i denne dialogen.²⁹ Tilsvarende forutsettes etablert en styringsdialog internt i museene under Kultur- og kirkedepartementet, der bevaring og sikring inngår i dialogen med driftsenheter som har ansvar for dette.³⁰

Intern rapportering i virksomheten skal være ledelsens verktøy for å utøve effektiv og målrettet styring. Rapporteringen bør gi informasjon som gjør det mulig å følge opp tildelte bevilgninger og vedtatte mål og resultatkrav.³¹ Det legges til grunn at den interne rapporteringen også må omfatte bevaring og sikring.

Ledelsen i virksomheten har ansvaret for at kravene til rapportering til overordnet myndighet innfris.³² Museene under Kultur- og kirkedepartementet skal rapportere direkte til departementet.³³ Universitetene rapporterer til Utdannings- og forskningsdepartementet³⁴, og universitetsmuseenes virksomhet vil inngå i denne rapporteringen. Når det gjelder museenes bevarings- og sikringsarbeid, er følgende krav til årsrapporteringen sentrale:

- Rapportering om resultater i henhold til krav fastsatt i tildelingsbrevet
- Redegjørelse for måloppnåelse og for utvikling på strategiske utfordringer som er omtalt i tildelingsbrevet³⁵

I tillegg til styringskravene som følger av regelverket for økonomiforvaltningen i staten, kommer faglige normer for hvordan bevaringsarbeidet skal styres og planlegges, jmfør punkt 3.3.2. Den styringen og planleggingen av bevaringsarbeidet som utøves i medhold av disse faglige normene, må samordnes med styringen av bevaringsarbeidet som utøves i medhold av regelverket for økonomiforvaltningen i staten.

²⁷ Jf. Funksjonelle krav, 2–1.2.

²⁸ Funksjonelle krav, 2–2.

²⁹ Jf. Hovedinstruks fra KUF om økonomiforvaltningen ved institusjonene i universitets- og høyskolesektoren, 3.5.

³⁰ Jf. KDs økonomiinstruks for Nasjonalgalleriet, Museet for samtidskunst og Arkeologisk museum i Stavanger, 3.4.

³¹ Funksjonelle krav, 2–3.

³² Jf. Økonomireglementet, § 3.4.

³³ KDs økonomiinstruks for Nasjonalgalleriet, Museet for samtidskunst og Arkeologisk museum i Stavanger, 5.5.

³⁴ Hovedinstruks fra KUF om økonomiforvaltningen ved institusjonene i universitets- og høyskolesektoren, 5.5.

³⁵ Jf. Økonomireglementet, § 11.2; Funksjonelle krav, 1–3.2.

3.3 FAGLIGE NORMER

3.3.1 Normer for hvordan samlingene skal bevares og sikres

Revisjonskriteriene er utviklet med utgangspunkt i publikasjoner utgitt av Norsk museumsutvikling³⁶ og skjemaet Norsk museumsutvikling har utarbeidet for tilstandsregistrering av museer og samlinger. Som nevnt har Norsk institutt for kulturminneforskning benyttet dette skjemaet i tilstandsregistreringen³⁷. Disse publikasjonene og skjemaet er basert på faglige normer for hvordan museers samlinger skal oppbevares for å være beskyttet mot nedbrytende faktorer og risikoen for plutselig ødeleggelse. Det finnes konserveringsfaglige normer for hvordan skadevirkningene fra nedbrytende faktorer som for eksempel klima og lys best skal kunne begrenses. Når det gjelder skjerming mot andre nedbrytende faktorer og sikring av samlingene, er vurderingskriteriene basert på mer generelle erfaringer fra bevarings- og sikringsarbeid i museer.

En rekke faktorer kan ha skadelig og nedbrytende effekt på gjenstander. Effekten av de ulike faktorene kan reduseres betraktelig, og i enkelte tilfeller hindres helt, og dermed forlenge bevaringsperspektivet til samlingene. Nedbrytende faktorer kan deles inn i klimatiske, biologiske og fysiske faktorer. Klimatiske faktorer omfatter luftfuktighet, temperatur og lys, og lokal påvirkning fra monterer, pakkematerialer og lignende. Biologiske faktorer omfatter skadedyr, insekter, muggsopp og råtesopp. Fysiske faktorer omfatter dårlig fysisk oppbevaring og feil håndtering.

Klima (relativ fuktighet og temperatur)

Riktig klima hindrer eller forsinker mekaniske, kjemiske og biologiske prosesser. Klimaet bestemmes av relativ fuktighet³⁸ og temperatur³⁹. Følgende krav må oppfylles for å oppnå tilfredsstillende klimatiske forhold:

- Klimaet i det enkelte lokale skal være tilpasset kravene til de ulike materialgruppene som er oppbevart der.
- Gjenstander i magasiner og utstillingslokaler bør i størst mulig grad være sortert etter materialenes klimakrav.

³⁶ Norsk museumsutvikling skriftserie 8–1998. *Ta vare på gjenstandene!*; Norsk museumsutvikling skriftserie 8–2000. *Museer imellom*.

³⁷ Tilstandsregistrering av museer og samlinger, feltskjema. Norsk museumsutvikling, november 2000.

³⁸ Relativ luftfuktighet er det prosentvise forholdet mellom den mengden vanddamp som finnes i lufta, og den mengden vanddamp som lufta maksimalt kan holde ved en gitt temperatur.

³⁹ Temperatur innvirker også på den relative fuktigheten ved at en kan få høyere eller lavere luftfuktighet ved henholdsvis å senke eller heve temperaturen i et rom.

- For samlinger som består av flere materialtyper med ulike klimakrav, må klimaet være tilpasset en sammensatt samling, eller samlingen må være splittet opp i ulike klimasoner.
- Hyppige klimavariasjoner av kortere varighet (uker, døgn, timer) bør unngås. Langsomme variasjoner (årstid) kan aksepteres innenfor gitte rammer.
- Bygningen må være tilstrekkelig isolert, skjerme godt for sollys og ha stor tetthet med kontrollert luftskifte.
- Klima skal kontrolleres kontinuerlig og systematisk.

Lys

Alt lys (synlig lys, ultrafiolett lys og infrarød stråling) er skadelig og kan føre til en rekke fotokjemiske nedbrytningsforløp som vil lede til tap av styrke, krakelering, falming, bleking, sprøhet og endret oppløselighet. Følgende krav til belysning må være oppfylt:

- Lysforholdene skal være tilpasset bevaringskrav og ikke overskride angitte maksimumsgrenser for ulike materialtyper. Eksponeringstiden skal forsøkes begrenset.
- Dagslys skal i størst mulig grad stenges ute fra utstillingslokaler. Dersom det ikke er mulig, skal dagslyset filtreres for stråler fra ultrafiolett lys.
- Det skal ikke være dagslys i magasiner.
- I større magasiner bør lyset kunne tennes i deler av magasinet om gangen.
- Museet skal ha rutiner for kontroll av lysforholdene.

Biologisk nedbrytning

Biologisk nedbrytning omfatter skader fra insekter, dyr, råtesopp og muggsopp. Museene skal ha gjennomført følgende tiltak for å hindre og begrense biologisk nedbrytning:

- Tiltak som hindrer insekter og dyr i å komme inn i museene, for eksempel montering av nett og filter foran åpninger og kontroll med gjenstander som fraktes ut og inn av museet.
- Tiltak som hindrer råtesopp og muggsopp i å oppstå, for eksempel sørge for riktig klima og tilstrekkelig luft sirkulasjon.
- Gjenstander bør pakkes i materialer som beskytter mot biologisk angrep, men som ikke skader gjenstandene.
- Regelmessig kontroll av om samlingene er utsatt for biologisk angrep.

Utstillings- og magasininteriør

Museene må legge vekt på følgende når det gjelder utstillings- og magasininteriør:

- Det skal brukes anbefalte materialer til hyller, montere, skap, pakking og opphenging, da en del vanlige konstruksjons- og innredningsmaterialer avgir gasser som kan aktivisere nedbrytningsprosesser.
- Gjenstander skal ikke stå direkte på gulvet, da dette lettere medfører skader, både i form av støt og spark og ved eventuell vannlekkasje eller flom.
- Utstillings- og magasininteriør må monteres slik at rengjøring kan foretas enkelt og uten risiko for gjenstandene.

Rengjøring av utstillinger og magasiner

Gode rutiner og riktige metoder for rengjøring, både av gjenstander og lokaler, er svært viktig for å hindre nedbrytning av samlingene. Følgende krav til rengjøringen må overholdes:

- Utstillinger og magasiner skal rengjøres rutinemessig.
- Det skal benyttes egnede metoder og produkter.
- Rengjøring som innebærer direkte inngrep i en gjenstand, må utføres av kvalifisert personale.

Fysiske faktorer

Magasiner og utstillingslokaler må være utformet og innredet slik at slitasje på gjenstandene reduseres mest mulig. Museene må i den forbindelse påse følgende:

- Magasinene må være oversiktlige og lett tilgjengelige.
- Oppbevaringsarealet må være tilstrekkelig slik at gjenstandene ikke sliter på hverandre.
- Magasiner og utstillingslokaler må være utformet og innredet slik at flytting av gjenstander kan skje med minimal skaderisiko, og slik at rask evakuering er mulig.

Sikring

Samlingene må beskyttes mot risikoen for plutselig ødeleggelse som følge av brann, tyveri, hærværk, flom, vannskade og annen naturskade. I Norge er vannskade den form for naturskade som er mest relevant, og informasjonen som blir gitt nedenfor, er hovedsakelig rettet mot dette området. Men begrepet naturskader omfatter også for eksempel jordskjelv, ras og vulkanutbrudd. Følgende spesifikke krav må oppfylles:

Brannsikring:

- Museene må iverksette nødvendige forebyggende tiltak mot brann, for eksempel røykeforbud, forsvarlig bruk av ovner og jevnlig ettersyn og godkjenning av elektriske anlegg.

- Der det er mulig, bør det foretas brannseksjonering av bygninger for å redusere brannbelastning og brennbarhet i konstruksjon.
- Brannvarsling skal kunne skje ved moderne, automatiske brannalarmanlegg.
- Brannsløkkingsutstyr skal være lett tilgjengelig og godt merket.
- Det må etableres gode alarm- og handlings-/aksjonsrutiner, og planer for evakuering og restverdiredning.
- Brannsikringstiltakene må gjennomgås og vurderes regelmessig.

Sikring mot tyveri og hærverk:

- Sikring av museenes uteområder og bygninger skal være solid og godt gjennomtenkt når det gjelder tyveri og hærverk.
- Det skal være installert et tilfredsstillende alarmsystem for både ytterskall og indre soner. Det må være gode rutiner for bruk av alarmsystemet.
- Det må være gode alarm- og handlings-/aksjonsrutiner ved innbrudd og hærverk.
- Atkomstkontroll av bygninger og lokaler bør være vurdert, og adgang til magasiner bør være sterkt begrenset.
- Gjenstander i utstilling må være så godt sikret som mulig.
- Tiltak mot tyveri og hærverk må gjennomgås og vurderes regelmessig.

Sikring mot vannskade:

- Bygningen og oppbevaringslokalene må være utformet slik at risikoen for vannskade er minst mulig.
- Museene bør i størst mulig grad unngå å føre rørsystem gjennom lokaler som er brukt til magasin eller utstilling.
- Plassering av brannslanger, servanter og utslagsvasker skal være gjennomtenkt, og et eventuelt sluk må være plassert slik at vann som kommer opp, ikke skader samlingen.
- Gjenstander må lagres i forsvarlig avstand til gulv.
- Dersom lokalet er utsatt for flom, bør det vurderes om samlingen eller utstillingen kan flyttes til et mer egnet lokale.
- Museene må gjennomføre rutinemessig kontroll med tiltakene mot vannskade, herunder bygningsskall, rørsystem, sluker og rister.

3.3.2 Normer for hvordan bevaringsarbeidet skal styres og planlegges

Registrering og oversikt over samlingene

Oversikt over samlingene er nødvendig for å kunne skape tilfredsstillende oppbevaringsforhold. Alle gjenstander skal være forsvarlig registrert, og det skal være etablert prosedyrer for registreringen.

Oversikt over bevaringssituasjonen

Museene må ha oversikt over bevaringssituasjonen ved museet og bør i den forbindelse ha kartlagt følgende områder:

- Samlingenes og gjenstandenes tilstand. En vurdering av samlingenes tilstand skal bedømme gjenstandenes nåværende fysiske tilstand og nåværende og framtidige behov for tilsyn og konservering.
- Bygningenes tilstand.

Kompetanse

Museene må benytte seg av den kompetanse som trengs for å kunne vurdere bevaringssituasjonen, og utforme og iverksette nødvendige tiltak.

Plandokumenter

Som et ledd i organiseringen av tiltak for å bevare og sikre samlingene bør museene ha utarbeidet følgende plandokumenter:

- *Bevaringsplan*, det vil si en plan for samlingene som inkluderer vurdering av status og nødvendige tiltak, og klargjøring av ansvar og rutiner for behandling av samlingen.
- *Sikringsplan*, det vil si en plan for sikring av samlingene i forhold til brann og tyveri som omfatter vurdering av status og nødvendige tiltak, og klargjøring av rutiner og ansvar.
- *Redningsplan*, det vil si vurdering av beredskapstiltak, som evakuering og transport ved krise forårsaket av ytre, ikke planlagte omstendigheter, for eksempel flom, større lekkasjer eller krise i krig eller fredstid.
- *Plan eller interne retningslinjer for utlån og innlån av gjenstander*, det vil si rutiner for gjennomføring, for eksempel pakking, håndtering og vurdering av ansvarsforhold.

4 Faktadel

4.1 OVERSIKT OVER MUSEENE

4.1.1 Universitetet i Oslo (UiO)

Universitetet i Oslo hadde i 2001 inntekter på totalt 3 565 millioner kroner, av dette utgjorde bevilgninger og tilskudd fra staten 2 759 millioner kroner.⁴⁰ Totalt var det 4 571 stillinger ved universitetet i 2001.⁴¹

Universitetets kulturhistoriske museer (UKM)

De kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo har følgende samlinger: Ved Oldsaksamlingen og Myntkabinettet er det samlinger av nordiske oldsaker, middelalderkunst, runeinnskrifter, klassiske antikviteter, mynter, sedler og andre betalingsmidler, samt medaljer og ordener. Ved Etnografisk museum er det etnografisk gjenstandsmateriale fra forskjellige deler av verden.⁴² Den antikvariske samling som Det Kongelige Selskap for Norges vel startet i 1810, er grunnlaget for Oldsaksamlingen.⁴³ Universitetets etnografiske museum ble opprettet i 1857.⁴⁴ De kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo forvalter samlet sett om lag 1,25–1,35 millioner gjenstandsnummer. Oldsaksamlingen er størst med en samling av 1,1–1,2 millioner undernummer.⁴⁵ En stor del av museets virksomhet er fornminnevernet, som omfatter forvaltning med hjemmel i loven om kulturminner i de ti østlands- og sørlandsfylkene.⁴⁶ I 2001 hadde museet samlede inntekter på 67,4 millioner kroner, og av dette var 36 millioner kroner statlige midler.⁴⁷ Museet hadde ved utløpet av 2001 84 ansatte i faste og prosjektbaserte stillinger.⁴⁸ Antall besøkende var om lag 470 000 i 2001.⁴⁹

Universitetets naturhistoriske museer og Botanisk hage (UNM)

Historien til de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo strekker seg tilbake til 1813 da Naturalmuseet ble opprettet. Botanisk hage ble anlagt på Tøyen i Oslo i 1814. I perioden 1910–16 ble Naturalmuseets samlinger samlet i tre nyoppførte bygninger i Botanisk hage.⁵⁰ De naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo er landets største arkiv for botaniske, zoologiske og geologiske data. Samlingen på om lag 7 millioner gjenstander utgjør rundt 60 % av det naturhistoriske samlingsmaterialet i Norge. I tillegg kommer de levende samlingene i Botanisk hage. Museet hadde i 2001 samlede inntekter på 69,3 millioner kroner, og av dette var 58,3 millioner kroner statlige midler.⁵¹ Museet hadde i 2001 til sammen 122 årsverk til disposisjon, hvorav 19 var prosjektbasert.⁵² Besøkstallet ved Geologisk og Zoologisk museum var 176 000 i 2001. Tallet på besøkende i Botanisk hage er vurdert til om lag 300 000.⁵³

4.1.2 Universitetet i Bergen (UiB)

Universitetet i Bergen hadde i 2001 totale inntekter på 2 008 millioner kroner, av dette var 1365 millioner kroner statlige midler. Universitetet hadde i alt 2 630 tilsatte, som omfatter både ordinært tilsatte og oppdragstilsatte.⁵⁴

Bergen Museum (BM)

Bergens Museum ble stiftet i 1825. Museet var en viktig del av grunnlaget for etableringen av Universitetet i Bergen i 1946 og er nå en integrert del av universitetet. Bergen Museum har store museale samlinger innenfor kultur- og naturhistorie.⁵⁵ De naturhistoriske samlingen består av fagområdene botanikk, geologi og zoologi. De kulturhistoriske samlingene består av fagområdene sosialantropologi, arkeologi og kunst- og kulturhistorie.⁵⁶ Museets virksomhet omfatter forvaltning med hjemmel i loven

⁴⁰ Budsjettforslag 2003, side 10.

⁴¹ Database for høyere utdanning. www.nsd.uib.no.

⁴² Notat av 06.05.03 fra UFD til Riksrevisjonen.

⁴³ Store norske leksikon 3. utgave, 2. opplag.

⁴⁴ www.Universitetets.kulturhistoriske.museer.uio.no.

⁴⁵ Rapport fra REVITA-prosjekt av 31.08.01, side 5.

⁴⁶ Årsrapport 2001, side 26.

⁴⁷ Regnskap 2001, inntektene er eksklusiv intern handel ved UiO.

⁴⁸ Årsrapport 2001.

⁴⁹ St. prp. nr.1 (2002–2003), side 135.

⁵⁰ E-post fra UNM 17.02.03.

⁵¹ Regnskap 2001 og notat av 06.05.03 fra UFD til Riksrevisjonen. Inntektene er eksklusiv intern handel ved UiO.

⁵² E-post fra UNM 17.02.03.

⁵³ St.prp. nr.1 2002–2003, side 135

⁵⁴ Årsmelding 2001, sidene 7 og 20.

⁵⁵ www.uib.no.

⁵⁶ Bergen Museum; styringsformer, organisasjonsplan, bemanning. Rapport datert 13.12.00.

om kulturminner i Hordaland, Sogn og Fjordane og Sunnmøre. Bergen Museum hadde i 2001 om lag 40 millioner kroner i midler via universitetsbudsjettet og i tillegg eksternt finansiert virksomhet på om lag 15 millioner kroner. Museet hadde i 2001 totalt 74 ansatte, hvorav 61 var ordinære årsverk og 13 var oppdragstilsatte. Publikumsbesøket var i 2001 i overkant av 42 000, ikke medregnet Muséhagen.⁵⁷

4.1.3 Nasjonalgalleriet (NG)

Nasjonalgalleriet er det ene av landets to statlige museer for billedkunst.⁵⁸ Siden opprettelsen i 1837 har Nasjonalgalleriet vært et rent statlig museum og hører med blant de eldste offentlige kunstmuseer i Europa. Nasjonalgalleriet har to samlingsavdelinger, Maleri- og skulpturavdelingen og Kobberstikk- og håndtegningssamlingen. Samlingene består av eldre norske og utenlandske malerier og skulpturer og eldre og nyere norske og utenlandske arbeider på papir. Samlingene teller i dag 4 500 malerier, 1 500 skulpturer, 950 avstøpninger og ca. 42 500 grafiske blad og tegninger.⁵⁹ Museet hadde i 2001 et budsjett på om lag 45 millioner kroner og 36 ansatte.⁶⁰ Antall registrerte besøkende var om lag 275 000.⁶¹

4.1.4 Arkeologisk museum i Stavanger (AmS)

Arkeologisk museum i Stavanger ble formelt opprettet i 1975 og var tidligere en del av Stavanger museum, som ble opprettet i 1878. Museet har etter loven om kulturminner ansvar for å ta vare på gjenstander og naturvitenskapelig materiale fra forhistorisk tid og middelalder i Rogaland fylke. Samlingene består av kulturhistoriske gjenstander og naturhistorisk prøvemateriale som brukes for å belyse kulturhistoriske sammenhenger. Samlingene består av om lag 12 000 funn. Hvert funn kan bestå av et stort antall gjenstander. Hver vår og sommer driver museet en rekke arkeologiske undersøkelser rundt om i Rogaland.⁶² Samlet budsjett i 2001 var på om lag 42 millioner kroner, hvorav 29,5 millioner kroner var statstilskudd. Museet hadde i 2001 65 faste stillinger. Besøkstallet var om lag 28 000.⁶³

4.2 OPPBEVARINGSFORHOLD OG SAMLINGENES TILSTAND

Opplysningene om oppbevaringsforholdene og samlingenes tilstand er basert på en undersøkelse som er gjennomført av Norsk institutt for kulturminneforskning på oppdrag av Riksrevisjonen.

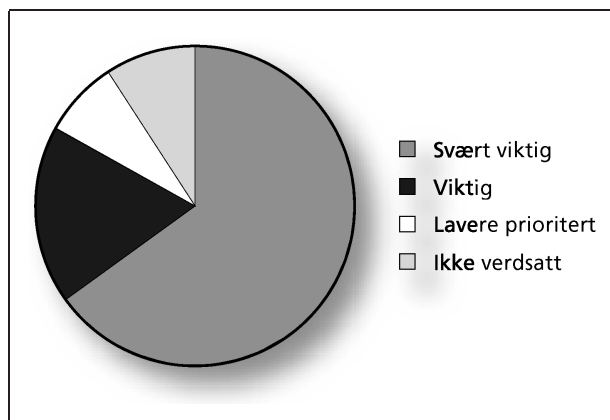
4.2.1 Generell informasjon

Resultatet fra Bergen Museum er delt opp, slik at kulturhistorisk avdeling og naturhistorisk avdeling er presentert hver for seg. Årsaken til dette er at forholdene, problemstillingene og prioriteringene som ble gjort ved de to avdelingene, til dels er relativt forskjellige. På mange av de områdene som er omfattet av undersøkelsen, synes det å være liten kontakt mellom de to avdelingene, og det ble funnet mest formålstjenlig å framstille resultatene hver for seg.

Tilstandsregistreringen omfattet totalt 77 enheter. Av disse var 26 utstillinger og 51 magasiner. Det samlede arealet i de utvalgte enhetene var på om lag 12 000 m², og det var oppbevart ca. 11,7 millioner gjenstander i enhetene. Selv om samlet areal i de 26 utstillingene ikke var vesentlig mindre enn arealet i de 51 magasinene, oppbevares over 99 % av gjenstandene som er undersøkt i magasinene. Dette har sammenheng med at det er mer plasskrevende å stille ut enn å lagre i magasiner. I tillegg kommer at magasinene i mange tilfeller er overfylte.

Verdsetting

Verdsettingen er gjort med utgangspunkt i samlingens kunst-, kultur- eller naturhistoriske verdi for museet. Samlingene i totalt 50 av de 77 enhetene er av tilsatte ved museene vurdert som «svært viktig», mens 14 enheter er vurdert som «viktig». Seks av de undersøkte enhetene ble ansett som «lavere prioritert samling», og sju enheter fikk ingen verdsetting (se figur 1).

Figur 1 Verdsetting av samlingene i de utvalgte enhetene

⁵⁷ Notat av 06.05.03 fra UFD til Riksrevisjonen.

⁵⁸ Det andre er Museet for samtidskunst.

⁵⁹ Nasjonalgalleriets årsberetning for 2000.

⁶⁰ Statskalenderen for 2001 på internett.

⁶¹ Årsrapport og regnskap for 2001.

⁶² www.ark.museum.no.

⁶³ Årsplan og årsbudsjett 2001, sidene 4, 7 og 20.

Oversikt over totalt areal og et overslag over antall gjenstander som omfattes av undersøkelsen

	TOTALT		UTSTILLINGER		MAGASINER	
	Tall	%	Tall	%	Tall	%
Antall enheter	77	100	26	33,8	51	66,2
Ca. areal m ²	12 122	100	5 861	48,4	6 261	51,6
Gjenstander – ca. tall*	11 727 985	100	12 357	0,11	11 715 628	99,89

* 87 hyllemeter arkiv kommer i tillegg

Kategorisering

Størstedelen av gjenstandsmaterialet som undersøkelsen omfattet, ble kategorisert som kultur- eller naturhistorisk. Samlingene ved Nasjonalgalleriet ble vurdert som kunsthistoriske, noe som også gjaldt for mindre deler av samlingene både ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo og ved de to avdelingene ved Bergen Museum.

Bygningene

Undersøkelsen omfatter enheter i totalt 22 bygninger. Ni av disse bygningene er regnet som verneverdige.⁶⁴

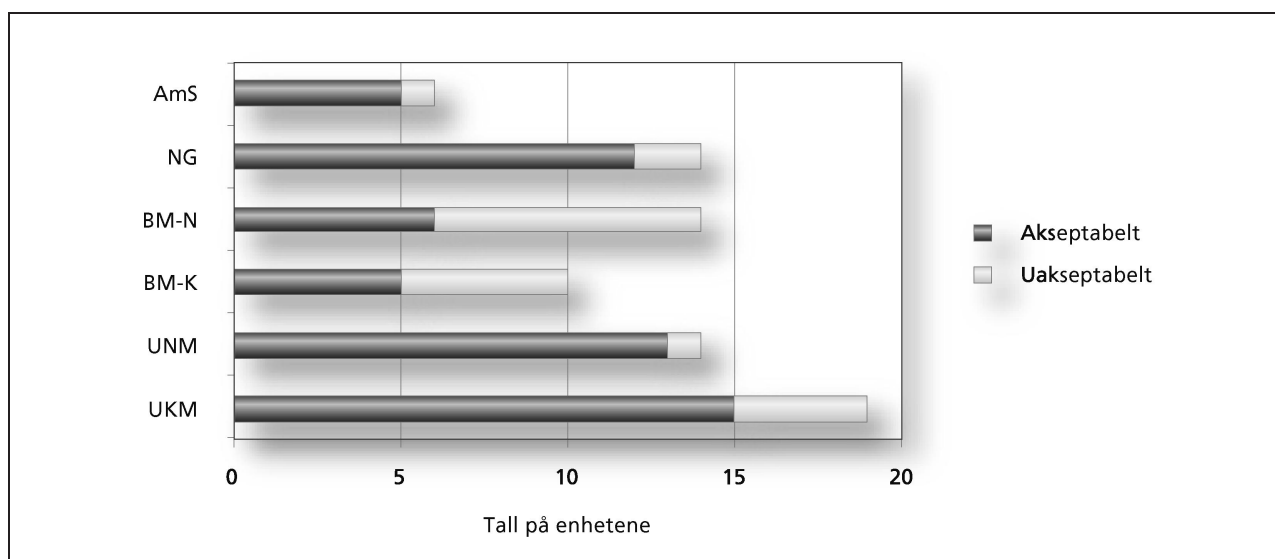
Fem av enhetene ble vurdert å ha uakseptabel isolasjonsevne.⁶⁵ Videre ble vedlikeholdet vurdert som uakseptabelt i hele 21 enheter, det vil si 27,3 % av alle enhetene som undersøkelsen omfatter (se figur 2). Eksempler på forhold som ble vurdert som uakseptable når det gjelder vedlikehold, er dårlige vinduer, lekkasjepunkter som ikke er utbedret, skader som fører til at puss og støv faller ned på gjenstander, hull i yttervegger og råteskader i treverk.

Mangel på vedlikehold var et sentralt problem ved den naturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum, og vedlikeholdet ved hele 8 av de 14 enhetene ble vurdert å være uakseptabelt. Det samme gjaldt for 50 % av enhetene ved den kulturhistoriske avdelingen ved museet. Det ser ut til at vedlikehold av bygningene ved Bergen Museum har vært et nedprioritert område over lang tid. Ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo ble vedlikeholdet funnet uakseptabelt i 4 av 19 enheter. To av enhetene ligger ved Vikingskipshuset, mens de to andre er fjernmagasiner. Generelt sett var manglene som ble registrert ved dette museet mindre alvorlige, enn manglene som ble registrert ved de to avdelingene ved Bergen Museum. Ved Arkeologisk museum i Stavanger, Nasjonalgalleriet og de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo representerte manglende vedlikehold av enhetene ikke noe større problem.

Det elektriske anlegget ble for det meste vurdert som «tilfredsstillende», og som «svært bra» i en del tilfeller. Unntaket var åtte enheter som ble vurdert som «ikke tilfredsstillende», og hvalsalen ved den naturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum som

⁶⁴ De følgende bygningene ble regnet som verneverdige: Frederiks gate 2 og 3, samt Vikingskipshuset ved UKM, Botanisk museum, Geologisk museum og Zoologisk museum ved UNM, Nasjonalgalleriets hovedbygning i Universitetsgata 13, hovedbygningen for kulturhistorisk avdeling ved Bergen Museum ved H. Sheteligsplass 10 og hovedbygningen for naturhistorisk avdeling ved Bergen Museum ved Muséplass 3. Kommandantboligen på Bergenhus er per i dag regnet som administrativt fredet.

⁶⁵ Uakseptabel isolasjonsevne i to enheter ved UNM, to enheter ved kulturhistorisk avdeling ved Bergen Museum og en enhet ved naturhistorisk avdeling ved Bergen Museum.

Figur 2 Vedlikehold av enhetene⁶⁶

ble vurdert som «dårlig». ⁶⁷ Det var ulike forhold som førte til at enheter ble vurdert som «ikke tilfredsstillende» eller «dårlig»: løse komponenter, utstrakt bruk av skjøteledninger og eldre, gammelt anlegg hvor vedlikeholdet var uregelmessig.

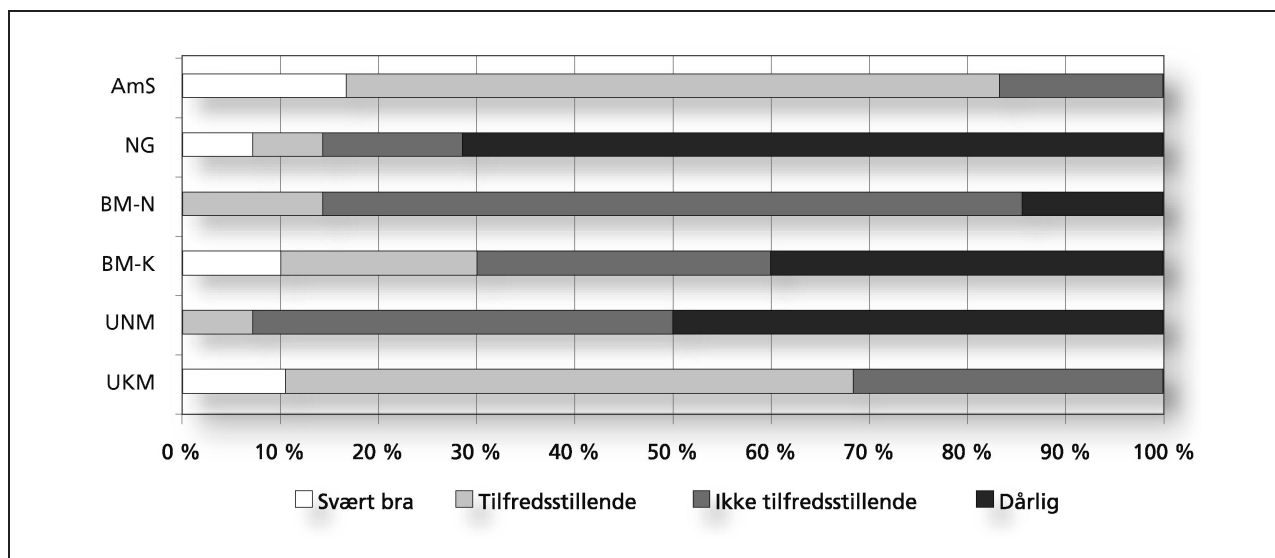
4.2.2 Klima

Generell vurdering av relativ fuktighet og temperatur

Vurderingen av de klimatiske forhold ved de enkelte museene kan ikke regnes som annet enn en indika-

sjon, da det bare i et fåtall av tilfellene var tilgang til klimamålinger over lengre perioder. Vurderingene er ellers basert på punktmålinger på stedet og tidligere erfaring med klimaforhold.

Resultatene kan tyde på at forholdene er noe bedre ved Arkeologisk museum i Stavanger og de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo enn ved de andre museene. Klimaforholdene var dårligst ved Nasjonalgalleriet, de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo og de to avdelingene ved Bergen Museum, slik figur 3 viser. Et ugunstig klima kan føre til mange typer skader på gjenstandsmaterialet, som for eksempel uttørking, sprek-

Figur 3 Generell vurdering av relativ fuktighet og temperatur

⁶⁶ Arkeologisk museum i Stavanger (AmS), Nasjonalgalleriet (NG), naturhistorisk avdeling ved Bergen Museum (BM-N), kulturhistorisk avdeling ved Bergen Museum (BM-K), de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo (UNM) og de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo (UKM).

⁶⁷ Ikke tilfredsstillende elektrisk anlegg: to enheter ved UNM, tre enheter ved kulturhistorisk avdeling ved Bergen Museum, to enheter ved naturhistorisk avdeling ved Bergen Museum og en enhet ved Nasjonalgalleriet.

ker, delaminering, angrep fra skadedyr, mugg og sopp. Både ved Nasjonalgalleriet og de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo viste klimamålinger over lengre perioder at forholdene i mange av enhetene var lite gunstige for gjenstandene. Ved disse to institusjonene var det tilgang til bakgrunnsinformasjon som gav et godt vurderingsgrunnlag. Ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo har det i en del enheter blitt gjort regelmessige målinger ved hjelp av termohygrografer, noe som gav et bra grunnlag for vurdering i disse enhetene. Ved den kulturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum og spesielt ved den naturhistorisk avdelingen ved Bergen Museum hadde en lite eller ingen bakgrunnsinformasjon om klimaforholdene.

Kontroll av relativ fuktighet og temperatur

Det ble registrert svært varierende klimaforhold ved de fem museene, slik figur 3 viser. Ifølge Norsk institutt for kulturminneforskning synes dette dels å ha sammenheng med at klimaproblematikken er nedprioritert, dels at bygningene setter visse grenser for mulighetene til å oppnå gode klimaforhold. Norsk institutt for kulturminneforskning framholder at dette kan ha sammenheng med manglende ressurser, da store inngrep krever en omfattende innsats, både i form av penger og tid. Det var likevel tydelig at manglende kunnskap om bevaring også spiller en rolle, da mye kan gjøres med relativt enkle grep. Dette kom spesielt tydelig fram ved de naturhistoriske samlingene, der det ikke har vært samme tradisjon for å ansette personale med kompetanse innen bevaring som ved de kulturhistoriske museene.

Undersøkelser som har blitt utført for Statsbygg ved Nasjonalgalleriet, indikerer at ikke alle eldre bygninger vil tåle påkjennningene ved klimatisering for å oppnå det som blir sett på som optimale forhold for en stor del av materialgruppene.⁶⁸ Kontroll av relativ fuktighet og temperatur er et komplisert fagområde som krever grundig gjennomgang med tanke på krav, mulige løsninger og konsekvenser.

Lite gunstige klimaforhold kan til en viss grad utbedres lokalt ved bruk av befukter og avfukter, noe som til en viss grad ble forsøkt ved fire av museene: de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo, kulturhistorisk avdeling ved Bergen Museum, Nasjonalgalleriet og Arkeologisk museum i Stavanger. Ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo var disse hjelpemidlene tatt i bruk i flere

enheter, mens det ved hver av de tre andre institusjonene bare var gjort i én av de undersøkte enhetene. Ved de naturhistoriske samlingene var verken befukter eller avfukter i bruk i noen av enhetene som ble omfattet av undersøkelsen.

Et sentralt anlegg for regulering av klima var installert ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo, og dette dekket 7 av 19 enheter, men det fungerte ikke like godt i alle enhetene. Ved Arkeologisk museum i Stavanger var det kontroll av relativ fuktighet av luft som kommer gjennom ventilasjonsanlegget. Ved de andre institusjonene var det bare enkelte enheter som hadde et fungerende klimasystem.

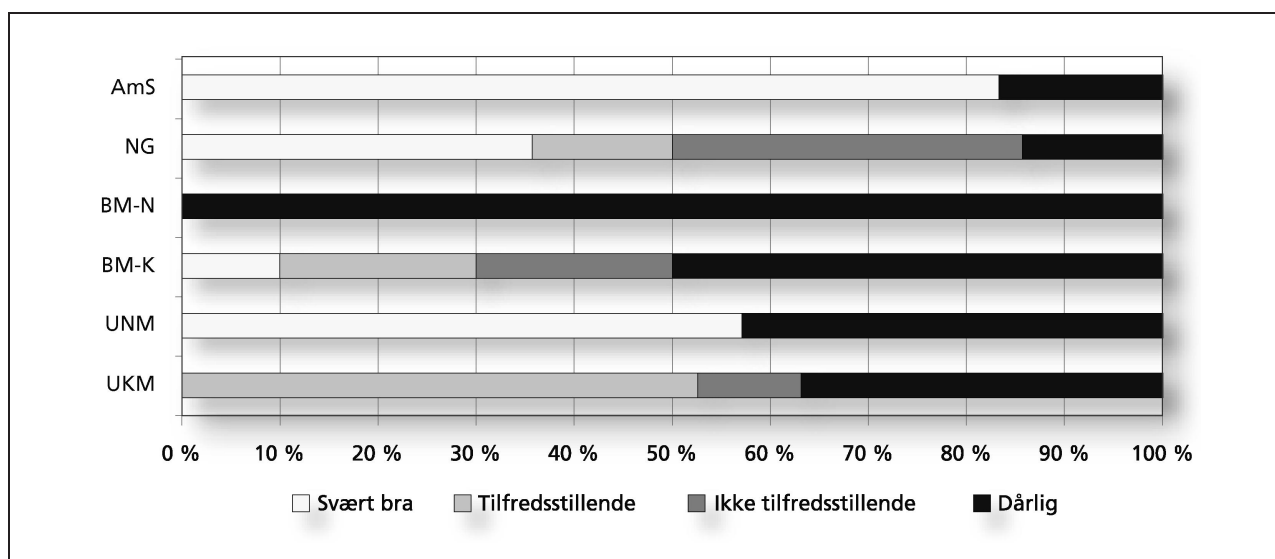
Registrering av relativ fuktighet og temperatur

Klimaregistreringer ble gjort ved hjelp av dataloggere ved tre av museene: Arkeologisk museum i Stavanger, de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo og Nasjonalgalleriet. I en enhet ved den kulturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum registrerte det sentrale anlegget en kontinuerlig logg av klimaforholdene. Begge metodene resulterte i vurderingen «svært god». Ved Nasjonalgalleriet var det et par enheter hvor det hadde vært gjort målinger av klima ved hjelp av datalogger over en lengre periode, men som var midlertidig fjernet. Dette førte til at disse enhetene ble vurdert som «tilfredsstillende». Termohygrografer var i bruk i en del enheter ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo og den kulturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum. Denne metoden er noe mer avhengig av korrekt bruk og oppfølging og ble vurdert som «tilfredsstillende». I en del enheter ble det gjort sporadiske målinger, noe som gjorde at disse ble vurdert som «ikke tilfredsstillende».

Slik det framgår av figur 4, var det relativt mange enheter hvor det aldri har vært gjennomført klimamålinger, noe som resulterte i vurderingen «dårlig». Dette gjaldt faktisk for hele 36 av de 77 enhetene (46,8 %). Ved den naturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum ble det ikke gjort klimamålinger i noen av de 14 enhetene. I 7 av 19 enheter ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo ble det heller ikke gjort klimamålinger.⁶⁹ Ved de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo fikk seks av enhetene vurderingen «dårlig», i tillegg til halvparten av de ti enhetene ved den kulturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum.

⁶⁸ Undersøkelse gjort av Multiconsult TecnoConsult på oppdrag av Statsbygg. Opplysninger per telefon fra Jørgen Waage, Statsbygg 03.07.02.

⁶⁹ Fire av disse enhetene ligger i Vikingskipshuset, dessuten er det tre utstillinger i Frederiks gate 2.

Figur 4 Registrering av relativ fuktighet og temperatur

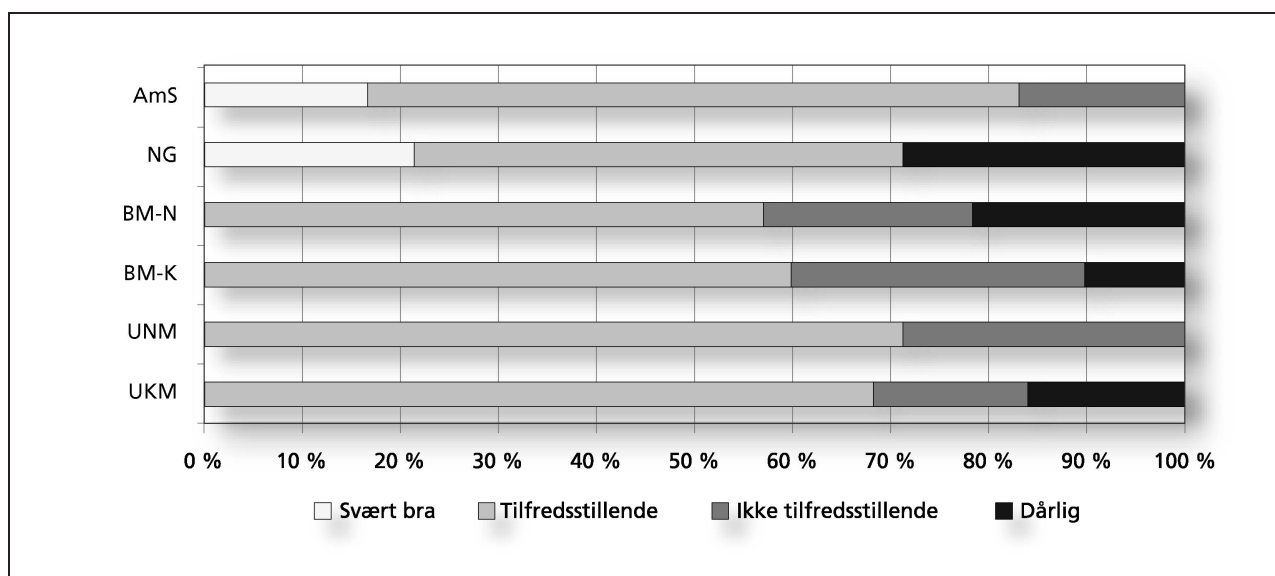
4.2.3 Lys

Generell vurdering av lys

De generelle lysforholdene ved de fem museene ble for en stor del vurdert som «tilfredsstillende», slik figur 5 viser. Selv om det i en del enheter var truffet tiltak for å beskytte gjenstandene mot lys, bør det presiseres at årsaken til at lysforholdene ble ansett som tilfredsstillende i svært mange tilfeller var at gjenstandene enten var pakket ned, eller ikke var lysømtålig. I en del enheter var det ikke satt i verk noen form for tiltak for å skjerme mot skadelig lys, på tross av at gjenstandene både var eksponert og ømtålig for lys. Dette kan for eksempel føre til ble-

king og nedbryting av materialet. Tiltak for å hindre skadelig påvirkning av lys kan ofte iverksettes uten store økonomiske konsekvenser. Det kan være så enkelt som å skjerme for lys ved å dekke til gjenstander eller bruke gardiner, bytte lyskilde og/eller endre plasseringen av den.

Ved Nasjonalgalleriet representerte lysforholdene et litt mer omfattende problem, da overlys er en del av det arkitektoniske uttrykket i enkelte enheter. I sal 24, der store deler av Nasjonalgalleriets Munchsamling er utstilt, ble det for eksempel målt over fire ganger så høye verdier av synlig lys som det som er anbefalt.

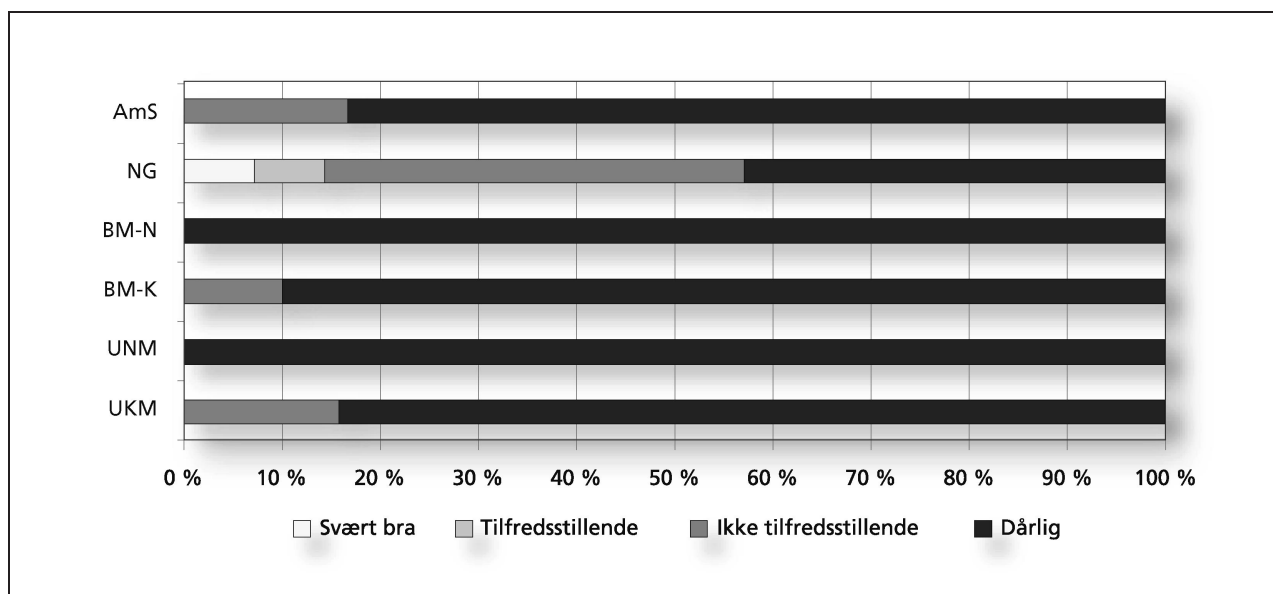

Figur 5 Generell vurdering av lysforholdene

Registrering av lys

Registrering av lysverdier var et av de punktene i undersøkelsen som gjennomgående var mest neglisjert ved alle museene, slik figur 6 viser.⁷⁰ Det ble ikke gjort målinger av lysverdier ved de to naturhistoriske samlingene. Ved den kulturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum, de kulturhistoriske museene

ved Universitetet i Oslo og Arkeologisk museum i Stavanger ble det gjort målinger relativt sporadisk i noen få av enhetene. Ved Nasjonalgalleriet var det rutiner for sporadiske målinger i mange enheter, samt at det ble gjort kontinuerlige lysmålinger i en midlertidig utstilling.

Figur 6 Registrering av lys

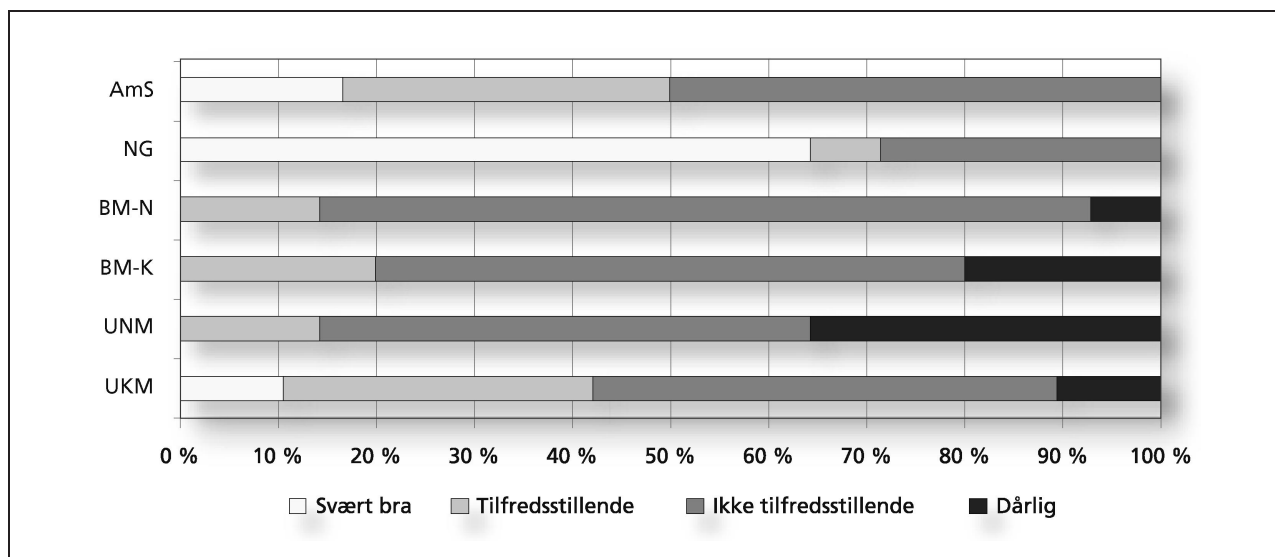
4.2.4 Biologisk nedbryting

Registreringen av biologisk nedbryting er i stor grad basert på stikkprøver. Det ble observert mus eller ekskrementer fra mus i to enheter ved Vikingskipshuset, i de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo og i en enhet ved den kulturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum. Rundt halvparten av gjenstandene i et av fjernmagasinene ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo var angrepet av mugg. Det ble observert enkelte angrep av mugg eller sopp ved i alt ti enheter fordelt på alle museene med unntak av de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo. Det ble registrert enkelte tilfeller av skadeinsekter i fem enheter ved de naturhistoriske samlingene: tre enheter ved naturhistorisk avdeling ved Bergen Museum og to enheter ved de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo. I tillegg ble det registrert treborende insekt i om lag halvparten av gjenstandene i de to undersøkte rommene ved bygdekunstutstillingen ved den kulturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum.

4.2.5 Utstillings- og magasininteriør

De nærmeste omgivelsene til gjenstandsmaterialet kan ha en nedbrytende effekt, men det kan også til en viss grad preservere materialet. Forholdene ved Nasjonalgalleriet var stort sett «svært bra» i utstillingsenhetene og gjennomgående bedre enn de andre institusjonene på dette området. Det som trakk ned for mange av institusjonene, var bruken av syreholdig pakkemateriale, noe som generelt sett er frarådet brukt til langtidslagring av gjenstander. Andre forhold som ble vurdert som lite gunstig, var for eksempel at gjenstander ble lagret direkte på gulvet, at gjenstandsmateriale ikke var tildekket, og at det ble brukt skadelige opphengsmetoder. I de enhetene ved Arkeologisk museum i Stavanger og Nasjonalgalleriet som ble vurdert som «ikke tilfredsstillende», var det i all hovedsak pakkematerialet som ble vurdert som lite heldig for gjenstandene, og at i noen tilfeller var gjenstandene ikke tildekket. Ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo var det, foruten bruken av syreholdig pakkemateriale, i stor grad forholdene ved Vikingskipshuset som trakk ned. Der var det blant annet en del av samlingene som fortsatt stod pakket i samme eske som de ble transportert i til bygget i 1930-årene. Dette er svært viktige gjenstander som trolig er omgitt av materiale som har en nedbrytende effekt. Forholdene som gjelder utstillings- og magasininteriør, framgår av figur 7.

⁷⁰ Kontinuerlig registrering av lys er, ifølge Norsk institutt for kulturminneforskning, vurderinger, ikke alltid nødvendig. Dette gjelder spesielt enheter der lyset bare er på i kortere perioder, samtidig som det er skjermet for dagslys.

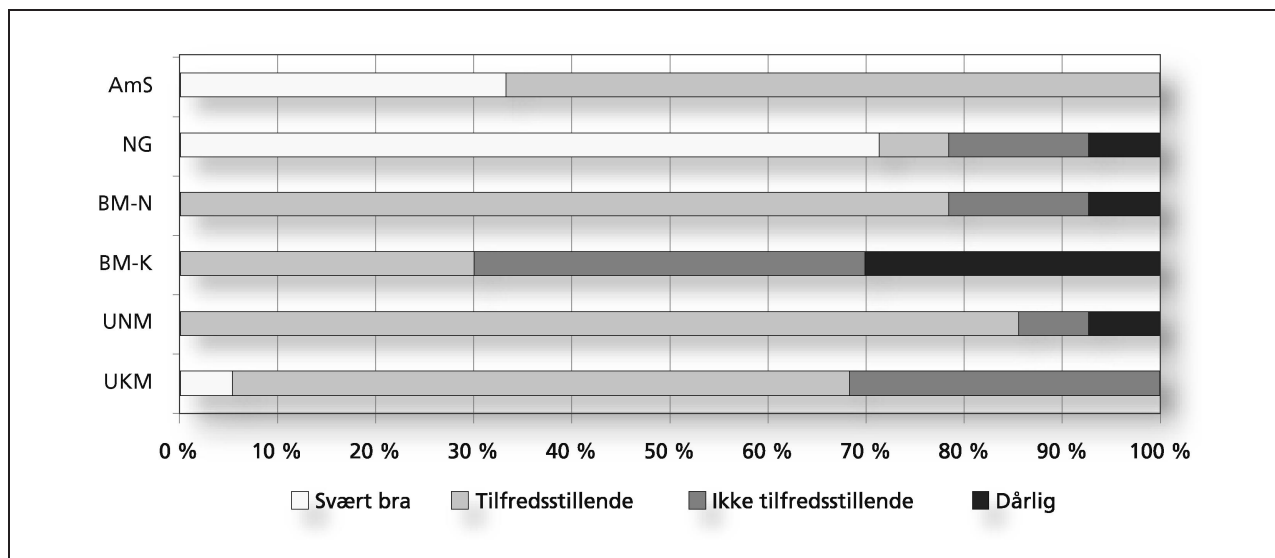

Figur 7 Utstillings- og magasininteriør

4.2.6 Renhold av utstillinger og magasiner

Renholdet ble vurdert på bakgrunn av om samlingene i de enkelte enhetene bar preg av uegnede rengjøringsrutiner, og hvorvidt de var støvete og skitne. Forholdene var uten tvil minst gunstige ved den kulturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum, men det var også en del å utsette i en del av enhetene ved den naturhistoriske avdelingen ved museet og ved de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo.

Ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo var det igjen forholdene i Vikingskipshuset og i et par av fjernmagasinene som trakk ned totalinntrykket. Ved Nasjonalgalleriet var det i all hovedsak enhetene som inneholdt skulpturer, som ble vurdert som «ikke tilfredsstillende» og «dårlig», da denne gjenstandsgruppen så ut til å være et nedprioritert område. Forholdene når det gjelder renhold av utstillinger og magasiner, framgår av figur 8.

Figur 8 Renhold

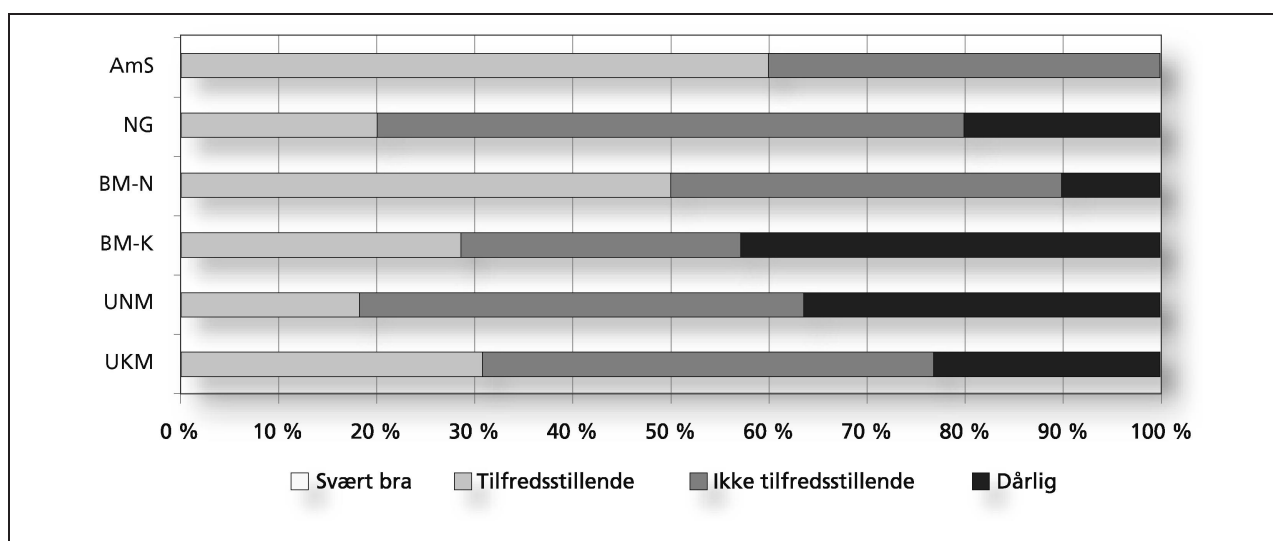
4.2.7 Fysiske faktorer (bare magasiner)

Forholdene ved Arkeologisk museum i Stavanger var gjennomgående bedre enn ved de andre museene på dette punktet. Både ved de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo og den kulturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum var det en del å utsette på fysiske faktorer, som tilgang og gjenfin-

ningsforhold. I tillegg var det dårlig tilrettelagt for evakuering i en del av enhetene. Det var for eksempel enheter der alt stod lagret direkte på gulvet, uten noen form for gjenfinningssystem. Ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo var vanskelige gjenfinningssystemer og for dårlig plass to av årsakene til at forholdene ble vurdert som lite heldige i relativt mange enheter. Forholdene var verst ved

to magasiner i Vikingskipshuset. I museets naturvitenskapelige magasin var kassene stablet opp fra et hjørne og utover, slik at mesteparten av gulvarealet og volumet var tatt i bruk. I Oseberg-Gokstadmagasinet stod en del av materialet ennå lagret i kassene som ble brukt under transporten til bygningen i 1930-årene. Det er ingen oversikt over materialet, og det er vanskelig tilgjengelig. Ved den naturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum var det til dels dårlig oversikt over samlingene og til dels vanskelig tilgang til både enkeltgjenstander og hele samlinger.

Dette var utslagsgivende for at halvparten av enhetene ble vurdert som «ikke tilfredsstillende» og «dårlig». Ved Nasjonalgalleriet var hovedinnvendingen at det var for mange gjenstander på for liten plass i magasinene. Museets fjernlager ble vurdert som «dårlig» på grunn av vanskelig tilgang til enkeltgjenstander og fordi det var dårlig tilrettelagt for evakuering på grunn av størrelsen på en del gjenstander. Forholdene når det gjelder fysiske faktorer i magasinene, framgår av figur 9.

Figur 9 Fysiske faktorer

4.2.8 Sikring (brann, tyveri og hærverk og vannskade)

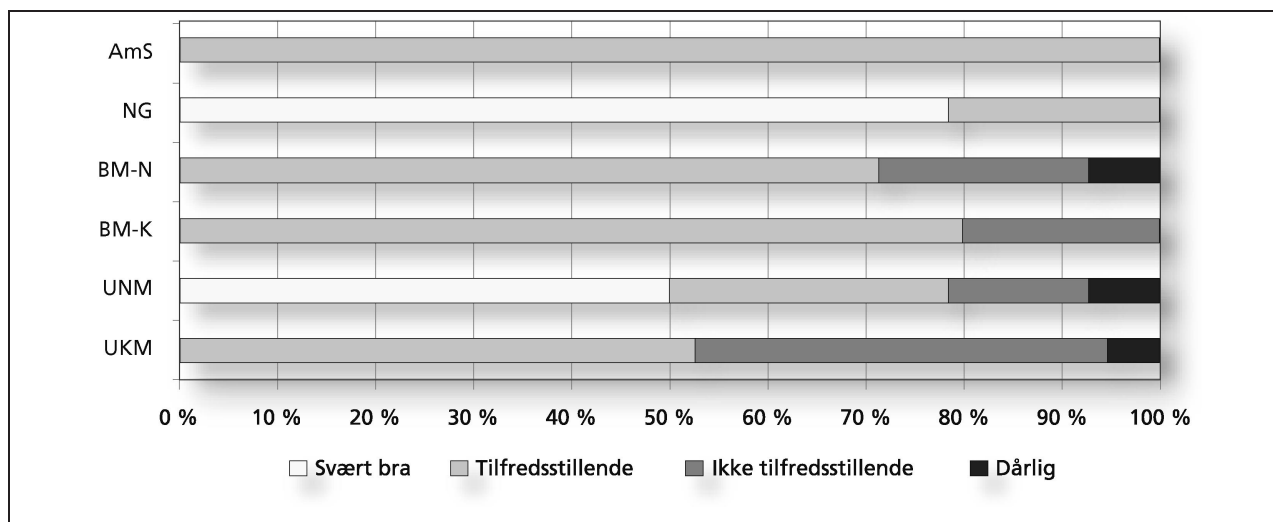
Brannsikring

Brannsikring var høyt prioritert ved alle museene, selv om det var noe forskjell på hvor god brannsikringen var ved de enkelte museene.

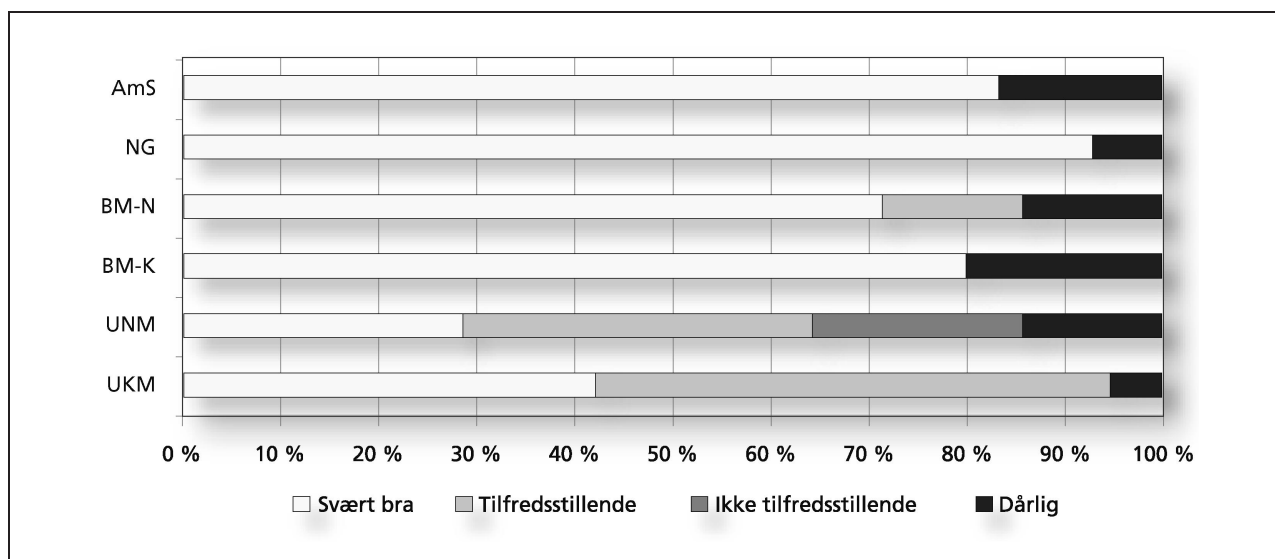
var relativt bra. Ved en stor del av enhetene ved Nasjonalgalleriet og de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo virket det som om rutineene var svært gode, og tiltak ble evaluert regelmessig. Resultatene fra de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo var dårligere enn ved de andre museene, og det var forholdene ved Vikingskipshuset og to av fjernmagasinene som trakk ned.

Forebyggende brannsikring

Den forebyggende brannsikringen var, slik figur 10 viser, ett av de punktene hvor resultatene jevnt over

Figur 10 Forebyggende brannsikring

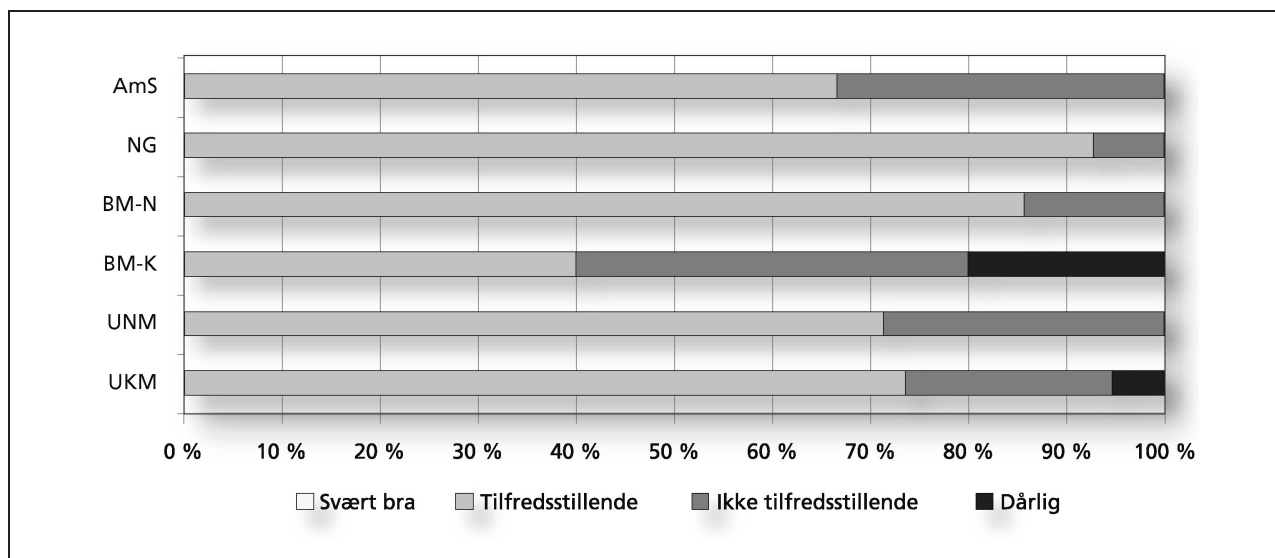
Figur 11 Brannvarsling

Brannvarsling

Vurderingen av brannvarslingssystemet ved de forskjellige museene gav stort sett svært gode resultater. Det er helt tydelig at installasjon av et moderne varslingsanlegg har vært høyt prioritert, slik figur 11 viser. Det var likevel 9 av 77 enheter der det ikke var noen form for brannvarsling.⁷¹ Ellers var det umoderne og ikke detekterbare anlegg som førte til at noen enheter ble vurdert som «ikke tilfredsstillende».

Lokal tilrettelegging for brannslukking

De aller fleste enhetene ble vurdert enten som «tilfredsstillende» eller «ikke tilfredsstillende» på dette punktet. Vurderingen «dårlig» ble gitt for de enhetene der det ikke var brannslukningsutstyr i nærheten.⁷² Forholdene ved den kulturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum var noe dårligere enn ved de andre museene. Fire enheter (40 %) fikk vurderingen «ikke tilfredsstillende», og to enheter ble vurdert som «dårlig». De beste resultatene ble registrert ved Nasjonalgalleriet og den naturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum, se figur 12.

Figur 12 Brannslukking – lokal tilrettelegging

⁷¹ Dårlig brannvarsling: en enhet ved Universitetets kulturhistoriske museer, to enheter ved UNM, to enheter ved kulturhistorisk avdeling ved Bergen Museum, to enheter ved naturhistorisk avdeling ved Bergen Museum, en enhet ved Nasjonalgalleriet og en enhet ved Arkeologisk museum i Stavanger.

⁷² Dårlig brannslukking – lokal tilrettelegging: to enheter ved BØ-K og en enhet ved ULM.

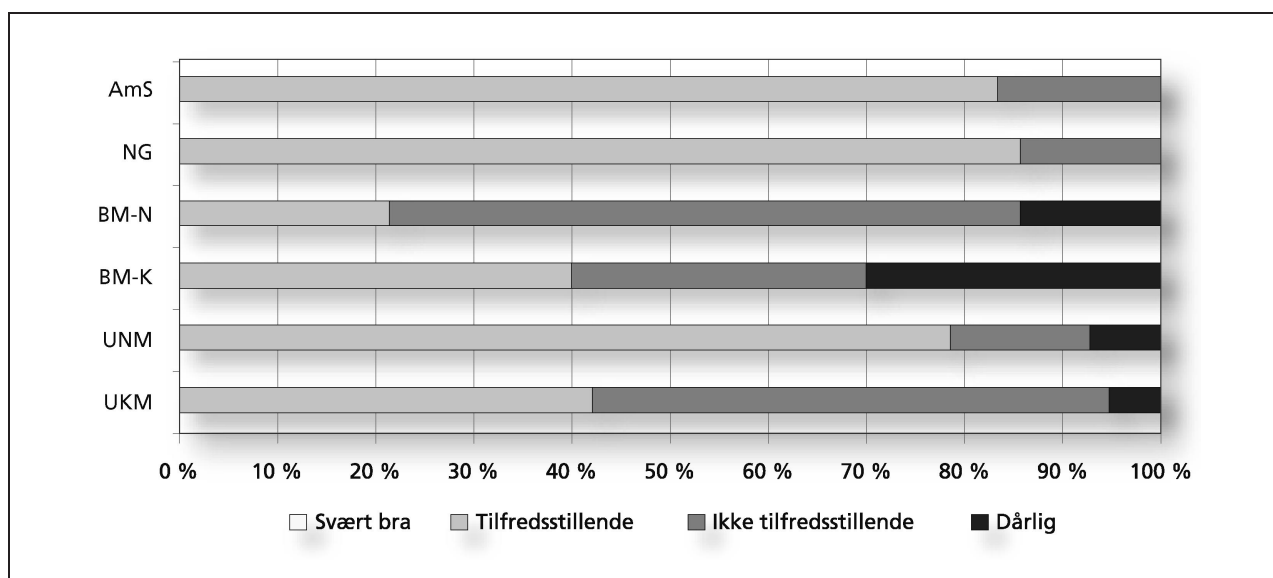
Sikring mot tyveri og hærverk

Museenes sikring mot tyveri og hærverk er vurdert med hensyn til skallsikring, tyverialarm, tilgangskontroll og tyverisikring av utstillinger. Med unntak for Arkeologisk museum i Stavanger og Nasjonalgalleriet ble sikringen mot tyveri og hærverk vurdert som utilstrekkelig.

Sikring mot vannskade

Både ved den kulturhistoriske og den naturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum ble sikringen mot vannskade vurdert som mangelfull. Det uakseptable vedlikeholdet av vinduene var hovedårsaken til at mange av enhetene ble vurdert som «ikke tilfreds-

stillende» eller «dårlig». I tillegg var det ved alle museene en eller flere enheter der det gikk vannførende rør gjennom lokalet. Dette var hovedårsaken til at over halvparten av enhetene ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo ble vurdert som «ikke tilfredsstillende» eller «dårlig». Såfremt det ikke er satt i verk gode sikringstiltak, anbefales det ikke å bruke enheter med vannførende rør som magasin eller til utstilling. Figur 13 viser at forholdene var langt bedre ved Nasjonalgalleriet og Arkeologisk museum i Stavanger, og at det også ved de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo var relativt mange enheter hvor sikringen mot vannskade ble vurdert som «tilfredsstillende».

Figur 13 Sikring mot vannskade

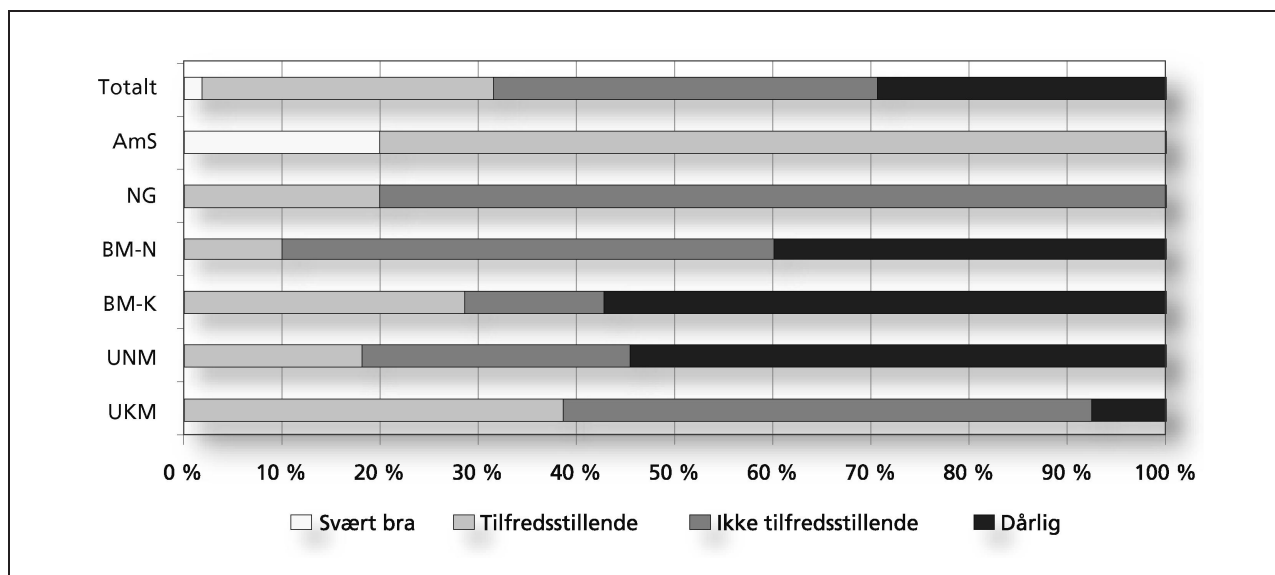
4.2.9 Generelt om magasinforholdene og samlingenes tilstand

Totalvurdering av magasinene

Det var bare 1 av de 51 magasinene (2 %) som ble vurdert som «svært bra», og det var tørrmagasinet ved Arkeologisk museum i Stavanger. Slik det framgår av figur 14, var forholdene ved Arkeologisk museum i Stavanger betraktelig bedre enn ved de andre museene. Det var også her rom for forbedringer, men det er nødvendig med langt mindre omfattende tiltak enn ved de andre institusjonene. Ved Nasjonalgalleriet var det i all hovedsak klimaforholdene som trakk ned og gjorde at alle fire magasinene i hovedbygningen ble vurdert som «ikke tilfredsstillende».

De to avdelingene ved Bergen Museum og de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo hadde de klart dårligste magasinforholdene. Ved si-

den av generelt dårlige klimaforhold i mange av enhetene var det også en del andre forhold som ble registrert som lite gunstige: bruk av loftsrom og andre uisolerte enheter til magasinering, gjennomgangstrafikk og vannførende rør som vil være vanskelige å sikre. Det er klart behov for omfattende tiltak for å oppnå en akseptabel standard. Mange av magasinene ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo ble også vurdert som «ikke tilfredsstillende» eller «dårlig». Det var i hovedsak forholdene ved Vikingskipshuset og fjernmagasinene som trakk ned, men det var også magasiner i hovedbygningene i Frederiks gate som ble vurdert som «ikke tilfredsstillende». Bygningene og de ulike enhetene i Vikingskipshuset gir et bra utgangspunkt for å kunne oppnå akseptable oppbevaringsforhold for store deler av samlingene, dersom det foretas utbedring av lokalene og en gjennomgang og omorganisering av samlingene.

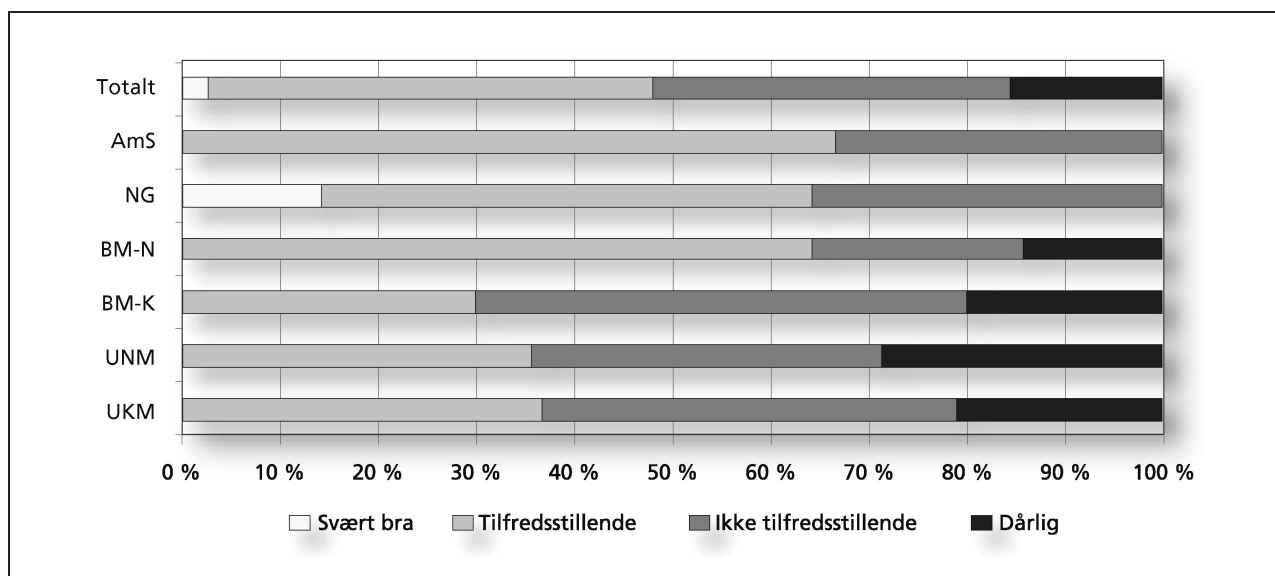

Figur 14 Totalvurdering av magasinene

Vurdering av samlingenes tilstand

Bare i 2 av 77 enheter (2,6 %) ble gjenstandsmaterialet vurdert å være i «svært bra» tilstand. Samlingene ble vurdert å være i bedre stand ved Nasjonalgalleriet, Arkeologisk museum i Stavanger og den naturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum enn ved de andre museene. I en del tilfeller, spesielt ved den naturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum, ble det registrert at materialet i mange av enhetene ennå ikke viser tegn til omfattende skader til tross for til dels svært lite gunstige oppbevaringsforhold.

Ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo, de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo og den kulturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum ble samlingenes tilstand vurdert som «ikke tilfredsstillende» eller «dårlig» i mellom 60 og 70 % av de utvalgte enhetene, se figur 15. Dette er alarmerende og viser at det er et stort behov for både direkte konservering og preventive tiltak. Ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo var det tilstanden til gjenstandsmaterialet i Vikingskipshuset og fjernmagasiner som i vesentlig grad trakk ned.

Figur 15 Vurdering av samlingenes tilstand

4.2.10 Norsk institutt for kulturminneforsknings hovedvurderinger

Norsk institutt for kulturminneforskning mener at forholdene på de fleste områdene er bedre ved Nasjonalgalleriet og Arkeologisk museum i Stavanger enn ved de andre museene. Ved Arkeologisk museum i Stavanger synes bevaring å være et område som er vektlagt, og Nasjonalgalleriet er kommet langt med bevaringen av samlingene innenfor de fysiske rammene hovedbygningen setter. Ved Nasjonalgalleriet representerer imidlertid ustabil klima et problem for langstidsbevaring av samlingene, spesielt fordi undersøkelser viser at bygningen ikke vil tåle regulering av klimaet til det nivået gjenstandene bør ha. Et annet forhold som trekker ned totalinntrykket ved Nasjonalgalleriet, er ifølge Norsk institutt for kulturminneforskning at museet mangler kompetanse innen skulptur- og rammekonservering. Oppbevaringsforholdene for skulpturene, både i magasin og utstillinger, tyder på at skulptursamlingen er lavt prioritert.

Norsk institutt for kulturminneforskning har inntrykk av at bevaring er et prioritert område ved Universitetets kulturhistoriske museer, selv om resultatene fra undersøkelsen viser at det er en del mangler ved oppbevaringsforholdene. Det var særlig forholdene ved et av museumsbygningene og fjernmagasinene som trakk ned totalinntrykket for dette museet.

Forholdene ved Bergen Museum, både ved den kulturhistoriske og den naturhistoriske avdelingen, vurderes av Norsk institutt for kulturminneforskning som i stor grad kritikkverdige. Et sentralt problem er mangel på vedlikehold av bygningene. Norsk institutt for kulturminneforskning anser at det til dels er nødvendig med svært omfattende tiltak for å oppnå en akseptabel standard, både når det gjelder bygningene og oppbevaringsforholdene generelt. Det kan imidlertid oppnås en del med relativt enkle tiltak. Den kulturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum har i en årrekke hatt egen konserveringsseksjon, men kompetansen synes å være dårlig utnyttet og avhengig av individuelle prioriteringer. Den naturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum har ikke tilstrekkelig kompetanse innen bevaringsområdet, og på tross av den nye samorganiseringen med den kulturhistoriske avdelingen ved museet synes det å være lite eller ingen kontakt med konserveringsseksjonen ved den kulturhistoriske avdelingen.

Ifølge Norsk institutt for kulturminneforskning er situasjonen ved de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo på mange områder lite tilfredsstillende. De gamle bygningene legger en del begrensninger, men det er mulig å oppnå klare forbedringer innenfor de rammer bygningene setter. Det er nylig opprettet en egen seksjon for konservering, og Norsk institutt for kulturminneforskning mener at dette må tolkes som et signal om at museumsledelsen ønsker å vektlegge bevaring.

Norsk institutt for kulturminneforskning mener

at forholdene ved de naturhistoriske museene, det vil si de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo og den naturhistoriske avdelingen ved Bergen Museum, på en del områder er verre enn ved de fleste andre museene. De naturhistoriske museene har ikke hatt tradisjon for tilsetting av personale med spesialkompetanse innen bevaring, noe som dels kan forklare at problemene på en del områder er større enn ved de kulturhistoriske museene. Det finnes mangesidig kompetanse på preparering og håndtering av nytt naturhistorisk materiale, men kunnskap om preventiv konservering og direkte konserveringsrelaterte inngrep mangler. I tillegg må en ta med i vurderingen at naturhistoriske museer ofte har svært store samlinger, og at store deler av samlingene består av ømtålig organisk materiale. Dette fører til utfordringer med tanke på kostnader, prioritering, plassering, organisering og arbeidsmengde.

4.3 STYRINGEN AV ARBEIDET MED BEVARING OG SIKRING AV SAMLINGENE

4.3.1 Utdannings- og forskningsdepartementets styring av bevarings- og sikringsarbeidet ved universitetene i Oslo og Bergen

Styringssignaler

I Utdannings- og forskningsdepartementets tildelingsbrev til Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen for 2000 og 2001 henviser departementet til St.prp. nr. 1 når det gjelder overordnede mål for politikken på universitets- og høgskolesektoren og strategier for å nå disse målene.⁷³ 34 Både i St.prp. nr. 1 (1999–2000) og i St.prp. nr. 1 (2000–2001) framgår det at museene ses i sammenheng med universitetenes oppgaver innen forskningsformidling. Det er ikke angitt mål for museene, men universitetenes ansvar for å drive og vedlikeholde museer med vitenskaplige samlinger og publikumsutstillinger er slått fast.⁷⁴ I tildelingsbrevene til universitetene i Oslo og Bergen for 2000 og 2001 er sikring av universitetsmuseene og et prosjekt for elektronisk registrering av arkiv- og materialsamlinger («museumsprosjektet») satt opp som to av flere særskilte mål for universitetene. I den forbindelse vises det til at departementet i 1995 bad universitetene om å evaluere sikkerheten ved museene og utarbeide sikringsplaner.⁷⁵ Departementet har ikke gitt føringer for muse-

⁷³ Programkategori 07.60 Høgre utdanning.

⁷⁴ I proposisjonene er det satt opp fem sentrale mål for politikken på universitets- og høgskolesektoren. Et av målene er å sikre høy kvalitet i høyere utdanning og forskning gjennom å skape gode vilkår ved lærestedene for utvikling og formidling av ny kunnskap. Under dette sentrale målet er museene omtalt under «forskningsformidling».

⁷⁵ UFDs tildelingsbrev til UiO og UiB vedrørende statsbudsjettet 2000 og 2001.

ene utover dette. Begrunnelsen er at dersom departementet gir delmål eller resultatkrav for museenes virksomhet, vil det gå inn på en vesentlig del av universitetets ansvarsområde. Videre vil det være problematisk i forhold til øvrige deler av universitetenes virksomhet dersom kun universitetsmuseene løftes fram på denne måten.⁷⁶

Ledelsen ved Universitetet i Oslo har i intervju gitt uttrykk for at bevaringen av samlingene er en av museenes viktigste oppgaver, og at departementet i styringen av universitetet ikke i tilstrekkelig grad tar hensyn til den verdi og ressurs museene og deres samlinger representerer. Universitetsledelsen anfører at den gjentatte ganger i dialogen med departementet har tatt opp behovet for å få føringer for museenes virksomhet i tildelingsbrevet. Universitetsledelsen understreker imidlertid at heller ikke universitetet har løftet fram samlingsaspektet før de siste årene.⁷⁷ Ledelsen ved Universitetet i Bergen har gitt uttrykk for tilsvarende synspunkter som ledelsen ved Universitetet i Oslo. Ifølge ledelsen ved Universitetet i Bergen gir Utdannings- og forskningsdepartementet lite føringer for hvordan universitetet skal styre museet. Tildelingsbrevet mangler klare signaler om hvilke mål og forventninger departementet har til de resultater museet skal oppnå.⁷⁸

Bevilgningene til universitetsmuseene inngår i den generelle rammebevilgningen til det enkelte universitet. Noen særskilte tiltak er imidlertid blitt finansiert ved ekstrabevilgninger utenfor rammen.⁷⁹ Departementet har i tildelingsbrevene bedt universitetene om at de må søke å ivareta behovet til sikring av museene ved disponering av tildelt bevilgning.⁸⁰

Ledelsen ved Universitetet i Oslo anfører at universitetet en rekke ganger har påpekt overfor departementet at det er nødvendig med en generell økning av bevilgningene til museene. Universitetets kulturhistoriske museers arbeid med handlingsplan for revitalisering av samlingene (REVITA)⁸¹ krever bevilgninger som går utover de ordinære budsjettmessige rammene for universitetet. Tilfredsstillende bevaring vil også kreve omfattende bygningsmessige utbedringer, som igjen nødvendiggjør langt større bevilgninger enn de som gis til dette formålet i dag. Innenfor de rammer som gis, ser Universitetet i Oslo seg nødt til å prioritere forskning og undervisning,

som er universitetets hovedoppgave.⁸² Også Universitetet i Bergen anfører at bevilgningene til universitetsmuseene er for små, og museene har liten frihetsgrad fordi mye av budsjettet er bundet opp i lønn.⁸³

Styringsdialogen

Det avholdes ett fast årlig styringsdialogmøte mellom departementet og ledelsen ved det enkelte universitet. Departementet og ledelsen ved de to universitetene har ulik oppfatning om hvorvidt departementet har tatt opp museene i styringsdialogen med universitetet. Departementet hevder at det har tatt opp spørsmål knyttet til museene. Dels er universitetsmuseene blitt drøftet som eget tema, men i mange tilfeller har de imidlertid inngått som en del av diskusjoner om overordnede temaer, som for eksempel forskning og økonomi.⁸⁴ Ledelsen ved Universitetet i Oslo anfører derimot at departementet hittil aldri har satt museene på agendaen i styringsdialogmøtene. Universitetsledelsen pleier å ta opp museene under eventuelt. Bevaring og sikring har på denne måten fått noe oppmerksomhet i styringsdialogen.⁸⁵ Ledelsen ved Universitetet i Bergen opplyser at ledelsene ved universitetene i Oslo og Bergen overfor departementet stadig har påpekt behovet for å sette museene på dagsorden, og at departementet ikke selv tar initiativ til dette.⁸⁶

Rapportering og oppfølging

I Utdannings- og forskningsdepartementets krav til rapporteringen for 2000 ble det ikke stilt krav om rapportering på bevaring og sikring av samlingene. Departementet har i budsjetttrundskriv stilt krav om at universitetene for 2001 skal rapportere om sikring av museene og konservering av samlingen. Departementet har også bedt om en redegjørelse for status når det gjelder pålegget departementet gav i 1995 om evaluering av sikkerheten og utarbeidelse av sikringsplaner.⁸⁷

De to universitetenes årsrapporter for 2000 og 2001 inneholder i liten grad opplysninger om bevaringen og sikringen av samlingene. I den grad det rapporteres, dreier det seg om iverksatte tiltak. Det gis ikke opplysninger om hvilke resultater som er oppnådd på disse to områdene.⁸⁸ Ledelsen ved Universitetet i Oslo anfører at departementet gir svært stramme føringer for universitetets rapportering, og da departementet ikke ber om rapportering om museenes arbeid med bevaring og sikring av samlinge-

⁷⁶ Intervju med UFD 14.06.02.

⁷⁷ Intervju med UiO 13.05.02.

⁷⁸ Intervju med UiB 27.05.02.

⁷⁹ Intervju med UFD 14.06.02. UFD opplyste i intervjuet at tiltak som er finansiert ved øremerkede bevilgninger, er dataregistrering av museumsgjenstander («museumsprosjektet») og etableringen av en artsdatabank, som er et tiltak for å sikre biologisk mangfold og ble fremmet i budsjettet for 2002.

⁸⁰ Tildelingsbrev fra UFD til UiO og UiB for 2000 og 2001.

⁸¹ REVITA-plan er opprinnelig en plan for registrering og forebyggende konservering av museumssamlinger som ble foreslått av museumsutvalget i NOU 1996:7, se side 90.

⁸² Intervju med UiO 13.05.02.

⁸³ Intervju med UiB 27.05.02.

⁸⁴ Intervju med UFD 14.06.02.

⁸⁵ Intervju med UiO 13.05.02.

⁸⁶ Intervju med UiB 27.05.02.

⁸⁷ UFD-Rundskriv F-056-00 og F-051-01.

⁸⁸ Årsrapporter for 2000 og 2001 for Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen.

ne, bidrar dette til at disse temaene vies liten plass i rapporteringen fra universitetet.⁸⁹ Ledelsen ved Universitetet i Bergen gir uttrykk for at det i rapporteringen til departementet, og videre til Stortinget, bør gis en overordnet, men presis beskrivelse av status og hvilke tiltak som må iverksettes når det gjelder bevaringen og sikringen av samlingene.⁹⁰

Departementet framholder at det har tilstrekkelig kjennskap til forholdene ved universitetsmuseene på overordnet nivå, men at det vil være flere mer detaljerte forhold departementet ikke har kjennskap til. Det blir framholdt at det er sentralt for departementet gjennom styringsdialogen å forvisse seg om at det er etablert en tilfredsstillende styringskjede fra universitetene og ned til underliggende enheter, herunder universitetsmuseene. Ifølge departementet fungerer de styringskjeder som er etablert, tilfredsstillende.⁹¹

4.3.2 Den interne styringen av bevarings- og sikringsarbeidet ved Universitetet i Oslo

Organisering og ansvarsforhold

Museene ved Universitetet i Oslo ble i 1999 organisert som selvstendige enheter direkte underlagt Det akademiske kollegium.⁹² Museene var tidligere spredt på tre ulike fakulteter, enten som selvstendige institutter eller som avdelinger innenfor et institutt.⁹³

Forut for etableringen av de to museene som organisatoriske enheter ble det foretatt flere interne utredninger. Bakgrunnen var at museenes tidligere plassering i universitetets organisasjonsstruktur gjorde dem lite synlige, noe som var utilfredsstillende for universitetet. Ifølge ledelsen ved Universitetet i Oslo medførte den tidligere organisasjonsstrukturen uklare ansvarsforhold.⁹⁴

Rammene for museenes organisasjon er trukket opp i reglement for museer som er fastsatt av Det akademiske kollegium ved Universitetet i Oslo. Det framgår av retningslinjene at museene skal ha et styre, en styreleder, en museumsdirektør og seksjonsledere.⁹⁵

De to museene har fastsatt funksjons- og bemanningsplaner der den interne organiseringen fastlegges nærmere.⁹⁶ Dette gjelder de enkelte seksjonenes oppgaver og hvilke funksjoner og hvilket ansvar som skal ligge til de enkelte stillinger. Ved de kul-

turhistoriske museene ved universitetet ligger ansvaret for bevaringen av samlingene i konserveringsseksjonen. Konserveringsseksjonens overordnede oppgave er å sikre tilfredsstillende bevaringsforhold for det samlede gjenstandsmaterialet i samlingene.⁹⁷ Ved de naturhistoriske museene er ansvaret for bevaringen av samlingene delt mellom samlingsseksjonene og konserveringsseksjonen. Funksjons- og bemanningsplanen klargjør ikke nærmere hva som er samlingsseksjonenes ansvar, og hva som er ansvaret til seksjon for konserverings- og forskningsteknikk.⁹⁸ Museet gir uttrykk for at det ikke er klart hvem som har myndighet til å avgjøre hvor gjenstandene skal plasseres ut fra egnede oppbevaringsforhold, og hvilke konserveringskriterier som skal ligge til grunn for utlån.⁹⁹

Teknisk avdeling ved universitetet har ansvaret for sikkerheten ved hele universitetet. Begge museene gir uttrykk for at det er en svakhet at ansvaret for sikringen av samlingene ligger i teknisk avdeling, fordi universitetet ikke så lett ser museenes særegne sikringsbehov.¹⁰⁰ De kulturhistoriske museene opplyser imidlertid at samarbeidet mellom universitetet og museet om sikkerhetsspørsmål har vært under utvikling, og at en nå har fått til en god prosess.¹⁰¹

Virksomhetsplanlegging

I universitetets virksomhetsplaner er museene omtalt i forbindelse med formidling, utadrettet virksomhet og informasjon. Bevaring og sikring av museenes samlinger er ikke omtalt i planene, med unntak for årsplanen for 2001, hvor det er satt opp som et enkelttiltak at de kulturhistoriske museene skal overta noen nye lokaler og gjennomføre tiltak for å bedre magasinforholdene ved museet for å sikre bevaringen av samlingene.¹⁰²

De kulturhistoriske museene hadde ikke noen strategisk plan eller årsplan som gjaldt for 2000. Budsjettet ble brukt som styringsunderlag. Museet har begrunnet dette med at det var uhensiktsmessig å lage noen virksomhetsplan før rammene for den nye organisasjonen var på plass.¹⁰³ Museet har utarbeidet langsiktig plan for perioden 2001–2010 og årsplan for 2001. I den langsiktige planen er det satt opp som en visjon og overordnet mål at samlingene bevares og dokumenteres på en forsvarlig måte. Det er satt opp som målsetting for bevarings- og sikringsvirksomheten at det skal gjennomføres et internt REVI-TA-prosjekt, som har som mål å sikre bevaring, dokumentasjon og tilgjengeliggjøring av samlingene.¹⁰⁴

⁸⁹ Intervju med UiO 13.05.02.

⁹⁰ Intervju med UiB 27.05.02.

⁹¹ Intervju med UFD 14.06.02.

⁹² UiO årsplan 2000.

⁹³ Museumsutvalget av 1997 ved UiO, side 5.

⁹⁴ Intervju med UiO 13.05.02.

⁹⁵ Reglement for museer vedtatt av Det akademiske kollegium 15. desember 1998. Revidert 14. desember 1999 og 20. juni 2000.

⁹⁶ UKM, Funksjons- og bemanningsplan datert 12.11.99 og UNM, Funksjons- og bemanningsplan datert 27.11.00.

⁹⁷ UKM, Funksjons- og bemanningsplan 12.11.99, side 14.

⁹⁸ UNM, Funksjons- og bemanningsplan 27.11.00, side 21.

⁹⁹ Intervju med UNM i Oslo 30.04.02.

¹⁰⁰ Intervju med UKM 02.05.02 og UNM 30.04.02.

¹⁰¹ Intervju med UKM 02.05.02.

¹⁰² UiO, årsplan/fordeling 2000, side 31 og foreløpig årsplan/fordeling 2001, side 28.

¹⁰³ Intervju med UKM 02.05.02. Dette bekreftes også i intervju med UiO 13.05.02.

¹⁰⁴ Langtidsplan for UKM 2001–2010, sidene 2 og 6.

I årsplanen for 2001 er det for samlingsseksjonene satt opp noen enkelttiltak som gjelder dokumentasjon og bevaring av samlingene. I tillegg er det satt opp noen fellestiltak som gjelder bevaring og sikring.¹⁰⁵ Museet opplyser at det er blitt tatt hensyn til strategisk plan for 2001–2010 først i årsplanleggingen for 2002.¹⁰⁶

De naturhistoriske museene utarbeidet ikke årsplaner for 2000 og 2001 eller strategisk plan som gjelder for disse årene. Det har sammenheng med at ledelsen har prioritert arbeidet med å få de organisatoriske rammene på plass. Dette arbeidet har ifølge de naturhistoriske museene vært så omfattende og tidkrevende at andre oppgaver har måttet ligge.¹⁰⁷ Museet har utarbeidet årsplan for 2003 og tar sikte på å ferdigstille strategisk plan i løpet av 2003.¹⁰⁸

Disposisjonsskriv

Ledelsen ved Universitetet i Oslo utstedte i 2000 og 2001 felles disposisjonsskriv til enhetene/fakultetene. Disposisjonsskrivene inneholder ikke mål eller resultatkrav for den faglige virksomhet og oppgaveløsning ved museene.¹⁰⁹ Universitetets styring av museene i årene 2000 og 2001 var basert på styring gjennom budsjettet. Det gjennomføres rammestyring, og budsjettet reflekterer universitetets prioriteringer. Universitetsledelsen gir uttrykk for at museene er fagorganer og må utarbeide forslag til mål og tiltak på dette området.¹¹⁰

Begge museene framholder at ledelsen ved Universitetet i Oslo i liten grad gir føringer for den faglige oppgaveløsningen ved museene.¹¹¹ De naturhistoriske museene gir uttrykk for at universitetsledelsen i styringen av museene ikke i tilstrekkelig grad etterkommer det ansvaret universitetet har for å ta vare på samlingene. Museet har imidlertid inntrykk av at det er en økende bevissthet om samlingenes verdi i universitetsledelsen. «Reorganiseringen i 1999 og den organisatoriske oppgradering til fakultetsnivå, innebar en erkjennelse og vilje til å styrke museene fra universitetsledelsens side.» Museet oppfatter imidlertid fortsatt de styringssignalene universitetet gir for bevaring og sikring som svake.¹¹²

Intern styringsdialog

Det avholdes årlig ett formelt styringsdialogmøte mellom universitetsledelsen og ledelsen for museene.¹¹³ Begge museene har tatt opp bevaringssituasjonen i skriftlige innspill til styringsdialogmøtene både i 2000 og i 2001.¹¹⁴ De naturhistoriske museene opplyser at museet, både i de skriftlige innspillene og i selve styringsdialogmøtene, har gitt uttrykk for at det er et meget stort etterslep med hensyn til registrering, og at samlingene dessuten oppbevares under uegnede fysiske betingelser. Museet har også tatt opp disse forholdene i budsjettforslagene til universitetet.¹¹⁵

I tillegg til de formelle styringsdialogmøtene ble det i 2000 og 2001 avholdt flere såkalte koordineringsmøter mellom universitetsledelsen og ledelsen ved de to museene, hvor bevaring og sikring også fikk forholdsvis stor plass.¹¹⁶

Når det gjelder den museumsinterne styringsdialogen, har de kulturhistoriske museene opplyst at det avholdes interne ledermøter ved museet hver uke. Deltakere er direktøren og lederne for seksjonene. Dialogen omfatter bevaring og sikring av samlingene.¹¹⁷ De naturhistoriske museene opplyser at etter at museet ble etablert som en administrativ enhet 1. august 1999, har det vært avholdt møter mellom museumsdirektøren og bestyrere, senere seksjonsledere, hver eller annenhver uke. I disse møtene har praktiske spørsmål i relasjon til bevarings- og sikringsarbeidet vært drøftet.¹¹⁸

Intern rapportering

Internt ved de kulturhistoriske museene rapporteres det i ledermøtene om framdriften i arbeidet med bevaring og sikring. I tillegg utarbeides det halvårslige rapporter fra de magasinrevisjonene som er under gjennomføring, og årlige rapporter fra magasinforvalter. Museet gir uttrykk for at den interne rapporteringen om bevaringen og sikringen fungerer bra.¹¹⁹ Det foretas generelt lite skriftlig rapportering om bevaring og sikring internt ved de naturhistoriske museene. Det rapporteres imidlertid om bevaring og sikring i ledermøtene.¹²⁰

¹⁰⁵ UKM Årsplan og budsjett for 2001. Et fellestiltak er at det skal nedsettes en komité for utarbeiding av en egen REVITA-plan.

¹⁰⁶ Intervju med UKM 02.05.02.

¹⁰⁷ Intervju med UNM 30.04.02. I intervjuet opplyste museet at en i styringen har tatt utgangspunkt i intensjonene i de evaluerings- og plandokumentene som lå til grunn for omorganiseringen. I tillegg har en brukt universitetets strategiplan for 1995–1999.

¹⁰⁸ Notat av 06.05.03 fra UFD til Riksrevisjonen.

¹⁰⁹ UiOs disposisjonsskriv til enhetene/fakultetene for 2000 og 2001.

¹¹⁰ Intervju med UiO 13.05.02.

¹¹¹ Intervju med UKM 02.05.02 og intervju med UNM 30.04.02.

¹¹² Intervju med UNM 30.04.02.

¹¹³ Det ble avholdt styringsdialogmøte mellom UiO og UKM 25.05.00 og 23.05.01 og mellom UiO og UNM 07.06.00 og 23.05.01.

¹¹⁴ Brev av 15.05.00 fra UKM til UiO i anledning styringsdialogmøte 25.05.00. Notat av 23.03.00 fra UNM til Universitetsdirektøren i anledning styringsdialogmøte 25.05.00. Notat av 14.05.01 fra UNM til Universitetsdirektøren i anledning styringsdialogmøte 18.04.01.

¹¹⁵ Intervju med UNM 30.04.02, notat av 28.09.00 fra UNM til UiO vedrørende budsjettet for 2001 og notat av 19.09.01 fra UNM til UiO vedrørende budsjettet for 2002.

¹¹⁶ Intervju med UiO 13.05.02 og intervju med UKM 02.05.02.

¹¹⁷ Intervju med UKM 02.05.02.

¹¹⁸ Intervju med UNM 30.04.02.

¹¹⁹ Intervju med UKM 02.05.02.

¹²⁰ Intervju med UNM 30.04.02.

De kulturhistoriske museenes rapportering til universitetsledelsen skjer i form av oversendelse av museets årsrapport.¹²¹ Rapportene for 2000 og 2001 inneholder opplysninger om enkelttiltak som er gjennomført som et ledd i arbeidet med å bevare og sikre samlingene. Det rapporteres ikke om oppnådde resultater innen dette området.¹²² Museet gir uttrykk for at bevaring og sikring har fått liten plass i disse rapportene. Museet mener det er behov for å endre rapporteringen slik at det rapporteres om hvilke resultater som er oppnådd innen bevaring og sikring.¹²³ De naturhistoriske museenes rapportering til universitetet i 2000 og 2001 skjedde i form av oversendelse av årsrapportene for hver av de fire samlingsseksjonene, samt en HMS-rapport. I årsrapportene for 2000 og 2001 er det i liten grad rapportert om bevaringen og sikringen av samlingene.¹²⁴

Ledelsen ved Universitetet i Oslo opplyser at årsrapportene er den eneste rutinemessige skriftlige rapporteringen museene foretar til universitetet. Det forekommer imidlertid at universitetet ber om særskilt rapportering på enkeltsaker. Universitetsledelsen gir uttrykk for at årsrapportene gir bra innsikt i museenes økonomi og utstillinger, men at de inneholder lite informasjon om samlingene. Rapportene inneholder ikke opplysninger om hvilke resultater som er oppnådd innen bevaring og sikring. Det er heller ikke utviklet noen indikatorer for dette. Årsrapporten burde vært mer relatert til museenes årsplaner. Da ville en lettere kunne se i hvilken grad målene er nådd. For å få et klarere bilde av situasjonen for samlingene er universitetet avhengig av tilleggsinformasjon. Rapportene fra det nasjonale databaseprosjektet for universitetsmuseene, det såkalte «museumsprosjektet», gir for noen samlinger bedre innsikt i bevaringssituasjonen enn museenes årsrapporter. Gjennom disse rapportene blir det synliggjort hvilke samlinger som er tilfredsstillende registrert.¹²⁵

Registrering og oversikt over samlingene

De kulturhistoriske museene har et stort etterslep i registreringen av gamle funn. Ifølge museet skyldes dette mangel på ressurser og tid. Restansene varierer fra samling til samling. Museet finner det vanskelig å kvantifisere etterslepet og opplyste at dette er en av målsettingene med handlingsplanen for revitalisering av samlingene (REVITA).¹²⁶ Museet har prose-

dyrer for registrering av nye objekter som det mottar, men det er behov for utvikling og klargjøring av disse prosedyrene. Museet har satt i gang arbeid med dette. Prosedyrene skal også tas inn i museumshåndboken og på denne måten formaliseres og gjøres tilgjengelige for hele museet.¹²⁷

De naturhistoriske museene opplyser at de ikke har oversikt over hvor stor andel av samlingene som er registrert. Enkelte fagområder har kommet langt i registreringen. På andre fagområder er bare en liten andel av gjenstandene registrert. Museet anslår at 10–20 % av gjenstandene i enkelte samlinger er registrert, mens andelen kan være 60 % i andre samlinger. Selv om materialet er registrert, er informasjon fra protokoller, kartotekkort, publikasjoner med mer ikke alltid samlet, og en har derfor ikke tilfredsstillende oversikt.¹²⁸ Ved alle museets samlinger er det faste rutiner for registrering av gjenstander. Disse rutinene er noe forskjellige fra samling til samling, og er samlet sett ikke gode nok.¹²⁹

Våren 1998 ble det etablert et nasjonalt samarbeidsprosjekt mellom de fire universitetene i Norge, det såkalte «Museumsprosjektet», der målet er å lage felles, nasjonale databasesystemer for samlingene som gir brukerne en samlet og rasjonell tilgang til informasjon om vår kultur- og naturarv.¹³⁰ Gjennom dette vil museene få bedre oversikt over gjenstandene, hvor gjenstandene er oppbevart, og hvilken tilstand de befinner seg i. Dette øker databasenes verdi i arbeidet med å bevare og sikre samlingene.¹³¹

Oversikt over bevaringssituasjonen

Begge museene framholder at de har overordnet oversikt over oppbevaringsforholdene i magasinene, i den forstand at de blant annet har kjennskap til de klimatiske forhold og behovet for å bedre forholdene. Museenes kjennskap til bevaringssituasjonen på gjenstandsnivå varierer fra magasin til magasin, men er samlet sett utilstrekkelig. Museene framholder at det er et svært omfattende arbeid å skaffe seg oversikt over bevaringstilstanden til den enkelte gjenstand, og at det for mange av samlingene må foretas omfattende kartlegging. Bygningene museene disponerer, legger store begrensninger på arbeidet med å bevare samlingene.¹³² De naturhistoriske museene framholder at museet ikke har nok lokaler til at alle objektene kan oppbevares på en tilfredsstillende måte, og at problemene med varierende temperatur og luftfuktighet kun lar seg løse ved bygging av nybygg spesielt til dette formålet. Det er ikke mulig å bygge

¹²¹ Intervju med UKM 02.05.02.

¹²² Årsrapport 2000 UKM og årsrapport 2001 UKM.

¹²³ Intervju med UKM 02.05.02.

¹²⁴ Intervju med UNM 30.04.02 og årsrapporter for 2000 og 2001 for Botanisk hage og museum, Mineralogisk-geologisk museum, Paleontologisk museum og Zoologisk museum.

¹²⁵ Intervju med Universitetet i Oslo 13.05.02.

¹²⁶ Intervju med UKM 02.05.02.

¹²⁷ Intervju med UKM 02.05.02.

¹²⁸ Intervju med UNM 30.04.02.

¹²⁹ Brev fra UiO 23.12.02.

¹³⁰ Museumsprosjektet-universitetsmuseenes databaseprosjekt, beskrivelse under www.muspro.uio.no.

¹³¹ Brev fra UiO 23.12.02.

¹³² Intervju med UKM 02.05.02 og intervju med UNM 30.04.02.

om museets bygninger slik at de kan tilfredsstille kravene som settes til fysiske oppbevaringsmiljø, fordi samtlige av museets bygninger er vernet og derfor underlagt strenge bygningsmessige restriksjoner.¹³³ Også universitetsledelsen framholder at tilfredsstillende bevaring vil kreve omfattende bygningsmessige utbedringer, og at dette nødvendiggjør langt større bevilgninger enn de som gis til dette formålet i dag.¹³⁴

Faglige plandokumenter og retningslinjer

De kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo har ikke utarbeidet noen bevaringsplan. Etter at den første rapporten fra REVITA-prosjektet var ferdig utarbeidet, har museet imidlertid forsøkt å identifisere de områdene som er mest prekære, og å lage en handlingsplan for disse. Den strategiske planen for perioden 2001–2010 inneholder et sterkt prioriteringselement, som det skal tas hensyn til i denne handlingsplanen.¹³⁵ De naturhistoriske museene har ikke utarbeidet bevaringsplan.¹³⁶

Ledelsen ved Universitetet i Oslo har fått gjennomført en sikkerhetsvurdering av museene.¹³⁷ De kulturhistoriske museene har utarbeidet sikringsplan som oppdateres med jevne mellomrom, senest i 1999. Museet arbeider nå med ny sikringsplan som er tilpasset museet etter omorganiseringen.¹³⁸ Det foreligger per i dag ikke noen ferdig utarbeidet sikringsplan ved de naturhistoriske museene. Museet opplyser at utarbeidelse av sikringsplan vil bli foretatt av sikkerhetsutvalget så snart dette er etablert og er kommet i arbeid.¹³⁹ Museet tar sikte på å opprette et sikkerhetsutvalg i begynnelsen av 2003.¹⁴⁰

De kulturhistoriske museene opplyste at museet, innenfor rammene av universitetets sentrale beredskapsplan, har arbeidet med en lokal beredskapsplan som vil kunne brukes til å håndtere krise- og beredskapssituasjoner. Innenfor rammen av den lokale beredskapsplanen skal det utarbeides en egen evakueringsplan, det vil si en prioriteringsplan for evakuering av museets gjenstander i krisesituasjoner.¹⁴¹ Ved årsskiftet 2002/2003 var arbeidet med den lokale beredskapsplanen i slutfasen. Arbeidet med evakueringsplanen vil bli startet opp når den lokale beredskapsplanen er endelig fastsatt.¹⁴² De naturhistoriske museene har ikke utarbeidet noen plan for redning av samlingene.¹⁴³

¹³³ Intervju med UNM 30.04.02.

¹³⁴ Intervju med UiO 13.05.02.

¹³⁵ Intervju med UKM 02.05.02.

¹³⁶ Intervju med UNM 30.04.02.

¹³⁷ Intervju med UiO 13.05.02 og sikkerhetsvurdering med forslag til tiltak for museene ved Universitetet i Oslo, utarbeidet av IGP AS i februar 1998.

¹³⁸ Intervju med UKM 02.05.02.

¹³⁹ Intervju med UNM 30.04.02.

¹⁴⁰ Brev fra UiO 23.12.02.

¹⁴¹ Intervju med UKM 02.05.02.

¹⁴² Brev fra UiO 23.12.02.

¹⁴³ Intervju med UNM 30.04.02.

De kulturhistoriske museene har framholdt at museet har tilfredsstillende prosedyrer for utlån, men at disse ikke er godt nok formalisert. Museet tar sikte på å gjennomgå disse prosedyrene og ta dem inn i museumshåndboken slik at de blir mer formalisert.¹⁴⁴ Det er bare en av samlingsseksjonene som har faste prosedyrer for innlån.¹⁴⁵ De naturhistoriske museene opplyser at det er svakheter ved museets rutiner for innlån og utlån, og at rutinene ikke er formalisert i noe regelverk. Som eksempel på svakheter ble det opplyst at utlånsrutinene ikke omfatter noen garanti for at låntakerne sørger for tilfredsstillende bevarings- og sikringsforhold for de gjenstandene de har lånt av museet. Videre ble det opplyst at innlån ikke registreres, og at museet dermed ikke har noen samlet oversikt over gjenstander som er innlånt.¹⁴⁶ Museet tar sikte på å få etablert standardiserte rutiner og regelverk for innlån og utlån i løpet av 2003.¹⁴⁷

Kompetanse

De kulturhistoriske museene framholder at museets kompetanse innen konservering er på et høyt internasjonalt nivå. En har meget god kompetanse på forebyggende konservering, metodeutvikling, forskning og direkte konservering. Museet har også god kompetanse på sikring. Museet har imidlertid altfor få medarbeidere til å utføre selve bevaringsarbeidet sett i forhold til det store antall gjenstander det forvalter.¹⁴⁸

De naturhistoriske museene opplyser at museet tidligere ikke har lagt nok vekt på behovet for kompetanse innen konservering og bevaring. Det konserveringstekniske arbeidet har tradisjonelt blitt ivarettatt av teknikere uten formell konserveringskompetanse. Det er også gjort lite for å utvikle kompetansen til det personalet som innehar disse stillingene. Først i 2002 har museet tilsatt en medarbeider med formell naturvitenskapelig konserveringskompetanse. Museet anfører at de naturhistoriske museene generelt sett har stor mangel på kandidater med formell naturvitenskapelig konserveringskompetanse, og at vedkommende kandidat som ble ansatt ved museet i 2002, er en av kun fire konservatorer med slik kompetanse i Norge i dag. Det er dessuten først i de senere år at kandidater er blitt utdannet innen naturhistorisk konservering.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Intervju med UKM 02.05.02.

¹⁴⁵ Brev fra UiO 23.12.02.

¹⁴⁶ Intervju med UNM 30.04.02.

¹⁴⁷ Brev fra UiO 23.12.02.

¹⁴⁸ Intervju med UKM 02.05.02.

¹⁴⁹ Intervju med UNM 30.04.02.

Ledelsen ved Universitetet i Oslo gir uttrykk for at det er mer fokus på bevaring ved de kulturhistoriske museene enn ved de naturhistoriske museene, og at dette kan ha sammenheng med at konserveringsutdannelsen er mer koblet opp mot de kulturhistoriske museene enn mot de naturhistoriske.¹⁵⁰

4.3.3 Den interne styringen av bevarings- og sikringsarbeidet ved Universitetet i Bergen

Organisering og ansvarsforhold

Som følge av opprettelsen av Universitetet i Bergen i 1946 ble Bergens Museum oppløst i 1948, og ansvaret for samlingene ble lagt til de ulike instituttene. I 1991 avgav et museumsutvalg en innstilling, der det ble konkludert med at de museale enhetene burde knyttes sammen i et fellesorgan – Bergen Museum.¹⁵¹ Vedtak om opprettelse av Bergen Museum som en prøveordning for 5–7 år ble vedtatt 26. november 1992.¹⁵² Dette var begynnelsen på en omorganisering av museumsvirksomheten, og de overordnede ansvarsforholdene som da ble etablert, har vært gjeldende fram til 2002.

I henhold til vedtektene av 17. mars 1994 ble Bergen Museum etablert med et styre, som ble gitt det overordnede ansvaret for ledelsen av museet, samt en direktør til å forestå den daglige ledelsen av virksomheten.¹⁵³ Museumsenhetene ble imidlertid organisert innen rammene av instituttene. Instituttstyreren hadde det faglige, økonomiske og administrative ansvaret for museumsenhetenes virksomhet.¹⁵⁴ Behovet for samarbeid på tvers av instituttene førte i 1996 til opprettelse av enkelte fellesavdelinger, herunder konserveringsavdelingen.¹⁵⁵ Konserveringsavdelingen arbeidet i hovedsak med de kulturhistoriske samlingene, mens ansvaret for arbeidet med konservering av naturhistorisk materiale ble lagt til det enkelte institutt.¹⁵⁶

Det ble foretatt en evaluering av organiseringen av museet i 1999. Ifølge rapporten «Evaluering av Bergen Museum» førte den gjeldende organisasjonsmodellen til uklarhet i ansvarsfordelingen mellom Bergen Museum, instituttene og fakultetene.¹⁵⁷ I juni 2000 ble det besluttet at Bergen Museum og instituttene skulle være klart atskilte enheter med separat

økonomistyring, personalforvaltning og ledelse.¹⁵⁸ Dette ble i 2001 fulgt opp med vedtak om endring i avdelings- og styringsstrukturen, nye vedtekter og regler for samlingsavdelingene ved museet. Den nye strukturen ble gjort gjeldende fra og med 1. januar 2002.¹⁵⁹

I henhold til gjeldende vedtekter er Bergen Museum organisert etter mønster av et fakultet, og ledes av et styre og en direktør.¹⁶⁰ Den vitenskapelige virksomheten er organisert i to tverrfaglige avdelinger: de naturhistoriske samlinger og de kulturhistoriske samlinger.¹⁶¹ Det oppnevnes et avdelingsstyre, en avdelingsstyrer og en visestyrer til å styre den enkelte samlingsavdeling. Avdelingsstyreren leder avdelingsstyret, som har det faglige, økonomiske og administrative ansvaret for avdelingens virksomhet. Samlingsavdelingene har blant annet ansvar for å drive konserveringsfaglig forskning, bevaring og restaurering.¹⁶² Ansvaret for den overordnede generelle forvaltningen av samlingene tilligger styrer/visestyrer og avdelingsstyret.¹⁶³ Ansvaret for sikringen av samlingene er i praksis tredelt. Det umiddelbare ansvaret ligger hos museets ledelse og ansatte, bevilgende ansvar ligger hos universitetets ledelse og styre, og det utførende ansvaret er lagt til Eiendomsavdelingen.¹⁶⁴

Før omorganiseringen 1. januar 2002 var det ikke utarbeidet noe regelverk, rammeverk eller instruks som definerte hvilket ansvar og hvilken myndighet som lå til hver enkelt enhet og stilling ved Bergen Museum. Teksten i stillingsutlysningene ble brukt som stillingsbeskrivelse.¹⁶⁵ Fra og med 2002 er det trådt i kraft en funksjons- og bemanningsplan, der oppgave- og ansvarsforhold knyttet til den enkelte enhet og stilling er klargjort.¹⁶⁶

For de kulturhistoriske samlinger har både den enkelte samlingsansvarlige konservator og avdelingens konserveringsseksjon oppgaver når det gjelder bevaring av samlingene. Det umiddelbare og spesielle ansvaret for samlingene ligger hos de respektive samlingsansvarlige konservatorene. Herunder er det samlingsansvarlig konservators oppgave å foreta en totalvurdering av behovet for konservering og gi

¹⁵⁰ Intervju med UiO 13.05.02.

¹⁵¹ Evaluering av BM 1993–1999, rapport fra egenevalueringsgruppen, s. 7–8.

¹⁵² Notat av 06.05.03 fra UFD til Riksrevisjonen.

¹⁵³ Vedtekter for BM, vedtatt av det akademiske kollegium 17.03.1994.

¹⁵⁴ Instituttens ansvar for museene var regulert gjennom «Særskilte vedtekter for institutt med museumseininger».

¹⁵⁵ Strategisk plan for BM1996–2000, s. 3–4; evaluering av BM, rapport datert 20.09.1999, s. 20–21.

¹⁵⁶ Evaluering av BM, rapport datert 20.09.1999, s. 12.

¹⁵⁷ Evaluering av BM, rapport datert 20.09.1999, s. 16.

¹⁵⁸ Funksjons- og bemanningsplan for BM, s. 1.

¹⁵⁹ Det akademiske kollegium, sak nr. 46/2001, møte 03.05.2001; Det akademiske kollegium, sak nr. 87/2001, møte 06.09.2001.

¹⁶⁰ Vedtekter for Bergen Museum, vedtatt av Det akademiske kollegium 06.09.2001, § 1.

¹⁶¹ Det akademiske kollegium, sak nr. 46 2001, møte 03.05.2001.

¹⁶² Regler for samlingsavdelingene ved BM, vedtatt av Det akademiske kollegium 06.09.2001, §§ 2, 3, 5 og 6.

¹⁶³ Brev fra UiB til Riksrevisjonen 06.01.2003.

¹⁶⁴ Notat av 06.05.03 fra UFD til Riksrevisjonen.

¹⁶⁵ Intervju med BM 27.05.2002; brev fra Universitetet i Bergen til Riksrevisjonen 22.02.2002.

¹⁶⁶ BM, Funksjons- og bemanningsplan 28.09.2001, sidene 14–45.

eventuelle restriksjoner på håndteringen av gjenstander. Det faglige ansvaret for å gjennomføre tilsyn, konservering, restaurering, klargjøring til utstilling og transport, og generell rådgivning ligger hos konserveringsseksjonen. Konserveringsseksjonen er således premissleverandør og utførende enhet i bevaringsarbeidet.¹⁶⁷ Denne ansvarsdelingen er en videreføring av praksis før omorganiseringen pr. januar 2002.¹⁶⁸

For den naturhistoriske samlingsavdelingen er oppgaver knyttet til konservering ikke skilt ut som en egen seksjon. Bergen Museum har begrunnet dette med at det er få fellestrekk mellom konserveringsarbeidet ved de ulike naturhistoriske fagområdene.¹⁶⁹ I funksjons- og bemanningsplanen er konserveringsarbeid tillagt flere stillinger i den naturhistoriske samlingsavdelingen. Til disse stillingene ligger imidlertid også ansvaret for oppgaver innen forskning og formidling.¹⁷⁰ Ifølge Bergen Museum prioriterer de ansatte ved den naturhistoriske samlingsavdelingen bevaringsarbeidet ulikt, og det er overlatt til den enkelte av de samlingsansvarlige å ta stilling til dette.¹⁷¹

Virksomhetsplanlegging

I universitetets strategiske plan for 2000–2005 er bevarings- og sikringsarbeidet ved Bergen Museum ikke nevnt, og planen gir således ingen føringer for arbeidet på dette området.

For Bergen Museum internt er det utarbeidet en strategisk plan for perioden 1996–2000. Det er imidlertid ikke utarbeidet strategisk plan som omfatter 2001. Ifølge Universitetet i Bergen skyldes dette evalueringsarbeidet, med etterfølgende omstillingsvirksomhet og omorganisering av museet.¹⁷² Bergen Museum tok utgangspunkt i den strategiske planen for 1996–2000 i sin styring i 2001.¹⁷³ I denne strategiske planen behandles «samling, dokumentasjon og vern» som ett hovedområde. Innenfor dette området er det utarbeidet hovedmål, delmål og tiltak som omfatter bevaring og sikring.¹⁷⁴

Universitetets akademiske kollegium fatter årlig vedtak om fordeling av ressurser i virksomheten. Universitetet i Bergen anser dette budsjettokumentet som den overordnede virksomhetsplanen.¹⁷⁵ I budsjettokumentet fastsettes bevilgning for Bergen Museum, men det settes ikke opp spesifikke mål for

museets virksomhet.¹⁷⁶ Budsjettvedtaket skal imidlertid følges opp gjennom avdelingsvise planprosesser. Avdelingene skal oversende sin årsplan til universitetet sentralt innen 1. mars.¹⁷⁷ Årsplanene skal ikke godkjennes skriftlig. Universitetsledelsen vil imidlertid kunne gripe inn dersom planen inneholder mål og tiltak som avviker radikalt fra de rammene for museets virksomhet som er formidlet gjennom styringsdialogen og det budsjettforslaget museet tidligere har fremmet for universitetsledelsen.¹⁷⁸

Bergen Museum har utarbeidet årsplaner for 2000 og 2001. I årsplanene beskrives hovedmål for Bergen Museum. Museets ansvar i forhold til bevaring er nedfelt i ett av hovedmålene.¹⁷⁹ Dette hovedmålet er igjen splittet opp i delmål og arbeidsmål med tilhørende beskrivelse av virkemidler når det gjelder bevaring og sikring. Årsplanene for Bergen Museum angir ikke resultatansvar eller bestemmelser knyttet til oppfølging, rapportering og kontroll. I henhold til hovedreglene for økonomiforvaltningen ved Universitetet i Bergen skal årsplanene angi dette.¹⁸⁰ Bergen Museum har opplyst at museet vil utvikle planene på dette området. Dette vil imidlertid ta noe tid. Museet har i den forbindelse vist til den nylige omorganiseringen.¹⁸¹

Disponeringsskriv

I disponeringsskrivet fra Universitetet i Bergen til Bergen Museum for 2000 og 2001 tildeles midler for virksomheten for det aktuelle år. Disponeringsskrivet gir imidlertid ikke retningslinjer for den faglige virksomheten og oppgaveløsningen ved Bergen Museum, i form av mål og resultatkrav.¹⁸² De føringene som gis i disse skrivenes er generelle, og gjelder alle enhetene/fakultetene ved universitetet. Både Bergen Museum og universitetsledelsen har vist til at føringene fra universitetsledelsen ikke har vært tilpasset museumsvirksomheten spesielt, og at det er behov for forbedring av disponeringsskrivet for å gjøre det mer egnet i styringen av museet.¹⁸³ Rapporteringskrav til avdelingene ved universitetet fastsettes i et eget skriv.¹⁸⁴

¹⁷⁶ Budsjett 2000, Det akademiske kollegium, sak nr. 174/1999, møte 09.12.1999; budsjett 2001, Det akademiske kollegium, sak nr. 172/2000, møte 14.12.2000.

¹⁷⁷ Brev fra UiB til Riksrevisjonen 22.02.2002, vedlegg 5.

¹⁷⁸ Intervju med UiB 27.05.2002.

¹⁷⁹ Årsplan for BM 2000, del B; årsplan for BM 2001, del B.

¹⁸⁰ Hovedregler for økonomiforvaltningen ved UiB, gjeldende fra 01.01.1999, revidert 01.01.2001, punkt 3.3. Reglene er fastsatt av Det akademiske kollegium i medhold av pkt. 2.2 i Hovedinstruks for økonomiforvaltningen ved institusjonene i universitets- og høyskolesektoren, og er et supplement til økonomireglementet, de funksjonelle kravene og hovedinstruksen.

¹⁸¹ Intervju med BM 27.05.2002.

¹⁸² Brev fra UiB ved universitetsdirektøren til BM 10.02.2000; brev fra UiB ved universitetsdirektøren til BM 24.01.2000.

¹⁸³ Intervju med UiB 27.05.2002; intervju med BM 27.05.2002.

¹⁸⁴ Brev fra UiB ved universitetsdirektøren til fakultetene, BM, Universitetsbiblioteket, Universitetets mediesenter og administrative avdelinger 30.11.2001.

¹⁶⁷ Brev fra UiB til Riksrevisjonen 06.01.2003.

¹⁶⁸ BM – styringsform, organisasjonsplan og bemanning 13.12.2000, s. 31; brev fra UiB til Riksrevisjonen 06.01.2003.

¹⁶⁹ Intervju med BM 27.05.2002.

¹⁷⁰ BM, Funksjons- og bemanningsplan, 28.09.2001, s. 11–12 og 28–36.

¹⁷¹ Notat av 06.05.03 fra UFD til Riksrevisjonen.

¹⁷² Brev fra UiB til Riksrevisjonen 22.02.2002.

¹⁷³ Intervju med BM 27.05.2002.

¹⁷⁴ Strategisk plan for BM 1996–2000, s. 6–10.

¹⁷⁵ Brev fra UiB til Riksrevisjonen 22.02.2002, vedlegg 5.

Intern styringsdialog

I oktober hvert år er det berammet møte om kommende års budsjett mellom universitetsledelsen og ledelsen ved Bergen Museum.¹⁸⁵ Dette møtet utgjør styringsdialogen.¹⁸⁶ I styringsdialogmøtene høsten 2000 og 2001 ble spørsmål knyttet til bevaring er tatt opp.¹⁸⁷ Universitetsledelsen har i styringsdialogen med Bergen Museum formidlet at tiltak innen bevaring skal prioriteres framfor tiltak på formidlingssiden.¹⁸⁸ Bergen Museum har på sin side pekt på behovet for opprustning av bygninger.¹⁸⁹

Den interne styringsdialogen i Bergen Museum ivaretas fra 2002 gjennom ukentlige ledermøter. Leder møter fant også sted etter omorganiseringen i 1993, men ble etter hvert avvirket på grunn av manglende oppmøte og interesse. De enkelte samlingenes ønsker når det gjelder bevaring og sikring, ble i stedet formidlet gjennom instituttene/fakultetenes budsjettinnspill.¹⁹⁰

Intern rapportering

Årsmeldingen utgjør en sentral del av rapporteringen fra Bergen Museum til Universitetet i Bergen. I årsmeldingen for 2000 og 2001 redegjøres det for enkelte tiltak knyttet til bevaring og sikring.¹⁹¹ I tillegg til årsmeldingen rapporterer museet innenfor rammen av det faste skriftlige rapporteringssystemet til universitetet, i henhold til de rapporteringskravene universitetsledelsen har satt til universitetets avdelinger.¹⁹² Denne rapporteringen innebærer rapportering av nøkkeltall for virksomheten, herunder publikumsbesøk, men inneholder ikke opplysninger om arbeidet med bevaring og sikring av samlingene.¹⁹³ Ifølge Bergen Museum har de opplysningene som etterspørres i denne rapporteringen, liten relevans for styringen av museet. Museet har videre framholdt at rapportene ikke medfører styringsmessige konsekvenser fra universitetets side, og har i den forbindelse vist til at museet ikke får tilstrekkelige ressurser til å løse de faglige oppgavene på en forsvarlig måte. Konsekvensen av dette er at museet legger mindre arbeid i rapporteringen.¹⁹⁴

Også avdelingene internt i Bergen Museum utarbeider årsmeldinger, som utgjør avdelingenes skriftlige rapportering til museumsledelsen.¹⁹⁵ Bevaring og sikring omtales i varierende grad i meldingene for 2000 og 2001.¹⁹⁶

Verken i avdelingenes årsmeldinger eller i museets samlede årsmelding rapporteres det systematisk i forhold til de målene og virkemidlene som er skissert i årsplanen eller i strategisk plan. Verken universitetsledelsen eller museumsledelsen har stilt krav om dette.¹⁹⁷

Registrering og oversikt over samlingene

Ifølge Bergen Museum er samlingene både ved de naturhistoriske og de kulturhistoriske samlingene stort sett registrert, og oversikten er god. Alt materiale er imidlertid ikke registrert elektronisk. Ved de kulturhistoriske samlingene oppstår dessuten restanser på registrering av tilvekst av nye gjenstander, ifølge Bergen Museum på grunn av for lav bemaning. Museet har i april 2002 utarbeidet en plan, der det er satt som et mål at alle restanser skal være fjernet i løpet av 2003. Museet har imidlertid betegnet denne ikke som noen detaljert tiltaksplan, men mer som en intensjonserklæring. Museet har ikke oversikt over hvor store restansene er, men anslår at det vil kreve minst 24 månedsverk å fjerne disse. Når det gjelder de naturhistoriske samlingene, har Bergen Museum dessuten framholdt det som et problem at det i tillegg til museets ordinære samlinger finnes betydelige mengder uregistrerte gjenstander som oppbevares hos den enkelte forsker.¹⁹⁸

Bergen Museum har ikke felles retningslinjer for registrering av gjenstander, da hver enkelt samling har sine egne prosedyrer. Ifølge museet er standardisert registrering, felles for alle samlingene, lite hensiktsmessig fordi gjenstandsmaterialet er svært mangfoldig. Den enkelte samling ved de kulturhistoriske samlinger utarbeider imidlertid databaser i regi av «Museumsprosjektet»¹⁹⁹, der hver samling ut fra sitt spesielle materiale utformer digitale registreringsskjemaer. Ved de naturhistoriske samlinger følges internasjonale standarder for registrering av biologisk museumsmateriale. For geologisk materiale finnes ikke en liknende standard.²⁰⁰ For de geologiske samlinger finnes imidlertid skriftlige retningslinjer for nummerering av samlingene og plassering av objekter.²⁰¹

¹⁸⁵ Brev fra UiB til Riksrevisjonen 22.02.2002 vedlegg 5.

¹⁸⁶ Intervju med UiB 27.05.2002; intervju med BM 27.05.2002.

¹⁸⁷ Brev fra UiB til Riksrevisjonen 22.02.2002, vedlegg 6.

¹⁸⁸ Referat fra møte mellom ledelsen ved UiB og BM 02.10.2001; intervju med UiB 27.05.2002; intervju med BM 27.05.2002.

¹⁸⁹ Referat fra møte mellom ledelsen ved UiB og BM 10.10.2000.

¹⁹⁰ Intervju med BM 27.05.2002.

¹⁹¹ Årbok for BM 2000, s. 72–77; brev fra UiB til Riksrevisjonen 22.02.2002, vedlegg 7, årsmelding 2001 BM.

¹⁹² Intervju med UiB 27.05.2002.; brev fra UiB ved universitetsdirektøren til fakultetene, BM, Universitetsbiblioteket, Universitetets mediesenter og administrative avdelinger 30.11.2001.

¹⁹³ Intervju med UiB 27.05.2002.

¹⁹⁴ Intervju med BM 27.05.2002.

¹⁹⁵ Intervju med BM 27.05.2002.

¹⁹⁶ Årbok for BM 2000, s. 81–107.

¹⁹⁷ Brev fra UiB ved universitetsdirektøren til fakultetene, BM, Universitetsbiblioteket, Universitetets mediesenter og administrative avdelinger 30.11.2001; intervju med BM 27.05.2002.

¹⁹⁸ Intervju med BM 27.05.2002.

¹⁹⁹ Se punkt 4.3.2.

²⁰⁰ Brev fra UiB til Riksrevisjonen 06.01.2003.

²⁰¹ Brev fra UiB til Riksrevisjonen 02.11.2001, vedlegg 12.

Oversikt over bevaringssituasjonen

Styret for Bergen Museum oppnevnte i 1995 et felles magasinutvalg, som fikk i mandat å skaffe oversikt og fremme forslag knyttet til forhold vedrørende blant annet magasinareal, bygningsmessige krav og kontrollrutiner. I rapporten ble det gitt en overordnet beskrivelse av situasjonen med hensyn til bevaring og sikring i forhold til brann, innbrudd, skadeinsekter og klima. Denne omfattet imidlertid ikke bevaringssituasjonen ved de enkelte lokaler.²⁰²

Det ble i 1999 påbegynt et arbeid med å gjennomføre en fullstendig tilstandsrapportering av samtlige magasiner ved museet.²⁰³ Det ble laget et prosjektoppsett, der rammene for en undersøkelse av oppbevaringslokaler og gjenstandenes tilstand ble trukket opp.²⁰⁴ Videre ble det utarbeidet en rapport vedrørende noen av magasinene ved de kulturhistoriske samlingene. Dette arbeidet stanset opp i 2000 og er ikke blitt videreført siden, av personellmessige årsaker.²⁰⁵ I mai 2002 har Bergen Museum opplyst at museet er i ferd med å tilsette nye medarbeidere innen konservering, og at kartleggingsarbeidet skal tas opp igjen. Kartleggingen skal omfatte både de kulturhistoriske og de naturhistoriske samlingene. Det er imidlertid usikkert hvor grundig denne kartleggingen vil bli, da museet stiller spørsmål ved om det er hensiktsmessig å bruke store ressurser på en omfattende kartlegging av bevaringssituasjonen, når det anses som urealistisk at museet vil få de ressursene som trengs for å utbedre svakhetene.²⁰⁶

Universitetsledelsen framholder at oppbevaringsforholdene for samlingene ved Bergen Museum er bra sammenliknet med de andre universitetsmuseene.²⁰⁷ Bergen Museum har gitt uttrykk for en liknende oppfatning, da museet har beskrevet oppbevaringsforholdene for de kulturhistoriske samlingene som stort sett «anstendige sett i forhold til de bygningsmessige rammebetingelsene man har». Museet har imidlertid påpekt at forholdene er dårligere ved de naturhistoriske samlingene, både med hensyn til oppbevaringsforhold generelt og de bygninger og lokaler som disponeres spesielt. Likevel har Bergen Museum framholdt at museet har kontroll med oppbevaringsforholdene for disse samlingene innenfor de rammer dagens bygninger setter. Museet har fått en del nye magasiner og anser situasjonen som noe bedre enn før. Ifølge Bergen Museum er det imidlertid behov for store investeringer for at hovedbygningene

ved museet skal kunne tilfredsstillende de kravene som må stilles til moderne museumsdrift.²⁰⁸

Faglige plandokumenter og retningslinjer

Bergen Museum ferdigstilte i februar 1997 en sikringsplan. Planen var den første i sitt slag for museet, og hadde som siktemål å være et overordnet plandokument for den praktiske gjennomføringen av sikringsarbeidet ved institusjonen. Bergen Museum tok i 1997 sikte på å revidere planen én gang hvert år, med frist 1. mars.²⁰⁹ Planen er imidlertid ikke blitt revidert siden dette.²¹⁰ I sikringsplanen fra 1997 presenteres en vurdering av sannsynlighet for at en rekke uventede hendelser skal inntreffe, og hvor alvorlig konsekvensen vil være. Videre inngår en handlingsplan for iverksettelse av en rekke forebyggende sikkerhetstiltak, og definering av ansvaret for ulike kontrollrutiner.²¹¹ Bergen Museum har under intervju framholdt planen som realistisk, i den forstand at tiltakene i planen stort sett er blitt gjennomført.²¹²

Da sikringsplanen ble utarbeidet i 1997, hadde Bergen Museum som målsetting i tillegg å utarbeide en egen kvalitetssikrings- og konserveringsplan for museet.²¹³ En slik konserverings- eller bevaringsplan er ennå ikke utarbeidet.²¹⁴ Bergen Museum har opplyst at det er utarbeidet en prioriteringsliste over oppgaver innen direkte konservering ved de kulturhistoriske samlingene, men ingen tilsvarende liste for forebyggende konservering. For de naturhistoriske samlingene er det ifølge Bergen Museum ikke behov for noen plan for hvordan arbeidet med bevaringen skal gjennomføres, da de som har ansvaret for den enkelte samling, kontinuerlig arbeider med dette.²¹⁵

Når det gjelder tiltak under krisesituasjoner, er dette omtalt på et helt generelt nivå i katastrofeplanen som inngår i museets sikringsplan.²¹⁶ En nærmere plan for krisesituasjoner, det vil si en redningsplan, foreligger imidlertid ikke.²¹⁷

Det finnes ingen felles retningslinjer ved Bergen Museum for innlån og utlån av gjenstander, og det er ulik praksis for hvordan dette organiseres ved de forskjellige samlingene. Ifølge Bergen Museum har alle samlingene tilfredsstillende prosedyrer og rutiner for dette. Disse er imidlertid ikke nedfelt skriftlig.²¹⁸

²⁰² Magasinforholdene ved BM, status og behov, rapport fra 08.06.1995.

²⁰³ Brev fra UiB til Riksrevisjonen 22.02.2002.

²⁰⁴ Brev fra UiB til Riksrevisjonen 22.02.2002, vedlegg 11, BM Stores survey Project, 2000.

²⁰⁵ Brev fra UiB til Riksrevisjonen 22.02.2002; intervju med BM, 27.05.2002.

²⁰⁶ Intervju med BM 27.05.2002.

²⁰⁷ Intervju med UiB 27.05.2002.

²⁰⁸ Intervju med BM 27.05.2002.

²⁰⁹ Sikringsplan for BM 28.02.1997, s. 2.

²¹⁰ Brev fra UiB til Riksrevisjonen 06.01.2003.

²¹¹ Sikringsplan for BM 28.02.1997, s. 7–12.

²¹² Intervju med BM 27.05.2002.

²¹³ Sikringsplan for BM 28.02.1997, s. 4.

²¹⁴ Brev fra UiB til Riksrevisjonen 22.02.2002.

²¹⁵ Intervju med BM 27.05.2002.

²¹⁶ Sikringsplan for BM 28.02.1997, s. 14–16.

²¹⁷ Brev fra UiB til Riksrevisjonen 22.02.2002; brev fra UiB til Riksrevisjonen 06.01.2003.

²¹⁸ Intervju med BM 27.05.2002.

Kompetanse

I desember 2000 ble rapporten «Bergen Museum – styringsform, organisasjonsplan og bemanning» framlagt. I rapporten ble det framholdt at konserveringsavdelingen ikke var i stand til å utføre det arbeid som var påkrevd for at museet skulle kunne ivareta sine samlinger på en forsvarlig måte. I rapporten ble det anbefalt at avdelingen beholdt sin form og sitt ansvarsområde, men at det ble søkt omstillingsmidler for utlysning av fire stillinger.²¹⁹ Det er i 2002 stilt omstillingsmidler til disposisjon for museet som finansierer to stillinger ved konserveringsseksjonen, hvorav den ene som seksjonsleder.²²⁰ Denne stillingen har vært ubesatt siden våren 2000.²²¹

Bergen Museum har gitt uttrykk for at museets kompetanse innen bevaring samlet sett er god. Konserveringsseksjonen ved de kulturhistoriske samlinger har ifølge museet god kompetanse innen bevaring, men ikke nok medarbeidere til å utføre selve konserveringsarbeidet.²²²

Mangelen på ressurser til å utføre konserveringsarbeid gjelder ifølge museet også for de naturhistoriske samlinger. For disse samlingene finnes det dessuten ikke ansatte med formell naturhistorisk konserveringskompetanse, og kompetansen innen bevaring blant konservatorene og teknikerne er varierende. Bergen Museum har videre framholdt at overføring av kompetanse innenfor de naturhistoriske samlinger er et problem. For eksempel kan én konservator ha god kompetanse innen klimakontroll uten at denne kompetansen videreføres i tilstrekkelig grad til konservatorer med ansvar for andre samlinger.²²³

Kompetanseoverføring mellom de kulturhistoriske og de naturhistoriske samlingene var et tema i forbindelse med evalueringen av organiseringen av Bergen Museum. Det er i evalueringsrapporter framholdt som et mål å få en bedre samordning av konserveringskompetansen ved Bergen Museum. Det er også påpekt at det er behov for å finne fram til egne samarbeidsformer mellom de naturhistoriske og de kulturhistoriske samlinger med hensyn til bevaring.²²⁴ Bergen Museum har etter dette opplyst at kompetansen ved konserveringsseksjonen, grunnet ressursknapphet, ikke er tilpasset de naturhistoriske samlingene.²²⁵

4.3.4 Kultur- og kirkedepartementets styring av bevarings- og sikringsarbeidet ved Nasjonalgalleriet

Styringssignaler

Kultur- og vitenskapsdepartementet fastsatte vedtekter for Nasjonalgalleriet 30. desember 1987, med endringer fastsatt av Kulturdepartementet 4. november 1994. Departementet opplyser at oppnevning av styremedlemmer og ansettelse av direktør ved Nasjonalgalleriet er en viktig del av departementets styring av institusjonen. Departementet forsøker å ha ulike interesser og kunnskapsområder representert i styret, herunder interesse og kunnskap om bevaring og sikring.²²⁶

Hovedmål og resultatmål for museene angis i St.prp. nr. 1 (1999–2000) og (2000–2001). Målene med tilhørende resultatindikatorer er nedfelt i tildelingsbrevene til Nasjonalgalleriet for 2000 og 2001. «Bedring av bevarings- og sikringsforhold ved kunstmuseene» var et eget resultatmål.²²⁷ I tildelingsbrevene er det satt opp resultatindikatorer for sikring, men ikke for bevaring. I tildelingsbrevet for 2002 er det imidlertid tatt med en resultatindikator om å rapportere om areal som har fått tilfredsstillende klimakontroll. I tildelingsbrevene i perioden 2000–2002 ble det stilt krav om å utarbeide en overordnet sikringsplan, men ikke en egen bevaringsplan.

Når det gjelder manglende krav om bevaringsplan, henviste departementet til at det er et eget resultatkrav i tildelingsbrevene til Nasjonalgalleriet for 2000 og 2001 om IT-basert katalogisering.²²⁸ Katalogiseringsarbeidet som gjøres nå, er et ledd i museets arbeid med å skaffe seg oversikt over gjenstandene og forventes å skape grunnlag for det videre bevaringsarbeidet.²²⁹

Det å skape gode oppbevaringsforhold for samlingene er også et spørsmål om ressurser. Departementet påpekte at det er grenser for hvor optimale magasinforholdene kan bli i den nåværende bygningen til Nasjonalgalleriet. Sikringstiltakene som er gjennomført de siste årene, har medført at klimaforholdene har blitt forverret.²³⁰ Departementet har opplyst at det har overlevert en innstilling om et nasjonalt kunstmuseum til politisk ledelse, og at en etablering av et nasjonalt kunstmuseum blant annet vil føre til bedre oppbevaringsforhold for Nasjonalgalleriets samlinger.²³¹

²¹⁹ BM – styringsform, organisasjonsplan og bemanning 13.12.2000, s. 9 og 29–31.

²²⁰ Funksjons- og bemanningsplan for BM, s. 13.

²²¹ BM – styringsform, organisasjonsplan og bemanning 13.12.2000, s. 29.

²²² Intervju med BM 27.05.2002.

²²³ Intervju med BM 27.05.2002.

²²⁴ Evaluering av konserveringsavdelinga ved BM, rapport utført på oppdrag frå styret for Bergen Museum, oktober 2000, s. 7; BM – styringsformer, organisasjonsplan, bemanning. Rapport fra arbeidsgruppe nedsatt av UiB 13.12.2000, s. 31.

²²⁵ Notat av 06.05.03 fra UFD til Riksrevisjonen.

²²⁶ Intervju med KKD 14.08.02.

²²⁷ Tildelingsbrevet fra KD til NG for 2000 og 2001.

²²⁸ Dette er en resultatindikator under resultatmålet om å «sikre at institusjonene utvikler samlinger og dokumentasjon etter en helhetlig plan».

²²⁹ Intervju med KKD 14.08.02.

²³⁰ Det ble også opplyst at magasinforhold og bevaringsspørsmål er tatt med på en adekvat måte i departementets faglige innstilling om Nasjonalt kunstmuseum.

²³¹ En faglig innstilling om Nasjonalt kunstmuseum ble overlevert departementets politiske ledelse 01.07.02.

Når det gjelder forholdet mellom bevaring og sikring, har departementet gitt uttrykk for at det i prinsippet legger like stor vekt på at samlingene beskyttes mot langsom nedbrytning, som at de sikres mot risikoen for plutselige ødeleggelser.²³² Ifølge Nasjonalgalleriet har departementet prioritert sikkerheten ved museet etter at Munchs maleri «Skrik» ble stjålet. Departementet har gitt klare føringer for sikkerhetsarbeidet i tildelingsbrevene, men ikke like klare føringer for bevaringsarbeidet.²³³ Departementet har opplyst at det er et krav fra Kultur- og kirkedepartementets og Stortingets side om at museene skal beskytte samlingene mot nedbrytende faktorer.²³⁴ Departementet har understreket at det er opp til spesialistene ved museet å foreta den faglige vurderingen av hvordan denne oppgaven best kan løses.²³⁵

Styringsdialog

Departementet avholder minst ett budsjettmøte årlig med de underlagte institusjonene. Det siste året har det vært avholdt to eller tre budsjettmøter for Nasjonalgalleriet.²³⁶ Det er ikke tatt inn en styringskalender i tildelingsbrevene.²³⁷ Både ledelsen i departementet og museet deltar på budsjettmøtene. Drøftelsene tar utgangspunkt i budsjettforslag, regnskap og årsrapport. Sikring og bevaring av samlingene er et av temaene.²³⁸

I Nasjonalgalleriets budsjettforslag fra 2000 og 2001 er tiltak rettet mot bevaring og sikring omtalt. Det er foreslått konkrete tiltak relatert til sikring av samlingene.²³⁹ I begge budsjettforslagene er det påpekt at «mulighet til å presentere og bevare samlingene på en forsvarlig måte» er et «resultatmål som er avhengig av økning i personalet og nybygg på Tullinløkka». Departementet tar også opp forhold som gjelder bevaring og sikring i andre samtaler med museet, for eksempel når departementet er på kontroll/befaring.²⁴⁰

Rapportering og oppfølging

I Kulturdepartementets krav til Nasjonalgalleriets rapportering for 2000 og 2001 står det at den skal

omfatte omtale av virksomhetens oppnådde resultater i forhold til de resultatmål som er fastsatt i tildelingsbrevet. Omtalen skal gis med utgangspunkt i de resultatindikatorene som er fastsatt. Det skal også gis en kortfattet omtale av de konkrete tiltak som er gjennomført for å nå resultatmålene.

Departementet mottar skriftlig rapportering fra Nasjonalgalleriet ved halvårsrapporten og årsrapporten med regnskap.²⁴¹ Årsrapporten inneholder få opplysninger om måloppnåelse når det gjelder bevaring. Det rapporteres om et prosjekt som pågår i forbindelse med innelima med henblikk på å bedre de bevaringsmessige betingelser for kunstgjenstandene, og om konkrete aktiviteter som innkjøp av kassetter for oppbevaring av kunstgjenstander. Når det gjelder sikring, er det rapportert at de interne rutinene med blant annet fortløpende revisjon av museets sikkerhetshåndbok er fulgt opp. Departementet har opplyst at det er vanskelig å finne brukbare resultatindikatorer for bevaringen, men at det har et resultatmål om å bedre sikringen og bevaringsforholdene ved museene. Det er i første rekke opp til Nasjonalgalleriet å ta stilling til hvordan dette kravet skal oppfylles. Departementet har opplyst at det vanskelig kan etterprøve Nasjonalgalleriets faglige vurderinger.²⁴²

I Nasjonalgalleriets årsrapport er det rapportert om bevaring og sikring i samsvar med rapporteringskravene departementet har fastsatt i tildelingsbrevet. Nasjonalgalleriets representanter gav uttrykk for at det er vanskelig å måle hvilke resultater som er oppnådd når det gjelder bevaring. Det er også vanskelig å operasjonalisere mål for bevaringsarbeidet. Nasjonalgalleriets representanter gav uttrykk for at museet rapporterer de tiltakene det har iverksatt på dette området. Det ble gitt uttrykk for at museet oppfyller kravet om stadig å bedre bevaringen av samlingene.²⁴³

Departementet anser seg godt orientert om det som skjer ved Nasjonalgalleriet.²⁴⁴ Departementet gav uttrykk for at bevaring og sikring er viet en tilstrekkelig del i styringen, og at det er begrenset hvor mye departementet skal detaljstyre en institusjon med høyt kompetansenivå på disse områdene. Departementet gjennomfører ikke egne kontrolltiltak som kan sannsynliggjøre at bevaringsforholdene blir forbedret for hvert år.²⁴⁵

²³² Departementet har imidlertid spilt en mer aktiv når det gjelder sikring enn bevaring. Intervju med KKD 14.08.02.

²³³ Intervju med NG 10.06.02.

²³⁴ Et av de to hovedmål for NG i tildelingsbrevene og St.prp. nr. 1 er at «gjennom forskning, innsamling og bevaring skal kunstmuseene skape grunnlag for, kunnskap om, forståelse for, opplevelse av billedkunst, kunsthåndverk, design og arkitektur».

²³⁵ Intervju med KKD 14.08.02.

²³⁶ Intervju med KKD 14.08.02. Som del av styringsprosessen arrangerer KKD i tillegg hver høst et etatsstyringsseminar for lederne for større etater. Disse seminarne omhandler den generelle styringen, og NG deltar på disse seminarne.

²³⁷ Tildelingsbrevet til NG for 2000 og 2001.

²³⁸ Intervju med KKD 14.08.02.

²³⁹ Det er foreslått tiltak som å utvide vaktholdet og å fortsette arbeidet med å sette glass på særlige verdifulle kunstverk i samlingen. Budsjettforslaget for 2001.

²⁴⁰ Intervju med KKD 14.08.02.

²⁴¹ Intervju med KKD 14.08.02.

²⁴² Intervju med KKD 14.08.02.

²⁴³ Intervju med NG 10.06.02.

²⁴⁴ Avdelingsdirektør, saksbehandler og andre har kontakt og er på besøk ved Nasjonalgalleriet med jevne mellomrom. Intervju med KKD 14.08.02.

²⁴⁵ For øvrig ble det opplyst at det er etablert et eget kontrollopplegg i forbindelse med utstilling av verker NG låner av andre museer. I slike tilfeller må institusjonen søke departementet om forsikring (den tidligere statsgarantien). Departementet har et eget sikringsutvalg som sjekker om NG og andre institusjoner kan ta imot utstillingen på en forsvarlig måte. Sikringsutvalget kommer med en innstilling om hvilke tiltak som må gjennomføres før forsikring kan gis.

4.3.5 Den interne styringen av bevarings- og sikringsarbeidet ved Nasjonalgalleriet

Organisering og ansvarsforhold

Nasjonalgalleriet har et styre, oppnevnt av Kulturdepartementet, som har det overordnede ansvaret for ledelsen av virksomheten. Den daglige ledelsen av museet er tillagt direktøren.²⁴⁶

Styret oppnevner en kontrollkomité. Den skal påse at styrets regler for sikring av verdien blir overholdt, påse at protokollene med fortegnelse over samtlige kunstverk blir ajourført, og foreta kontroll med at kunstverkene finnes i samlingene.²⁴⁷

Museet har et sikkerhetsutvalg. Det er et rådgivende organ for direktøren i spørsmål vedrørende museets totale sikkerhet.²⁴⁸

I 2000 og 2001 var museets virksomhet organisert i 12 avdelinger²⁴⁹, hvorav én konserveringsavdeling, én sikkerhetsavdeling og to samlingsavdelinger. Avdelingslederne har det faglige og administrative ansvaret for den daglige driften ved de respektive avdelingene.²⁵⁰

Avdelingenes oppgaver og rutiner vedrørende oppbevaring, registrering, håndtering og utlån er beskrevet under avdelingenes sikkerhetsrutiner i sikkerhetshåndboken.²⁵¹ Ansvaret for oppgavene relatert til sikring, katalogisering, bevaring og konservering, utlån med mer, er nedfelt i stillingsbeskrivelsene til lederne.²⁵² Ifølge Nasjonalgalleriet er ansvaret for bevaring og sikring av samlingene internt i museet i det vesentlige klart, og det forekommer ikke problemer i det praktiske arbeidet som er relatert til manglende ansvarsklargjøring.²⁵³

Virksomhetsplanlegging

Nasjonalgalleriet har ikke en egen strategisk plan for 2000 og 2001 og heller ikke helhetlige virksomhetsplaner for disse årene. For 2001 var det utarbeidet arbeidsplaner for Konserveringsavdelingen, Maleri- og skulpturavdelingen og Kobberstikk- og håndtegningsamlingen.²⁵⁴ Planene beskriver avdelingenes arbeidsoppgaver og hvem som har ansvaret, men de

inneholder ikke konkrete resultatmål og resultatindikatorer. Planene er heller ikke vedtatt av styret.²⁵⁵ Ifølge Nasjonalgalleriet ligger strategien til Nasjonalgalleriet nedfelt i formålsparagrafen i museets vedtekter.²⁵⁶ Videre inneholder budsjettforslagene for 2000 og 2001 de overordnede målene for virksomheten i de nærmeste årene og har fungert som en strategisk plan.²⁵⁷ Både sikring og bevaring er nevnt i budsjettforslagene for 2000 og 2001.²⁵⁸ Budsjettforslagene legger sterke føringer på hva som kan gjøres, og ledelsen prioriterer innenfor de rammene museet er tildelt. Museet har mange avdelinger, og flere av disse avdelingene har få ansatte. Museet opplyser at arbeidsoppgavene er klart definert, og at mye av arbeidet er bundet opp til faste rutiner. Ifølge museet reduserer dette behovet for planlegging.²⁵⁹

Samlingsavdelingene får mange henvendelser om utlån, og utlånsvirksomheten legger sterke føringer på store deler av museets virksomhet.²⁶⁰ Ifølge Nasjonalgalleriet er det vanskelig å forutsi omfanget av henvendelser for kommende år, og det er derfor vanskelig å planlegge virksomheten. Dersom alle oppgavene skulle nedfelles skriftlig i en samlet plan for museet, ville den bli svært generell. Ifølge museet er det få ansatte, og de arbeider tett sammen. Samarbeidet foregår i stor grad muntlig, fordi det oppfattes som mest effektivt.²⁶¹

Intern styringsdialog

Den interne styringsdialogen ivaretas gjennom ledermøter som avholdes annenhver uke. Der drøftes hovedprioriteringer for den løpende drift, herunder spørsmål vedrørende bevaring og sikring.²⁶² Videre holdes det ukentlige avdelingsmøter med deltakere fra alle avdelingene. Bevaring og sikring er sentrale elementer i museets virksomhet og blir også diskutert i disse møtene.²⁶³

Intern rapportering

Museet opplyser at etter at «Skrik» av Munch ble stjålet i 1994, har sikring vært en prioritert oppgave som gjennomsyrrer alt arbeidet ved museet. Det er utarbeidet rutiner for intern rapportering av hendelser.

²⁴⁶ NGs vedtekter § 3, § 5 og § 7. Fastsatt av Kultur- og vitenskapsdepartementet 30.12.87, med endringer fastsatt av Kulturdepartementet 04.11.94.

²⁴⁷ NGs vedtekter § 6. Komiteen skal ha to medlemmer.

²⁴⁸ Vedlegg i brev fra NG til Riksrevisjonen 14.11.01.

²⁴⁹ Organisasjonskart som vedlegg i brev av 21.02.02 fra NG til Riksrevisjonen.

²⁵⁰ Stillingsbeskrivelse for leder av Maleri- og skulpturavdelingen og av Kobberstikk og håndtegningsamlingen.

²⁵¹ Sikkerhetshåndboken av 15.08.96 med tilhørende revisjoner.

²⁵² Stillingsbeskrivelsene for leder av Maleri- og skulpturavdelingen, leder av Kobberstikk- og håndtegningsamlingen, leder av Konserveringsavdelingen, driftsleder, registrar og instruks for sikkerhetssjefen.

²⁵³ Intervju med NG 10.06.02.

²⁵⁴ Arbeidsplan for maleri- og skulpturavdelingen, 2001–2005, Kobberstikk og håndtegningsamlingene per 01.06.01 og arbeidsbeskrivelse og plan for Konserveringsavdelingen år 2001.

²⁵⁵ Hovedinstruks for virksomhetsledelsen om økonomiforvaltningen i NG fastsatt 11.01.99.

²⁵⁶ I henhold til NGs vedtekter § 1 er NGs formål «å skape interesse for og øke kjennskap til billedkunst. Dette søkes oppnådd blant annet ved ervervelse, bevaring, utstilling og vitenskaplig bearbeidelse av billedkunst». NGs vedtekter er vedtatt av Kulturdepartementet 30.12.87, med endringer av 04.11.94.

²⁵⁷ Intervju med NG 10.06.02. I budsjettforslaget for 2001 er ett av de to hovedmålene «gjennom forskning, innsamling og bevaring å skape grunnlag for, kunnskap om, forståelse for og opplevelse av billedkunst».

²⁵⁸ NGs budsjettforslag for 2000 og 2001.

²⁵⁹ Intervju med NG 10.06.02.

²⁶⁰ Nasjonalgalleriets årsrapport og regnskap 2001.

²⁶¹ Intervju med NG 10.06.02.

²⁶² Vedlegg i brev fra NG til Riksrevisjonen 14.11.01.

²⁶³ Intervju med NG 10.06.02.

Hendelser berører både sikkerhet og bevaring og omfatter for eksempel skrammer på bildene, lys og varme.²⁶⁴ Internt i museet er det ikke utarbeidet konkrete resultatmål eller resultatindikatorer for bevaring og sikring, og følgelig rapporteres det ikke systematisk i forhold til måloppnåelse på områdene.

Registrering og oversikt over samlingene

Nasjonalgalleriet har rutiner for å registrere alle ervervelser av kunstverk fortløpende i inventarprotokoller.²⁶⁵ For tiden føres alle ervervelser også inn i kunstverksdatabasen Imago.²⁶⁶ Nasjonalgalleriet har ikke hatt kapasitet til å registrere alle kunstverkene i Imago. Museets norske malerier og skulpturer er registrert i databasen, men ikke alle de utenlandske maleriene og skulpturene. Av de totalt ca. 43 000 grafiske bladene er ca. 18 000 registrert i Imago.²⁶⁷ For kunstverk på papir anser museet det som viktigere å ha et system for å registrere kunstverkene med midlertidig plassering enn de som er plassert permanent. Alle utlån og bevegelser ut av avdelingene skal derfor registreres i Imago. Det ble opplyst at kvaliteten på eksisterende data og informasjon i Imago generelt ikke er god nok, men at en må basere seg på disse data fordi det ville bli for ressurskrevende å kontrollere dem.²⁶⁸

Etter en stikkprøvekontroll av Riksrevisjonen i 2001 ble det utarbeidet et plassregistreringssystem. Den faste plassering i magasinene til hver av de 43 000 gjenstandene i samlingene av grafiske blad og tegninger blir registrert i dette systemet.²⁶⁹

Oversikt over bevaringssituasjonen

Nasjonalgalleriet gav uttrykk for at en har god nok oversikt over bevaringssituasjonen til å kunne styre bevaringsarbeidet. Det ble opplyst at museet har kunnskap om svakhetene ved bevaringsforholdene og vet hvilke krav som må stilles til disse. De som arbeider med samlingene, kjenner dem godt og har generelt oversikt over tilstanden.²⁷⁰

Tilstanden til et utvalg av gjenstandene ble systematisk gjennomgått høsten 2001 i forbindelse med planleggingen av Nasjonalt kunstmuseum. Gjennomgangen viste at 12,5 % av maleriene, 20 % av skulpturene og 10 % av grafikken og tegningene har stort behov for konservering, mens 36,7 % av maleriene, 19 % av skulpturene og 20 % av grafikken og tegningene har moderat behov for konservering. Museet gav uttrykk for at resultatet av denne gjennomgangen ikke er avskrekkende, særlig sett i lys av at store deler av konserveringsbehovet er forårsaket av oppbevaringsforholdene før kunstverkene kom i Nasjonalgalleriets eie. Forholdene samlingene oppbevares under ved Nasjonalgalleriet, utgjør ikke noen umiddelbar trussel mot bevaringen av dem.²⁷¹

Nasjonalgalleriet påpeker at museets bygning representerer et hinder i arbeidet med å skape gunstige oppbevaringsforhold for samlingene. Bygningen forvaltes av Statsbygg. Klima anses å være en av de største truslene for bevaring av samlingene, og Nasjonalgalleriet har i lengre tid rapportert at klimaforholdene er dårlige. I 2000 ble det i samarbeid med Statsbygg satt i gang et prosjekt for å analysere bygningens inneklimate med henblikk på bevaringsmessige betingelser for kunstverkene. Prosjektet er ikke slutført, men det er fastslått at det kun er mulig å klimatisere deler av bygget.²⁷²

De bygningsmessige rammebetingelsene begrenser både formidlingsvirksomheten og mulighetene for å skape gode oppbevaringsforhold for samlingene. Plassmangel i magasinene og bygningen for øvrig og flytting av kunstverkene internt i museet innebærer høy risiko for skade.²⁷³

Faglige plandokumenter og retningslinjer

Nasjonalgalleriet har ikke utarbeidet noen bevaringsplan.²⁷⁴ Det ble opplyst at bevaring gjennomføres all virksomhet i museet fra arbeidet med budsjettet til stillingsinstruksene. Konserveringsavdelingens arbeid styres i stor grad av utlåns- og utstillingsvirksomheten. Arbeid i forbindelse med forbedelse av utlån og utstillinger blir ifølge museet prioritert. Dette arbeidet er adhocpreget. Museet hadde gjerne sett at det kunne arbeide mer systematisk og langsiktig med konserveringen, men har ikke kapasitet til det. Resultatet er at det ikke foretas konservering av kunstverkene som oppbevares i magasinene.²⁷⁵

²⁶⁴ Intervju med NG 10.06.02.

²⁶⁵ Der legges primær informasjon inn, det vil si inventarnummer, kunstnernes navn, kunstverkets tittel, ervervsform og mål og teknikk. Brev av 14.11.01 fra NG til Riksrevisjonen.

²⁶⁶ I denne databasen registreres i tillegg også opplysninger som har sammenheng med faglig katalogisering, dokumentasjon av kunstverket, bevaringstilstanden til kunstverket og kunstverkets faste og midlertidige plassering. Vedlegg til brev av 14.11.01 og intervju med NG 10.06.02.

²⁶⁷ Per 31.12.01 var det totalt 21 916 kunstverkregistreringer i Imago ved NG, og supplering foregikk fortløpende, NGs årsrapport 2001.

²⁶⁸ Intervju med NG 10.06.02 og NGs årsberetning for 2000, s. 7.

²⁶⁹ Intervju med NG 10.06.02 og NGs årsrapport for 2001.

²⁷⁰ Intervju med NG 10.06.02.

²⁷¹ Intervju med NG 10.06.02.

²⁷² Intervju med NG 10.06.02.

²⁷³ Intervju med NG 10.06.02, «Etablering og organisering av et nasjonalt kunstmuseum» Innstilling til KKD fra interimsstyret for prosjekt Nasjonalt kunstmuseum, 01.07.02, kapittel 4.5.

²⁷⁴ Brev fra NG til Riksrevisjonen av 21.02.02.

²⁷⁵ Intervju med NG 10.06.02.

Nasjonalgalleriet har en sikkerhetshåndbok som klargjør rutiner og ansvar vedrørende sikkerhet. Den ble utarbeidet som et viktig hjelpemiddel i gjennomføringen av sikkerhetsarbeidet ved museet etter et tyveri ved museet i 1994. Mye av sikringsarbeidet er rutinepreget, og dette medfører ifølge museet at behovet for planlegging av sikringsarbeidet blir mindre. Det ble opplyst at sikkerhetsavdelingen ved museet evaluerer sikkerheten og foreslår utbedringstiltak der det avdekkes svakheter. I samsvar med rutinene i sikkerhetshåndboken blir det jevnlig gjennomført sikkerhetsrevisjoner i Nasjonalgalleriet. Museet fremmer forslag til sikringstiltak for departementet i budsjettforslagene.

Nasjonalgalleriet har ikke utarbeidet noen redningsplan. Men museet har en avtale med Riksarkivet om lokaler som samlingene kan evakueres til i en krisesituasjon.²⁷⁶ En plan for rask midlertidig evakuering av deler av samlingene og en prioriteringsliste

for en situasjon der dette kan være aktuelt, er ifølge Nasjonalgalleriet under utarbeidelse.²⁷⁷

Det eksisterer egne regler og retningslinjer for utlån av kunstverk fra Nasjonalgalleriet og en egen lånekontrakt for utlån.²⁷⁸ Ved innlån må institusjonen søke departementet om forsikring (den tidligere statsgarantien). Departementet har et eget sikringsutvalg som sjekker om institusjonen kan ta imot en utstilling på en forsvarlig måte.²⁷⁹

Kompetanse

Nasjonalgalleriet karakteriserer museet som landets ledende institusjon når det gjelder konservering av kunst. Konserveringsavdelingen har svært god kompetanse på konservering av malerier og kunst på papir, men ikke fullt så god kompetanse på konservering av skulpturer. Museet har også god kompetanse på sikring.²⁸⁰

²⁷⁶ Avtalen om sikring av Nasjonalgalleriets samlinger i krisesituasjoner av 17.06.99 mellom Riksarkivet og NG.

²⁷⁷ Brev av 14.11.01 fra NG til Riksrevisjonen og intervju med NG 10.06.02.

²⁷⁸ Vedlegg i brev fra NG til Riksrevisjonen 14.11.01

²⁷⁹ Intervju med KKD 14.08.02.

²⁸⁰ Intervju med NG 10.06.02.

5 Vurderinger og konklusjoner

5.1 OPPBEVARINGSFORHOLD OG SAMLINGENES TILSTAND

Undersøkelsen viser at de fem museenes samlinger i mange tilfeller oppbevares under forhold som gir utilstrekkelig beskyttelse mot nedbrytende faktorer, og at de tiltakene som er truffet for å sikre samlingene mot risikoen for tyveri og plutselige ødeleggelser, til dels er utilstrekkelige. Ved flere museer bærer samlingene preg av mangel på både direkte konservering og preventive tiltak. I noen tilfeller viser gjenstandene ikke tegn til omfattende skader selv om oppbevaringsforholdene er ugunstige. Nedbrytende prosesser forløper imidlertid ofte langsomt. En videre oppbevaring under dårlige forhold må forventes å medføre større skader på gjenstandene. Undersøkelsen gir derfor grunnlag for å stille spørsmål ved om hensynet til bevaring og sikring av samlingene er tilstrekkelig ivarettatt ved de undersøkte museene.

Klima representerer et av de største problemene ved oppbevaringsforholdene. Ved alle museene som omfattes av undersøkelsen, er det påvist ugunstige klimaforhold. Under slike forhold akselereres mekaniske, kjemiske og biologiske nedbrytingsprosesser.

Lysforholdene er også av vesentlig betydning for bevaringen av samlingene. Med unntak av Nasjonalgalleriet anses lysforholdene tilfredsstillende. Dette skyldes imidlertid ikke at gjenstandene er skjermet mot lys, men i stor grad at de enten er pakket ned eller ikke er lysømtålige. Ved Nasjonalgalleriet er lysforholdene til dels utilfredsstillende, og over tid vil dette kunne medføre skader på utstilte malerier.

Samlingene ved universitetsmuseene er utsatt for biologisk nedbryting. Det ble funnet eksempler på angrep fra mugg, insekter og skadedyr. Ved alle museene er det eksempler på at de nærmeste omgivelsene har en nedbrytende effekt på gjenstandene. Blant annet bruker flere institusjoner syreholdig materiale ved innpakning av gjenstander. I noen tilfeller er renholdet av utstillingene og magasinene også mangelfullt.

De fysiske forholdene i magasinene er i mange tilfeller lite tilfredsstillende. Dårlig utforming og innredning medfører økt slitasje på gjenstandene. Hovedproblemene er mangelfull tilgang og gjenfinningsforhold, plassmangel og manglende tilrettelegging for evakuering.

Brannsikring er generelt høyt prioritert, selv om det er forskjeller mellom de enkelte museene. Med unntak for Arkeologisk museum i Stavanger og Nasjonalgalleriet vurderes sikringen mot tyveri og hær-

verk som utilstrekkelig. Også sikringen mot vannskade er i mange tilfeller mangelfull. Vannførende rør som er ført gjennom lokalene, og manglende vedlikehold av vinduene anses som sentrale problemer.

Mangler ved oppbevaringsforholdene er i vesentlig grad relatert til bygningsmessige forhold. Utilstrekkelig vedlikehold og dårlig isolasjonsevne er sentrale problemer. Flere av bygningene er verneverdige, og dette begrenser mulighetene til å gjennomføre nødvendige ombygginger for å bedre bevaringsmiljøet. Ved Nasjonalgalleriet viser undersøkelser at bygningen ikke vil tåle regulering av klimaet til det nivået gjenstandene bør ha. Ved Bergen Museum representerer mangelen på vedlikehold et betydelig problem. Bygningsmessige forhold har også stor betydning for magasinforholdene ved museene. Med unntak for Arkeologisk museum i Stavanger var magasinforholdene ved museene ikke tilfredsstillende. Av 51 undersøkte magasineneheter ble bare ett magasin vurdert som svært bra. Store deler av museenes samlinger oppbevares i magasiner, særlig ved universitetsmuseene og Arkeologisk museum i Stavanger. Det er derfor grunn til å stille spørsmål ved om det er mulig å skape tilfredsstillende oppbevaringsforhold for samlingene uten at de bygningsmessige forholdene bedres.

Undersøkelsen viser at oppbevaringsforhold og sikringstiltak gjennomgående er bedre ved Nasjonalgalleriet og Arkeologisk museum i Stavanger enn ved universitetsmuseene. Ved Bergen Museum og de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo må forholdene anses som lite tilfredsstillende. Ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo er det også en del mangler. Det kan stilles spørsmål ved om det er tatt tilstrekkelig hensyn til bevarings- og sikringsproblematikken ved museene som sorterer under Utdannings- og forskningsdepartementets ansvarsområde.

5.2 STYRING

5.2.1 Museene under Utdannings- og forskningsdepartementet

Undersøkelsen viser at både departementet og ledelsen ved universitetene i liten grad gir faglige føringer for universitetsmuseenes virksomhet. Verken i departementets tildelingsbrev eller i universitetenes virksomhetsplan eller disponeringsskriv fastsettes mål for arbeidet med bevaring og sikring av museer-

nes samlinger. Det har under intervjuer kommet til uttrykk behov for klarere føringer fra universitetsledelsen og departementet. Det kan derfor stilles spørsmål ved om universitetsmuseene i tilstrekkelig grad får fastlagt rammer for og krav til arbeidet med å bevare og sikre samlingene.

Undersøkelsen viser at både Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen har iverksatt tiltak for å klargjøre det overordnede ansvaret for museumsvirksomheten ved universitetet. Ved begge universitetene var de ulike enhetene ved universitetsmuseene tidligere organisert som en del av institutter ved ulike fakulteter. Som en følge av omorganisering ved Universitetet i Oslo i 1999 og Universitetet i Bergen i 2002 er museene nå etablert som selvstendige enheter med status på linje med fakultetene. Når det gjelder klargjøringen av ansvaret for bevaringen spesielt, har de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo gitt uttrykk for at det til dels er uklart om det er samlingsseksjonene eller konserveringsseksjonen som har myndighet til å fatte beslutninger som gjelder bevaring av gjenstandene. Ved Bergen Museum synes det i stor grad å være opp til den enkelte samlingsansvarlige å ta stilling til hvordan arbeidet med bevaring skal prioriteres. På denne bakgrunnen kan det stilles spørsmål ved om ansvar og myndighet for bevaringen er tilstrekkelig klarlagt ved Bergen Museum og de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo, slik at hensynet til bevaringen av samlingene blir tilfredsstillende ivaretatt.

Norsk institutt for kulturminneforskning har vist til at de naturhistoriske museene ikke på samme måte som kulturhistoriske museer har tradisjon for tilsetting av personale med spesialkompetanse innen bevaring, og at dette til dels kan forklare at forholdene ved de naturhistoriske samlingene på enkelte områder er dårligere enn ved de kulturhistoriske museene. De naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo har opplyst at de tidligere ikke har lagt nok vekt på behovet for kompetanse, men at det nå er opprettet en egen seksjon for konservering, og at man har tatt i bruk formell naturvitenskapelig konserveringskompetanse. Ved de naturhistoriske samlinger ved Bergen Museum synes kompetansen innen bevaring å være mangelfull. Det synes også å være behov for bedre samordning av konserveringskompetansen mellom de naturhistoriske og de kulturhistoriske samlingene. Det kan derfor stilles spørsmål ved om situasjonen ved Bergen Museum kan bedres uten vesentlig styrking og samordning av kompetansen ved museet.

Undersøkelsen viser at det ved universitetsmuseene er et betydelig etterslep i registreringen av gjenstander. Det framgår videre at museene har overordnet oversikt over oppbevaringsforholdene, men at de mangler detaljert og systematisk kjennskap til bevaringssituasjonen. Museene har heller ikke utarbeidet noen plan for bevaringsarbeidet. Ved de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo er det satt i

gang et REVITA-prosjekt, der siktemålet blant annet er å skaffe seg oversikt og utarbeide en handlingsplan. Et tilsvarende arbeid er til nå ikke satt i gang ved Bergen Museum eller de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo. Det er gjennom undersøkelsen også påvist mangler knyttet til planverk for sikring mot brann og tyveri, og redningsplaner for krisesituasjoner. Dels er planverk ikke utarbeidet, dels er det ikke oppdatert. Det kan derfor stilles spørsmål ved om universitetsmuseene har hatt den nødvendige systematikk og planmessighet i styringen av arbeidet med bevaring og sikring av samlingene.

Undersøkelsen viser at det er etablert en styringsdialog mellom museene og universitetsledelsen og internt ved museene der bevaring og sikring inngår. Den skriftlige rapporteringen internt i museene og fra museene til universitetsledelsen inneholder hovedsakelig opplysninger om enkelttiltak som er gjennomført. Det rapporteres ikke systematisk i forhold til oppnådde mål og resultater. Dette synes å være en konsekvens av at universitetsledelsen ikke har definert mål og stilt krav om systematisk rapportering om oppnådde resultater. I de tilfellene hvor museene har utarbeidet virksomhetsplaner, har de selv definert mål for virksomheten i planene, blant annet for bevaring og sikring. Likevel rapporteres det ikke, verken internt i museet eller overfor universitetsledelsen om resultater i forhold til disse målene. Det er derfor grunn til å stille spørsmål ved om virksomhetsplanene brukes aktivt i styringen av universitetsmuseene. Videre kan det stilles spørsmål ved om rapporteringen gir universitetsledelsen den nødvendige informasjonen for å kunne sikre en tilfredsstillende styring av universitetsmuseene.

I Utdannings- og forskningsdepartementets krav til rapporteringen fra universitetene for 2000 ble det ikke stilt krav om rapportering på bevaring og sikring av samlingene. For 2001 har departementet bedt om rapportering på dette området. I og med at det ikke er fastsatt mål og resultatkrav for arbeidet med bevaring og sikring, synes det uklart om rapporteringen vil kunne bestå av en systematisk redegjørelse for mål- og resultatoppnåelse. Det kan derfor stilles spørsmål ved om rapporteringen gir departementet den nødvendige kjennskapen til universitetsmuseenes arbeid med bevaring og sikring.

Utdannings- og forskningsdepartementet har framholdt at det legger vekt på at styringskjeden internt i universitetene fungerer tilfredsstillende. På bakgrunn av de forholdene som er avdekket gjennom undersøkelsen, synes styringen av museene å være beheftet med mangler. Det stilles derfor spørsmål ved om departementet i tilstrekkelig grad har ivaretatt sitt overordnede styringsansvar når det gjelder universitetenes oppgaver knyttet til bevaring og sikring av museale samlinger.

5.2.2 Nasjonalgalleriet

Undersøkelsen viser at Kultur- og kirkedepartementet har gitt klarere føringer for sikringsarbeidet enn for bevaringsarbeidet ved Nasjonalgalleriet. I tildelingsbrevet til museet i 2000 og 2001 er bedring av sikrings- og bevaringsforholdene satt opp som et eget resultatmål. Det er angitt resultatindikatorer for sikring, men ikke for bevaring. Museet har under intervju gitt uttrykk for at departementet de senere årene har vektlagt arbeidet med sikringen av samlingene mer enn arbeidet med bevaringen. Norsk institutt for kulturminneforskning vurderer sikringsforholdene ved museet som mer tilfredsstillende enn bevaringsforholdene. På denne bakgrunnen kan det stilles spørsmål ved om departementet har lagt mindre vekt på bevaringen enn på sikringen av samlingene i styringen av museet.

Det framgår av undersøkelsen at museet ikke har utarbeidet helhetlige virksomhetsplaner eller bevaringsplan. Konserveringsavdelingens arbeid har i stor grad vært styrt av utlåns- og utstillingsvirksomheten. Det er grunn til å stille spørsmål ved om den-

ne styringsformen sikrer at hensynet til bevaringen av samlingene ivaretas på best mulig måte.

Nasjonalgalleriet har opplyst at museet har bedre kompetanse på konservering av malerier og kunst på papir enn på konservering av skulpturer. Tilsvarende har Norsk institutt for kulturminneforskning framholdt at kompetansen innen skulptur- og rammekonservering kan synes å være mangelfull, og at skulpturenes tilstand, både i magasiner og utstillinger, ikke er tilfredsstillende. Det kan derfor stilles spørsmål ved om bevaring av skulptursamlingen burde vektlegges i større grad.

Undersøkelsen viser at Kultur- og kirkedepartementet har stilt krav om at Nasjonalgalleriet rapporterer gjennomførte tiltak og oppnådde resultater på bevaringsområdet. Museets årsrapport inneholder opplysninger om tiltak som er iverksatt innen bevaringsområdet, men det rapporteres ikke systematisk om oppnådde resultater. Det stilles spørsmål ved om museets rapportering gir departementet nødvendig informasjon til å kunne vurdere måloppnåelsen innen bevaringsområdet.

Undervedlegg**Dokumentoversikt****Lover**

- Lov av 12. mai 1995 om universiteter og høyskoler

Stortingsmeldinger

- St.meld. nr. 61 (1991–92) Kultur i tiden, Kulturdepartementet
- St.meld. nr. 22 (1999–2000) Kjelder til kunnskap og oppleving, Kulturdepartementet

Stortingsproposisjoner

- St.prp. nr. 1 fra og med sesjonen 1994–95 til og med sesjonen 2000–2001 Kulturdepartementet
- St.prp. nr. 1 fra og med sesjonen 1996–97 til og med sesjonen 2000–2001 Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet
- St.prp. nr. 1 (2002–2003) Utdannings- og forskningsdepartementet

Norges offentlige utredninger

- NOU 1996:7 Museum, Mangfold, minne, møtestad, side 61

Reglement og retningslinjer

- Økonomireglementet for staten fastsatt ved kongelig resolusjon 26. januar 1996
- Funksjonelle krav til økonomiforvaltningen i staten, fastsatt av Finansdepartementet 24. oktober 1996
- Hovedinstruks fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet om økonomiforvaltningen ved institusjonene i universitets- og høyskolesektoren
- Reglement for museer vedtatt av Det akademiske kollegium 15. desember 1988. Revidert 14. desember 1999 og 20. juni 2000
- Hovedregler for økonomiforvaltningen ved Universitetet i Bergen, fastsatt av Det akademiske kollegium og gjeldende fra 01.01.1999, revidert 01.01.2001
- Kulturdepartementets økonomiinstruks for Nasjonalgalleriet, Museet for samtidskunst og Arkeologisk museum i Stavanger
- Hovedinstruks for virksomhetsledelsen om økonomiforvaltningen i Nasjonalgalleriet fastsatt 11.01.99
- Nasjonalgalleriets vedtekter. Fastsatt av Kultur- og vitenskapsdepartementet 30.12.87, med endringer fastsatt av Kulturdepartementet 04.11.94

Styrings- og plandokumenter*Utdannings- og forskningsdepartementet*

- Tildelingsbrev til Universitetet i Oslo vedr. statsbudsjettet 2000
- Tildelingsbrev til Universitetet i Oslo vedr. statsbudsjettet 2001
- Tildelingsbrev til Universitetet i Bergen vedr. statsbudsjettet 2000
- Tildelingsbrev til Universitetet i Bergen vedr. statsbudsjettet 2001
- Rundskriv F-056–00 og F-051–01

Universitetet i Oslo

- Universitetet i Oslos budsjettforslag 2003, side 10
- Universitetet i Oslos langtidsplan for 2000–2004
- Universitetet i Oslos årsplan 2000
- Universitetet i Oslos årsplan 2001
- Årsrapporter for 2000 og 2001 for Universitetet i Oslo
- Museumsutvalget av 1997 ved Universitetet i Oslo
- Universitetet i Oslos disposisjonsskriv til enhetene/fakultetene for 2000 og 2001
- Brev av 15.05.00 fra de kulturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo til Universitetet i Oslo i anledning styringsdialogmøte 24.05.00.

- Notat av 23.03.00 fra de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo til Universitetsdirektøren i anledning styringsdialogmøte 25.05.00.
- Notat av 14.05.01 fra de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo til Universitetsdirektøren i anledning styringsdialogmøte 18.04.01.
- Notat av 28.09.00 fra de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo til Universitetet i Oslo vedrørende budsjettet for 2001
- Notat av 19.09.01 fra de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo til Universitetet i Oslo vedrørende budsjettet for 2002
- Universitetet kulturhistoriske museer, Funksjons- og bemanningsplan, datert 12.11.99
- Universitetets naturhistoriske museer, Funksjons- og bemanningsplan datert 27.11.00
- Universitetets kulturhistoriske museer, Årsplan og budsjett 2001
- Universitetets naturhistoriske museer, Årsplan og budsjett 2003
- Universitetets kulturhistoriske museer, Regnskap 2001 Oslo
- Universitetets kulturhistoriske museer, årsrapport 2001
- Universitetets kulturhistoriske museer Årsrapport 2000
- Universitetets kulturhistoriske museer Årsrapport 2001
- Universitetets naturhistoriske museer, Regnskap 2001
- Årsrapporter for 2000 og 2001 for Botanisk hage og museum, mineralogisk-geologisk museum, Paleontologisk museum og Zoologisk museum
- Sikkerhetsvurdering med forslag til tiltak for Universitetet i Oslos museer utarbeidet av IGP AS i februar 1998
- Rapport fra REVITA-prosjekt av 31.08.01

Universitetet i Bergen

- Budsjett 2000, Det akademiske kollegium, sak nr. 174/1999, møte 09.12.1999; Budsjett 2001, Det akademiske kollegium, sak nr. 172/2000, møte 14.12.2000.
- Årsrapporter for 2000 og 2001 Universitetet i Bergen
- Brev fra Universitetet i Bergen ved universitetsdirektøren til Bergen Museum, 10.02.2000
- Brev fra Universitetet i Bergen ved universitetsdirektøren til Bergen Museum, 24.01.2000
- Brev fra Universitetet i Bergen ved universitetsdirektøren til fakultetene, Bergen Museum, Universitetsbiblioteket, Universitetets mediesenter og administrative avdelinger, 30.11.2001
- Referat fra møte mellom ledelsen ved Universitetet i Bergen og Bergen Museum, 02.10.2001
- Referat fra møte mellom ledelsen ved Universitetet i Bergen og Bergen Museum, 10.10.2000
- Vedtekter for Bergen Museum, vedtatt av Det akademiske kollegium 17.03.1994
- Regler for samlingsavdelingene ved Bergen Museum, vedtatt av Det akademiske kollegium 06.09.2001, §§ 2, 3, 5 og 6
- Det akademiske kollegium, sak nr. 46/2001, møte 03.05.2001
- Det akademiske kollegium, sak nr. 87/2001, møte 06.09.2001
- Bergen Museum, Funksjons- og bemanningsplan, 28.09.2001, sidene 14–45.
- Strategisk plan for Bergen Museum 1996–2000, sidene 3–4;
- Årsplan for Bergen Museum 2000, del B
- Årsplan for Bergen Museum 2001, del B
- Årbok for Bergen Museum 2000, sidene 72–77; vedlegg 7, årsmelding 2001 Bergen Museum
- Bergen Museum – styringsform, organisasjonsplan og bemanning, 13.12.2000, sidene 9 og 29–31
- Bergen Museum, Årsmelding 2001
- Evaluering av Bergen Museum 1993–1999, rapport fra egevalueringsgruppen, sidene 7–8.
- Evaluering av Bergen Museum, rapport datert 20.09.1999
- Evaluering av konserveringsavdelinga ved Bergen Museum, rapport utført på oppdrag frå styret for Bergen Museum, oktober 2000, side 7
- Bergen Museum – styringsformer, organisasjonsplan, bemanning. Rapport fra arbeidsgruppe nedsatt av Universitetet i Bergen, 13.12.2000
- Sikringsplan for Bergen Museum, 28.02.1997, side 2
- Magasinforholdene ved Bergen Museum, status og behov, rapport fra 08.06.1995

Kultur- og kirkedepartementet

- Tildelingsbrevet fra Kulturdepartementet til Nasjonalgalleriet for 2000
- Tildelingsbrevet fra Kulturdepartementet til Nasjonalgalleriet for 2001

Nasjonalgalleriet

- Nasjonalgalleriets budsjettforslag for 2000
- Nasjonalgalleriets budsjettforslag for 2001
- Stillingsbeskrivelse for leder av Maleri- og skulpturavdelingen og av Kobberstik og håndtegningsamlingen
- Stillingsbeskrivelsene for leder av Maleri- og skulpturavdelingen, leder av Kobberstik- og håndtegningsamlingen, leder av Konserveringsavdelingen, driftsleder, registrar og instruks for sikkerhetssjefen
- Arbeidsplan for maleri- og skulpturavdelingen, 2001–2005, Kobberstik og håndtegningsamlingene per 01.06.01 og arbeidsbeskrivelse og plan for Konserveringsavdelingen år 2001
- Sikkerhetshåndboken av 15.08.96 med tilhørende revisjoner
- Avtalen om sikring av Nasjonalgalleriets samlinger i krisesituasjoner av 17.06.99 mellom Riksarkivet og Nasjonalgalleriet
- Nasjonalgalleriets årsrapport og regnskap 2001
- Nasjonalgalleriets årsberetning for 2000

Brev fra virksomhetene til Riksrevisjonen

- Brev fra Universitetet i Oslo til Riksrevisjonen 23.12.02
- Elektronisk post fra de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo 17.02.03
- Brev fra Universitetet i Bergen til Riksrevisjonen, 02.11.2001
- Brev fra Universitetet i Bergen til Riksrevisjonen, 22.02.2002
- Brev fra Universitetet i Bergen til Riksrevisjonen, 06.01.2003
- Brev fra Nasjonalgalleriet til Riksrevisjonen av 14.11.01
- Brev fra Nasjonalgalleriet til Riksrevisjonen av 21.02.02

Faglitteratur mv.

- Norsk museumsutvikling skriftserie 8–1998. *Ta vare på gjenstandene!*
- Norsk museumsutvikling skriftserie 8–2000. *Museer imellom.*
- Tilstandsregistrering av museer og samlinger, feltskjema. Norsk museumsutvikling, november 2000

Andre dokumenter

- Statistisk sentralbyrå (SSB) utarbeider årlig statistikk over museer. Norsk museumsutvikling (Norsk museumsutvikling) har registrert ca. 700 institusjoner som hvert år får tilsendt statistikkskjema.
- www.ark.museum.no
- Statskalenderen for 2001 på internett
- Store norske leksikon 3. utgave, 2. opplag
- Database for høyere utdanning. www.nsd.uib.no.
- www.Universitetets.kulturhistoriske.museer.uio.no
- Museumsprosjektet-universitetsmuseenes databaseprosjekt, beskrivelse under www.muspro.uio.no
- Arkeologisk museum i Stavanger, årsplan og årsbudsjett
- «Etablering og organisering av et nasjonalt kunstmuseum». Innstilling til Kultur- og kirkedepartementet fra interimsstyret for prosjekt Nasjonalt kunstmuseum, 01.07.02
- Referat fra møte i styret ved de naturhistoriske museene ved Universitetet i Oslo 24.01.03 (opplysning om opprettelse av et museumsutvalg)